Toimetus ja talitus:
Tallinn, Pikk 2

Kodune telefonikeskjaam 423-83

Tellimiste ja kuulutuste vastuvõtt Rataskaevu tn. 2, telefon 451-87

Tarvitamata käsikirju ei säilitata

Toimetuse kõnetunnid k. 12—14

EESTI SÕNA

Üksiknumbri hind 10 penni

Ilmub kuus korda nädalas

Tellimishind kuus kodumaale 2.50 rmk.; välismaale 3.40 rmk. Aadressi muutmine 20 penni. Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid ja postiagentuurid

Talitus avatud k. 8—15
laupäeval 8—13

Nr. 109 (IV aastakäik)

Reedel, 12. mail 1944

Tänast lehte 6 lk.

Riigiraamatukogu

USK JA POLIITIKA

Ei viha, ei armastus ega usk tohi meid mõjutada meie poliitilistes suundades ja sammudes — toonitati siin eile. Vaid ainult kaine kaalumine ja rahvusvahelise olukorra eelarvamusteta hindamine.

On aga inimesi, kes selle põhitõe vastu patustavad. Mitte kõik need, kes on ise bolševismi vastased, ei oska näha kõiki hädaohtusid, mis tähendab meile, eestlastele, anglo-ameeriklaste sõdimine bolševismi eest. Need inimesed lohutavad ennast sellest õhtumaa suurimast traagikast lihtsalt sellega üle, et arvavad: ega see liit kesta igavesti.

Selle juures ei panda küllalt tähele ka neid kaotusi, mida Inglismaa ja USA relvavendlus enamlastega meile juba on löönud. Ei oleks enamlased iialgi pääsnud uuesti meie piiride lähedale, ei oleks suutnud nad purustada ka meie linnu, kui nad oleksid pidanud sõdima üksnes omal jõul. Ei oleks ka nii paljudel eestlastel rindesõduritena tulnud oma verega lunastada kodumaa julgeolekut.

Üldiselt põrkame selles Briti—N. Vene liidu valesti hindamises mingile ebamäärasele usule. Millegi muuga ju ei saa põhjendada, miks enamlaste ja inglaste vahekorrad peaksid tingimata ja varsti sassi minema. Öeldakse lihtsalt: mina usun ja asi sellega.

See on paljas sõna ega ütle midagi. Seda enam, et poliitilise olukorra mõistuslik analüüs sunnib oletama hoopis teist — mitte ainult sõjalise, vaid isegi poliitilise koostöö jatkumist N. Venemaa ja Briti vahel.

Käesoleva sõja kõige silmatorkavam tendents on Ameerika Ühendriikide paisumine Inglismaa arvel. See protsess on üha edasi minemas. Ameerika tüürib maailmavalitsemise poole kõigepealt oma liitlase arvel, sest et see temale ju kõigil maailma meredel kõige enam jalus on. Siit järgneb edaspidi ka püsiv huvide vastuolu USA ja Briti vahel. Isegi võiduka sõja järele ei suudaks Inglismaa oma huvisid arendada kahel rindel — USA ja N. Venemaa vastu. On täiesti loomulik, et seljataguse kindlustamiseks ta otsiks sõprust Moskvaga, et Ameerika vastu oma impeeriumist päästa, mis päästa annab.

Või arvatakse, et Inglismaa ideoloogiliste vastuolude tõttu võiks muutuda äkki Moskva sõbrast tema vaenlaseks? Jällegi puudub selleks oletuseks igasugune alus. Kui Inglismaa bolševismi ohtu õieti hindaks, siis oleks temal juba olnud hea juhus Saksa ja N. Liidu sõja puhul jätta N. Liit oma toetusest ilma.

Eestlastena peame probleemi lahendama veel omast seisukohast ja küsima, kas meile üldse saaks olla mingit kasu sellest, kui bolševike—inglaste vahelt must kass läbi jookseks? Vastus: ei. Sest veel enne seda ujutaks bolševism meie maa üle ja hävitaks rahva. Peale Saksa armee ei ole Euroopa mandril juba Napoleoni langusest saadik reaalset jõudu, kes Venemaa vastu sõjaliselt tõeliselt kõne alla tuleks. Inglismaa ja Venemaa on Bismarcki ütluse järgi nagu valaskala ja elevant. Üks vee- ja teine kuiva maa loom. Inglismaal oleks täiesti võimatu Euroopa mandril Venemaale otsustavalt sõjalist survet, isegi vastupanu avaldada. Euroopa jääks täiesti Moskva meelevalla alla, kui teljevastased sõja võidaksid. Ja Inglismaast endastki saaks peatselt „nõukogude vabariik".

Niisugune on olukord ja poliitilised väljavaated, kui hindame asju reaalselt. Usuprillide läbi vaadates võib igaüks näha jumal teab mida. Kõigepealt muidugi seda, mida ta näha tahaks.

On päris kurb, kui välispoliitilistes küsimustes tunded liiga suurt rolli mängiksid. Sest tunded muutuvad kergesti usuks. Ja nii võib juhtuda, et üks usub üht, teine teist ja kolmas kolmandat võimalust. Ühist keelt on aga raske leida, kui pole ühist vaatlusviisi. Usulisi veendumusi aga mõistuslike argumentidega juba ei väära. Rahva solidaarsus saaks niimoodi käristatud poliitilisteks usulahkudeks. Tekiksid teravused just selles küsimuses, kus nad kõige vähem tohiksid tekkida, nimelt välis- ja sõjapoliitika alal.

Sellepärast jätkem usulised sugemed poliitiliste seisukohavõtmiste ja orientatsiooni küsimustes täiesti välja

Nähkem olukordi ja teisi rahvaid nii nagu nad on. Mitte aga nii nagu me tahaksime, et nad oleksid. As

Dnestri läänekaldal hävitati enamlaste sillapea

Lääne pool Sevastoopolit löödi tagasi enamlaste ägedad rünnakud

Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Ruumis lääne pool Sevastoopolit tõrjusid meie väed eile koos rumeenia mägiküttide pataljonidega vaenlase tugevate jõudude vihased rünnakud tagasi. Hävitati 20 Nõukogude tanki.

Dnestri alamjooksul murdsid meie diviisid Saksa ja Rumeenia lahingulennukite mõjuval toetusel läbi ühe vaenlase sillapeapositsiooni jõe läänekaldal, tungisid sügavale suurtükiväe positsioonidesse ja likvideerisid kogu sillapea. Enamlastel oli raskeid veriseid kaotusi ja nad kaotasid üle 300 vangi, 163 suurtükki ja granaadiheitjat ning suure arvu teisi relvi.

Tugevad võitluslennukite üksused ründasid möödunud ööl Šepetovka ja Proskurovi jaamu heade tagajärgedega. Tekkisid suurtulekahjud ja purustused.

Major Antrupi poolt juhitav võitluslennukite eskaader osutas idarindel erilist vahvust.

Nettuno sillapeas varises mitu vaenlase rünnakut koondatud tõrjetules kokku. Viimaste päevade võitlusis paistis siin 8. Brandenburgi grenaderirügemendi (mot.) 10. kompanii ülemleitnant Thielmanni juhtimisel eriti silma.

Sõjalaevastiku võitlusparved uputasid ööl vastu 10. maid kagu pool Elba saart ühe vaenlase kiirpaadi ja vigastasid mitut raskesti.

Võitluslennukite tugevad üksused teostasid möödunud ööl rünnaku vaenlase saaretoetuspunktile Lissale, kus sadamapiirkonnas tekkis plahvatusi ja hulk tulekahjusid.

Üks nõrgem vaenlase pommitusüksus ründas möödunud ööl Budapesti linna piirkonda.

Põhja-Ameerika pommituslennukite rünnakute läbi Kagu-Saksamaale tekkis eriti Viini Neustadtis kahjusid ja kaotusi elanikkonnas. Seejuures ja rünnakuil asulaile okupeeritud läänepiirkonnis hävitati 69 vaenlase lennukit, enamuses neljamootorilised pommituslennukid.

Mõned Inglise lennukid heitsid möödunud ööl pomme Edela-Saksamaale.

Ungari väed parandasid oma positsioone

Berliin, 10. 5. (DNB) Sevastoopoli juures tugevdasid enamlased 9. mail oma rünnakute hoogu veelgi. Rünnakud põhjast peatati vastulöökidega. Lõunalõigus aga suutis vaenlane, olgugi raskete kaotustega, vallutada mõned kõrgendikud, kust on võimalik võtta lauskmaal asetsevat linna suurtükitule alla. Hoolimata üha suurenevast survest püsisid grenaderid oma liinidel, kuni need jõud, kes seni riivistasid põhja- ja idalõiku, olid läbistanud linna. Siis tõmbusid ka nemad tagasi, andsid vaenlasele raskeid tänavavõitlusi ja kindlustasid end uuesti Sevastoopoli lääneserva all. Lõhkevate miinide, pommiheidete ja suurtükitule läbi oli linna tunginud enamlastel tunduvaid kaotusi.

Ööl vastu 10. maid valmistas vaenlane ette uusi rünnakuid praegustele sillapeadele linna ja Hersoni maanina vahel. Meie võitluslennukid pommitasid märgatud vägedeliikumisi.

Hoolimata Sevastoopoli evakueerimisest jatkuvad võitlused. Ikka veel on siin tugevad vaenlase jõud seotud. Seega on vastupanu Krimmis oma ülesande täitnud. Nõukogude armeed, kes muidu tegutsesid idarinde lõunaosas, olid niiviisi pikemat aega seotud kaugel neist lõikudest, kuni meie Dnestri alamjooksule ning Pruti ja Moldava vahelisse ruumi tagasitõmmatud liinid olid kindlustatud. Pealeselle võideti aega Sevastoopolis asuvate vägede ja materjali äraveoks ning sõjaliste seadmete purustamiseks.

Pruti ja Moldava vahel nurjusid enamlaste kohalikud rünnakud Saksa-Rumeenia tõrje tõttu. Karpaatide eelmägedes parandasid Ungari väed oma positsioone veelgi ja hoidsid neid vaenlase vastulöökidest hoolimata. Idarinde kesk- ja põhjalõigus jäi olukord rahulikuks, kui mitte arvestada löökrühmade tegevust. Ka meie õhujõudude tegevus oli uuesti halvenenud ilmastiku tõttu piiratud.

Ainult kaugel põhjas valitses elav mõlemapoolne õhutegevus. Meie kiired võitluslennukid märkasid Koola lahes mitut Nõukogude laeva ja ründasid neid kohe madallennul. Kolm vaenlase kiirpaati uppus kohe pärast pommitabamusi. Kaht rannasõiduprahilaeva tabati niivõrd raskesti, et nad jäid vajuvas seisukorras lamama.

Ka Itaalia sõjaväljal jäi seisukord muutumatuks. Rannikulõigus ja Orsogna juures lasksid meie löögirühmad õhku mitu vaenlase võitluspesa. Nettuno dessandisillapeas nurjusid lõuna pool Apriliat inglaste ja ameeriklaste kohalikud rünnakud. Meie rasked suurtükid pommitasid põlema vedelkütteainete- ja laskemoonaladusid ning toetasid seega meie võitluslennukite rünnakuid laevaeesmärkidele Anzio reidil. Selge ilma poolt soodustatud rünnak tuli vaenlasele niivõrd ootamatult, et ta ei suutnud end enam suitskattesse mähkida. Lühikese aja jooksul said tabamusi üks hävitaja, kaks dessantlaeva ja kaks prahilaeva, kokku umbes 5000 brt suuruses. Vaenlase tõrje jäi kogu rünnaku kestel tagajärjetuks. Kõik tegevusse rakendatud eskadrillid pöördusid tagasi oma lennuväljadele.

Õhutegevus Saksamaa ja okupeeritud läänealade kohal oli nõrgem kui eelmisel päeval. Siiski hävitasid jahilennukid ja [illegible] Briti ja USA üksuste tagasilöömisel jälle 19 lennukit, enamuses neljamootorilised pommitajad. Seega kaotasid meie vastased teisipäeval ja ööl vastu kolmapäeva kokku 59 lennukit.

Tšungking hüüab USA-d appi

Ei suuda ise pidurdada jaapanlaste edasitungi

Genf, 11. 5. (DNB) Nagu Reuter Washingtonist teatab, andis Tšungkingi Hiina suursaadik Ühendriikides kesknädalal Rooseveltile üle Tšungkingi läkituse, mis on SOS-hüüdeks, kuna selles palutakse rohkem abi jaapanlaste edasitungi pidurdamiseks.

Tšungkingist teatatakse, et Tšungkingi sõjaväeline delegatsioon on 9. mail asunud teele, et sõita Washingtoni.

Tokio, 11. 5. (DNB) Nagu Domei teatab, on Jaapani väed Honani rindel loonud lehvikutaolise operatsioonipiirkonna. Tšengšau on aluspunktiks, Kollane jõgi ja Peking—Hankau raudteeliin on külgjoonteks. Jaapani väed on vaenlase selles ruumis sisse piiranud.

Läänes piiras üks Jaapani üksus Lojangi piirkonnad sisse. Edelas saavutasid teised Jaapani üksused läbimurru Tangfengi suunas. Samas lõigus ründasid teised üksused Lušani. Lõunas, Peking—Hankau raudteeliini juures vallutasid Jaapani väed Suitingi toetuspunkti ja liiguvad edasi lõuna suunas, kuna teised üksused tungivad põhja suunas edasi ning okupeerisid Chumatieni

Ees-India rindelt teatatakse: Jaapani väed alustasid Buthidaungi juures üldrünnakut. Buthidaungist väljalöödud 26. Briti-India diviisi ülejäänud väeosadele, pärast seda kui nad ööl vastu 11. maid olid vaenlase poolt märkamatult ületanud Mayi jõe. 7. maist peale on Briti-India väed põgenemas.

Sõda ka pärast sõja lõppu

Briti minister ähvardab valjult erapooletuid

Stokholm, 11. 5. (DNB) Väikeriikide erapooletuse vastu suunatud Anglo-Ameerika suurofensiivi raames kuulutas nüüd Briti blokaadiminister lord Selbourne oma kõnes ülemkojas täiesti kainelt sõja pärast praeguse sõja lõppemist.

Selbourne asus seisukohal, et Inglismaa ja USA peavad hoolimata asjaolust, kas on tegemist suurte või väikeste riikidega, astuma vajalikke samme et sundida neid riike katkestama oma kaubandusvahekordi Saksamaaga. Briti blokaadiminister tunnustab musta nimekirja meetodit ja ütleb järgmist: „Must nimekiri on äärmiselt võimas relv. Ta tähendab, et väliskaubanduse purustamine viib sageli kaubanduslikud ettevõtted kokkuvarisemisele. Sealjuures tahan rõhutada, et sõja lõpp ei pea iga kord tähendama musta nimekirja lõppu. Meie mälu on küll halb, nagu vanasõna ütleb, kuid mitte nii halb, nagu seda arvatakse, ja me ei unusta nii hõlpsasti, mida mõned erapooletud riigid käesolevas sõjas on teinud.

Selbourne'i seletus on puht surveähvardus erapooletute riikide vastu, kes rahvusvahelise õiguse kohaselt tohivad jatkata kaubavahetust Saksamaaga. Kuid Inglismaa ei tunnusta ei rahvusvahelist õigust ega neutraliteeti. Churchill ja tema kaaslased ei leia enam muid vahendeid Inglismaale võidu saavutamiseks. Kus nende relvad ja nende diplomaatia üles ütlevad, seal tarvitavad nad terrorit, millega nad tahavad sundida väikeriike loobuma oma neutralideedist. Sellegipoolest ei õnnestu neil Saksamaa vastu suunatud blokaad. Nad peavad varsti ka siin nägema, et nende relvad murduvad saksa nõrgenematu vastupanujõu ees. Et Inglismaa aga pärast sõda enam ei ole seesama võimas riik, kelle ta uskus end olevat enne 1939. aastat, on erapooletuile riikidele sama selge kui meile. Seetõttu ei ole lord Selbourne'i teravad ähvardused muud midagi kui Briti võimetuse ja Inglise sõjapoliitika ummiku tunnused.

Führer õnnitles Rumeenia riigijuhti

Berliin, 10. 5. (DNB) Führer saatis Rumeenia rahvusliku pidupäeva puhul Rumeenia kuningale ja riigijuhile marssal Antonescule südamliku õnnitlustelegrammi.

Soome sõjateade

Helsingi, 11. 5. (DNB) Soome sõjateade kõlab järgmiselt:

Karjala maakitsuse lääneosas elavam vaenlase suurtükiväe tegevus. Selles rindelõigus löödi tagasi üks vaenlase löögirühm, kusjuures aeti laiali üks tagalapiirkonnas opereeriv vaenlase üksus.

Teistelt rinnetelt pole midagi teatada.

Jaapani armeest võitlemas ainult 5 protsenti

Vigo, 11. 5. (DNB) Jaapani hääled, milles väljendub vankumatu tahe viia käesolevat sõda kindlalt võidukale lõpule ja mis rõhutavad Jaapani murdumatut vastupanu, leiavad ühes „New York Sunday Times'i" artiklis kinnitamist. USA leht meenutab Austraalia sõjaministri Forde'i sõnu Melborne'is. Forde seletas seal, et 95 protsenti Jaapani armeest pole veel tegevusse rakendatud ja et Jaapan tegelikult omab veel kogu oma laevastikku. Forde arvestas välja, et Jaapan on seni rakendanud USA, Briti ja Austraalia sõjajõudude vastu tegevusse ainult 5% kogu oma armeest. See on aga väga väike osa Jaapani võitlusjõududest, lõpetas Forde.

Kultuurivarade hävitamine Itaalias

Milano, 11. 5. (DNB) Duce peakorterist teatatakse, et Anglo-Ameerika terrorilennukid on Itaalias purustanud seni 212 kirikut, 53 haiglat, 315 koolimaja, 27 raamatukogu, 36 kunstimälestusmärki, 34 teatrit, 78 kino, ühe kontsertsaali, 117 muud kultuurilise tähtsusega ehitust, 6 avalikku asutust ja 9 sotsiaalset hoolekandeasutust.

Juut küüditab itaallaste lapsi

Rooma, 11. 5. (DNB). Ülejooksikud ühest Lõuna-Itaalia rindel tegevusse rakendatud Badoglio rügemendist kõnelevad kommunistide vägivallavalitsusest Anglo-Ameerika vägede poolt okupeeritud Itaalia osades. Leitnant Luigi Scarpi, kelle kodukoht seal on okupeeritud, jutustas ühes Saksa rügemendistaabis järgmist:

„Enne rindele saatmist asus minu rügement 6 nädalat Foggias. Selle aja jooksul õppisime tundma kommunismi tõelist palet. Ameerika sõjaväevalitsuse asemel pandi ametisse Itaalia tsiviilvõimud, kes koosnesid eranditult kommunistlikest elementidest. Linnapeaks on keegi Bizzi, õige nimega Rosenstein. Juba mõne päeva pärast sai temast kardetud mees Foggias. Tema esimeseks sammuks oli see, et ta saatis enam kui 500 last 8 kuni 14 aasta vanuses Nõukogude liitu ja neile järgnesid hiljem veel teised ešelonid."

Butori sillapea puhastati lennuväe tõhusal toetusel

Berliin, 11. 5. (DNB) Kolmapäeval võtsid meie lendurid silmapaistvalt osa raskeist võitlusist idarinde lõunalõigus.

Päeval tegevusse rakendatud üksused, peamiselt võitlus-, lahingu- ja jahilennukid, opereerisid eriti mõjukalt Grigoriopoli ruumis Dnestri alamjooksul. Erakordselt suure arvu võitlus- ja lahingulennukitega valmistasid õhujõud siin ette maaväerünnakuid Nõukogude sillapea Butori vastu.

Sajad võitlus- ja lahingulennukid pommitasid varaseist hommikutundidest alates vaenlase väekoondisi, jõuvankrite kolonne, soomusüksusi, suurtükiväe positsioone ja sillapeale lähenevaid varuvägesid. Pärast seda kui Saksa lennuüksused, mis tegutsesid koos Rumeenia võitlus- ja lahingulennukitega, olid alla heitnud oma pommid, ründasid nad oma eesmärke madallennul pardarelvade tulega. Ka rohkearvuliste väikeste lõhkepommide allaheitmisega vaenlase jalaväele tekitati enamlastele tunduvaid kaotusi. Lakkamatult veeresid saksa õhurünnakute lained üle enamlaste sillapea.

Seega olid saksa lendurid oma kamraadidele maaväest ulatuslikult teed tasandanud. Viimased võisid nüüd hoogsa rünnakuga sillapea puhastada ja sellega likvideerida hädaohtliku lähtepunkti uuteks Nõukogude operatsioonideks.

Rootsis tabati salakuulaja

Stokholm, 11. 5. (DNB) Stokholmi kriminaal-juurdlusosakond vangistas ühe välismaalase spionaaži pärast, mis polnud suunatud Rootsi vastu. Välismaalane möönas, et ta on nõustunud ühe Briti kodaniku ettepanekul koguma informatsiooni sõjalise ja majandusliku seisukorra kohta ühel sõdival maal.

USA nõuab enesele Singapuri

Stokholm, 11. 5. (DNB) Toetuspunktid, mis inglased käesolevas sõjas on kaotanud, nagu näiteks Singapur, ei lähe pärast tagasivallutamist enam inglaste, vaid ameeriklaste kätte, üteldakse USA mereministri Knoxi poliitilises testamendis, nagu „Daily Mail" kirjutab. Edasi teatab see leht, et Roosevelt on väga vaimustatud oma intiimse sõbra Knoxi plaanist, mis hästi sobib USA viie ookeanilaevastiku pilti mida Valge maja publitsistid üha selgemini välja joonistavad

Lühiteateid

— USA mereministriks kolonel Knoxi asemele, kes hiljuti suri, on Roosevelti poolt nimetatud James Forrestal, senine alam-riigisekretär mereministeeriumis.

— Reuteri teatel sõitis Gandhi neljapäeval Bombaysse.

Itaalia võitleb kuni võiduni

Marssal Graziani esines raadiokõnega

Rooma, 11. 5. (DNB) Marssal Rodolfo Graziani pöördus teisipäeva õhtul ringhäälingu kaudu itaalia rahva poole ja meenutas Itaalia impeeriumi asutamise 8. aastapäeva. Mainides vana Rooma riigi tegevust koloniseerimise alal meenutas Graziani kõikide kultuurrahvaste poolt tunnustatud Itaalia rahva teeneid võitluses Aafrika kultuurilise arendamise eest ja mõistis hukka Briti impeeriumi egoismi, kes on alati püüdnud Itaalia pioneertegevust takistada.

Kogu Itaalia rahvas peab nüüd teadma, jatkas marssal Graziani, et sõda, mida pidas Itaalia ja mida ta oma sakslasest liitlase kõrval on otsustanud jatkata, oli vältimatu.

Marssal kritiseeris teravalt ekskuningas Viktor Emanueli ja Badoglio hoiakut, kes kartsid kaotada oma poliitilise võimu viimseid riismeid ja seepärast ei kõhelnud avamast Vahemere väravaid taltsutatud kommunismi maski all lähenevale Euroopa ja kristliku kultuuri surmavaenlasele. Selle Badoglio kliki poolt teostatud reetmise läbi selgus alles itaalia rahvale, see kohutav hädaoht, mis ähvardaks nende kodumaad vaenlase okupatsiooni korral. Seepärast on itaalia rahvas kindlamini kui kunagi varem valmis jatkama võitlust. Igas õiges itaallases hõõgub nüüd püha tahe võidelda sakslasest liitlase kõrval kuni võiduni ning päästa ja säästa seeläbi oma armastatud isamaad.

Churchilli viimane kaart

Invasioon võib sõjale teha lõpu

Berliin, 11. 5. (DNB) Valitsuse pressišefi asetäitja Helmut Sündermann käsitleb teemat: Invasioon meie vaenlaste sõjaplaanis. Ta kirjutab muu hulgas:

Juba sõja algusest saadik etendab mõiste „teine rinne" vaenlase sõnavaras tähtsat osa ja see kollitab vahelduvas tähenduses läbi nüüd varsti viis aastat kestnud sõja kõigi faaside. Selle mõiste sisu aga, mis algul tähendas üritust Norras, hiljem Simovitšimässu Belgradis, siis invasiooni Lõuna-Itaalias ja nüüd rünnakut Atlandi valli vastu, on alati jäänud samaks: otsida ja leida uut teed, mille kaudu seniste kavade nurjumisest hoolimata õnnestuks Saksamaad põlvili suruda.

Siis kui Poola oli langenud, püüdis vaenlane Norras leida uut hüppelauda Saksamaa vastu. Kui Norra üritus ebaõnnestus, pidi sissetung Belgiasse ja Hollandisse tabama Ruhrimaad. Kui Prantsusmaa välja langes, suunasid vaenlased oma pilgu Kagu-Euroopasse. Alles siis, kui Nõukogude Liit avalikult kaasa lööma hakkas, muutus Churchilli klikis pisut vaiksemaks. Seda hoogsam tegevus areneb aga Moskvas. Kui aga selgeks sai, et ka Moskva koloss ei suuda murda Saksa ja Euroopa võitlusjõudu, ärkas uuesti sõjahässitajate huvi, kes vahepeal olid pidanud vastu võtma terve rea löögisaamisi Ida-Aasia ruumis. Esmalt katsetati veel kord saksa rahva moraalse kokkuvarisemise lootusega: õhurünnakute terror võeti sõjaretseptiks nr. 1. Kuid see osutus valearvestuseks. Ühtlasi astus esiplaanile Churchilli spekulatsioon Euroopa „pehme alakeha" suhtes, mis aga juba Cassino juures osutus vägagi tugevaks. Norrast Cassinoni — see on ainus ebaõnnestumiste rodu.

Nüüd, 1944. a. suvel — viis aastat pärast Londoni sõjakuulutust — on päevakorras uus, senistest suurem eksperiment: rünnak läänevalli vastu, mis meie poolt aastate jooksul on välja ehitatud. Kui see invasioon nurjub — ja see nurjub kindlasti, sest võitlus selle vastu on Euroopa eluküsimus — ei jää vaenlasele enam ühtki võimalust Saksamaa hävitamiseks ja Euroopa alistamiseks. Kui invasioon on läbi, siis on välja mängitud Churchilli viimne kaart.

Nii jõuab arvatavasti just invasiooni kaudu kätte see päev, mil ajaloo otsus täide saadetakse nende roimarite kallal, kes frivoolselt ihkasid sõda, kes oma rahvad kihutasid üha uutesse seiklustesse ja kes lõppeks oma veriseima teoga ise pühitakse inimsoo tribüünilt.

Moskva ei taha enam oodata

Nõuab käskivalt üldrünnakut Euroopa vastu

Stokholm, 11. 5. (DNB) Mida kauem Inglismaa ja Ühendriigid viivitavad oma ennustatud invasiooniga Euroopa mandrile, seda tungivamaks ja käskivamaks muutuvad enamlaste nõudmised teise rinde avamise järele. Moskva ei lase end inglaste ja ameeriklaste agitatsiooniofensiivist petta ega ka veenda, et õhuterrorit Saksamaa vastu tuleks pidada invasiooni osaks. Kreml nõuab üldist rünnakut Euroopa jõududele, kusjuures tingimata peab olema rakendatud võitlusse jalavägi.

Nagu sageli varem, nii ka praegu esitab Nõukogude ajaleht „Voina i Rabotši Klass" oma valitsuse nõudmisi ja vaateid. Viidates kogemustele Itaalias, naidleb ajaleht vastu arvamisele, et vaenlast olevat võimalik hävitada õhujõudude ja väikeste jalaväejõududega. Ta nõuab, et anglo-ameerika liitlased hoolimatult ja tingimusteta rakendaksid võitlusse hiigelsuuri väekoondusi, et murda Saksamaa vastupanu. Ja see aktsioon peaks toimuma võimalikult kiiresti, nagu rõhutab Nõukogude ajaleht.

Need ametlikult poolt avaldatud nõudmised väljendavad selgesti Moskva kannatamatust. Enamlased ei taha enam kauem oodata. Nad nõuavad, et inglased ja ameeriklased ohverdaksid oma inimmasse ettenähtud invasiooniks sama kaalumatult, nagu Stalin on oma miljonilisi vägesid idas verest tühjaks joosta lasknud.

Inglismaa lööb Norrale surmakella

Skandinaaviat ähvardab Nõukogude okupatsioon. Norra on ärevil

Stokholm, 11. 5. (DNB) Enamlased on nüüd selgesti teatanud, et nad Saksamaa kaotuse puhul tahavad Euroopat oma võimu alla võtta, seega mitte üksi Ida-Euroopa riike ja Balkanit, vaid ka Kesk-Euroopat ja Skandinaaviat.

Nagu lühidalt juba teatatud, kuulis Londoni „Daily Sketch" sellest Moskva nõudmisest osa võtta Norra okupeerimisest eriinformatsiooni korras. Ajaleht kirjutab, et Moskva olevat selle soovi esitanud nõupidavas komisjonis Euroopa küsimuste alal. Londoni leht annab küll mõista, nagu võtaks ka Inglismaa Norra pagulasvalitsuse kõrval osa Norra okupeerimisest, kuid igaüks teab, et Inglismaa niisugustel juhtudel tunduvalt jõhkrama liitlase poolt Kremli meetodite järgi knockouti lüüakse. Tegelikult okupeeriksid seega liitlaste võidu puhul enamlased üksinda Norra ja kuulutaksid selle maa oma huvipiirkonnaks, mis kindlasti Rootsis peaks erilist huvi äratama.

„Helsingborgs Dagblad" käsitleb teadet, mille põhjal enamlased invasiooni puhul Norrasse tahavad selle maa okupeerimisest osa võtta ning kirjutab: „Norra rahvale on väljavaade Nõukogude okupatsioonile kohutav. Enamlastel oleksid siis vabad käed ükskõik kui palju inimesi tunnistada reetureiks ja nendega teha lühike lõpparve. Kättemaksuhimuliste norra kommunistide parv liiguks siis enamlaste sõiduvees. Ja kuidas oleks lõpuks võimalik enamlastest jälle vabaneda? Nad võiksid oma paigalejäämiseks leida ükskõik missuguse ettekäände, kas või näiteks Narviki sadama väljaehitamise sõjasadamaks. Nad võiksid ka korraldada rahvahääletuse ja seejuures võib äkitselt selguda, et norralased ise tahavad saada Nõukogude vabariigiks," märgib ajaleht irooniliselt.

Oslo, 11. 5. (DNB) Norra ajakirjandus käsitleb Nõukogude Liidu nõudmist Norra suhtes. „Nationen" juhib uuesti tähelepanu Inglismaa ja Ühendriikide võimetusele, kuna kumbki ei suuda ega tahagi pidurdada enamlaste võimuhaaramist. „Aftonposten" rõhutab, et erapooletute ajalehtede teateis ilmneb selgesti, et N. Liidu nõudmised Norra suhtes on Inglismaa ja Ühendriikide poolt juba tunnustamist leidnud. Norra antakse seega enamluse võimusesse juhul, kui liitlastel õnnestub Saksamaad võita. „Morgenposten" meenutab, et N. Liidu nõudmised Norra suhtes on juba mõnd aega väljendunud vaenlase ajakirjanduse teateis. Ei ole enam kahtlust, et Norra on üks neist ohvreist, keda tahetakse anda enamluse kätte. Ajaleht juhib tähelepanu N. Liidu traditsioonilisele tungile jäävabadesse sadamatesse Atlandi põhjaosas. Norralasena tuleb sündmustele ja tõsiasjadele silma vaadata ja kinnitada, et ka norralastel ei ole teist kaitset idaohu vastu kui Saksa sõjajõud.

„Aftonposten" kirjutab veel, et Londoni teade Moskva nõudmisest kõlab otsekui surmakell, mida Inglismaa lööb Norra rahvale. Sammsammult on Londonis seda reetmist norra rahva kallal ette valmistatud. Et oma käsi puhtaks pesta, on Inglismaa ja USA tõmmanud kaasa Norra pagulasklubi, nagu annaks see tunnistust Norra rahva nõusolekust. Kuid see rahvas vaatab küsimusele koguni teisiti. Samuti nagu see teade tabas teisi Skandinaavia maid otsekui lõhkepomm, nõnda on ka Norras tema mõju otse masendav. Kuna Inglismaa kõneles siiamaani ikka Norra „vabastamisest", tahab ta nüüd korraga saata Norrale kaela Nõukogude okupatsiooni.

Helsingi, 11. 5. (DNB) „Helsingin Sanomat" juhib tähelepanu kõiki põhjamaid ähvardavale bolševiseerimise hädaohule, kui peaks saama teoks Nõukogude Liidu püüd saavutada juurepääsu Atlandi ookeanile. Ajaleht kirjutab: „Vastavalt Nõukogude Liidu ja Norra pagulasvalitsuse vahel sõlmitud kokkuleppe jõustumisele Norra okupeerimise suhtes tekiks põhjamail hoopis uus strateegiline seisukord, millele seni keegi veel pole ette valmistunud. Mida tuleb pidada punaarmee õnnistusest, seda teab iga rahvas. Siin avaneb niisiis väljavaade, mis tähendab ränka hoopi kõigile neile, kes heas usus on asetanud oma lootused Nõukogude Liidu koostööle suurte demokraatiatega. Kogu põhjamaale on siis saabunud saatuslik tund, mille vastu Soome on sunnitud olnud juba viis aastat kaitsma oma eluõigust.

Moskva uusimaid võtteid lähemate naabrite suhtes

Soome, Poola, Tšehhoslovakkia, Türgi

Kremlis ollakse järelejätmata ja järjekindlalt tegevuses sõjaliste operatsioonidega kõrvuti ka niiöelda diplomaatilisel teel ettevalmistusi plaanitsemas ja osaliselt seni ka täide viimas oma tungil Lääne-Euroopasse. Vaatleme ta viimaste aegade tegutsemisi sel alal kokkuvõtlikult.

Soomet katsus Moskva kahel korral nii kaugele saada, et see lakkaks võitlemast oma iseseisvuse ja riikliku rippumatuse eest. Aga nii nagu Nõukogude sõjariistus kallaletung, nii jäi ka see kallaletung „rahulikul teel" tagajärjeta, kuigi Moskvat sellejuures nii Inglismaa kui Ühendriigid kõigest väest aitasid ja oma kõige raskemakalibrilised propagandasuurtükid müriseda lasksid. Sellejuures tehti aga juba algul jäme viga seega, et kõneldi „sõjariistade rahust", mida Moskva Soomele tahtvat pakkuda.

Tõeliselt oli aga lugu nii, et sellelaadilist sõjariistade rahu nagu Moskva pakkus, maailma ajalugu veel ei ole tunnud. Mitte sõjariistade rahu tingimused ei olnud need, mida Moskva Londoni ja Washingtoni heakskiitmisel Soomele pakkus, vaid need olid täielised alistumistingimused vastasele, kes sõja on täielikult kaotanud. Ehk veelgi rohkem, nagu isegi üks Ameerika ajaleht „New York Journal-American" pidi tunnistama, see oli ettepanek mingi Nõukogude orjariigile, isegi mitte rahuettepanek löödud vastasele, kaugeltki enam kui täielise riikliku ja rahvusliku allumise ettepanek. Juba 1940. a. lepingu, eriti vastastikuse abistamispakti uuendamine ja tolleaegsetesse piiridesse tagasitõmbumine oleks Soomele enesetappu tähendanud.

Et see nii oleks olnud, seda tõendasid omalt poolt päevselgelt — ka neile vähestele soomlastele, kes seni kahevahel olid — Moskva „interpreteerimised" oma ettepanekuile, mis anglosaksíde seletuse järgi esialgseid tingimusi pidid „pehmendama". Näiteks Soome sõjaväe viimine rahuaegsesse olukorda, mida ei ole praegu üheski erapooletuski riigis olemas, kahjutasu nõudmine „purustatud Nõukogude maa-alade" eest, mis olid meelega koostatud täiesti ülejõu käivaks, Petsamo äraandmine, ühekülgsed nõuded sõjavangide asjus jne.

Ei eksi need, isegi erapooletuis maades, kes tõendavad, et Moskva kõik need tingimused meelega sääraseiks oli kruvinud, et need ju esimesest pilgust vastuvõetamatud pidid olema. Seda võõrastavamalt mõjuvad need hädaldamised anglosaksíde leeris, kes ei lakka Soomele ette heitmast, et see ei ole tahtnud vabatahtlikult enesele nööri kaela tõmmata.

Veelgi koomilisemalt mõjub näiteks „Timesi" etteheide Soome valitsusele, et see olevat Soome rahva huvidega vastuolus, kuna ta ju väga hästi teab, et Soome rahvaesindus ühel meelel ka Moskva täiendatud tingimused tagasi lükkas. Milline Soome valitsus, kes kui täidesaatev organ rahvaesindusest sõltub ja tema poolt ametisse on seatud, teisiti oleks toimida võinud või saanud? Aga kas inglane, see demokratismi ehk rahvavalitsuse ideede eestvõitleja, sellest midagi küsib, kui on tarvis Kremlis kannuseid teenida. Ta läheb isegi veel kaugemale. Moskva nii lapsikute tõendustega ei esinegi, tal on oma „valitsus" Kuusineniga eesotsas juba ammugi valmis Soome jaoks, kes muidugi mitte praeguse soome rahva tahet ei hakkagi avaldama, vaid astub siis tegevusse, kui Soome kultuur, iseseisvus ja kogu seni Soomet kandev ollus hävitatud on.

Poola suhtes on Moskva taktika niisamasugune. Kuna Inglismaa oma Londonis asuva Poola emigrantide valitsusega vahetevahel ikka veel mingisuguseid läbirääkimisi peab, peamiselt nõu andes Moskva nõudmistele järele anda, millist head nõu ei ole ta seni ka Soome valitsusele keelanud, asutas Nõukogude valitsus endale Kremlis Poola komitee, kes, nagu Moskva 16. juunil 1943. a. teada andis, ühel koosolekul Poola vabastamiskomitee nime all ametisse seati, millisest koosolekust olevat osa võtnud „tööliste, talupoegade ja intelligentsi saadikud kõigist Nõukogude riigi osadest". Komitee etteotsa pandi ühe enamliku komissari naine — Vanda Vassilevska.

Ja kuna Moskva seni, rohkem moe pärast mõnikord Londonis asuva Poola emigrantide esindusega läbirääkimisi on pidanud, on ta alati rohkem kui selgesti mõista annud, et ta seda valitsust seal Poola esinduseks ei pea. Nüüd on aga viimasel ajal kuulda, et Moskva tahtvat seda — kuna ta arvab vist ju soodsa momendi saabunud olevat — ka ametlikult teatada ja samal ajal Poola tõeliseks valitsuseks tunnistada Moskvas asuvat „Poola vabastamiskomiteed", mis, nagu ülalpool nägime, Moskva enese tõenduse järgi Nõukogude Vene kodanike koosolekul on valitud," s. o. tegelikult Kremlis ametisse seatud. Kuidas see aga poola rahva tahte avaldajaks võib olla, sellest Moskvas ei küsita, seal ei ole rahva arvamisega ju kunagi arvestatud.

Üllatust ei valmista säärane Moskva teguviis küll kellelegi, tuleb vaid oodata, millise näo sellejuures teevad London ja Washington. Aga seal ollakse ka sellega juba harjutud. Sealtpoolt on, et mitte kaugemale tagasi pöörduda, „marssal" Tito Jugoslaavia tõeliseks esindajaks ja valitsejaks tunnustatud.

Tšehhoslovakkia suhtes on Moskva meetodid oludest tingituna veidi teissugused, kuid sama lõppsihti taotlevad. Nagu mäletame, sõlmis Beneš Moskvas, kuhu ta nii väga kippus, kuni tal lõpuks see korda läks, erilise lepingu Nõukogude Liiduga, mis vormiliselt on küll veidi teine, aga sisuliselt tuletab meele Moskva lepinguid Balti riikidega. Kes seal vähegi olulisemat vahet teha tahaks, see teeb endale ainult asjatuid illusioone.

Seda lepingut on omal ajal juba tarviliselt hinnatud, mainida võiks vaid, et ka sealtpoolt, kus säärast lepingut poliitilistel eeldustel vajalikuks tunnistati hääli kuulda on, et majanduslikult näiteks see leping Tšehhoslovakkia Nõukogudest täiesti sõltuvaks teeks. Mis võiks siis veel „poliitilisest sõltumatusest" järele jääda?

Aga Moskva on nüüd järjekindla sammu edasi astunud. Ta olevat hiljuti Tšehhoslovakkiaga sõlminud lisalepingu „seks korraks, kui punavägi endise Tšehhoslovakkia riigi piiridesse sammub". Sel korral kuuluks seal tegelikult kogu võim punaarmee komandöridele.

Muidugi, tšehhidel võivat olla ka oma tsiviilvalitsus, kuid selle komissarid ehk ametnikud alluvad punaarmee komandöridele.

Et neil tsiviilkomissaridel suuremat midagi ütelda ei oleks, on küll päevselge. Ja ei ole ka põhjust arvata, et punaarmee tšehhide maal teisiti toimiks kui Rumeenias ja Poolas neil aladel, kuhu ta tungida on suutnud. Näiteid sellest on viimasel ajal tunnistajate ütluste põhjal ju küllaldaselt ajalehtedes ilmunud. Ja meie, eestlased, teame väga hästi, et neis teadetes küüneväärtki midagi liialdatud ei ole. Ka ei ole kellelgi enam põhjust selle üle võõrastust tunda, et niihästi Washington kui ka London seda lisalepingut rõõmuga tervitavad.

Türgi suhtes on Moskvas viimastel aegadel ka uusi kavatsusi olemas, või õigemini vanade ülessoojendamist. Mäletatavasti käis 1940. a. Molotov Berliinis, kus ta muu hulgas ka Dardanellisid nõutas, kuid eitava vastuse sai. Nüüd on see küsimus uuesti üles kerkinud ühenduses sõjakäiguga Itaalias.

Nimelt on viimasel ajal kuulda, nagu oleks Moskva liitlastele oma vägesid Itaalias abiks pakkunud. Muu hulgas teinud ta tingimuse, et punaarmee Itaalias mitte liitlaste ülemjuhatuse alla ei kuuluks, vaid iseseisvalt tegutseks.

Kui silmas pidada ühte, mida Moskva Itaalias taotleb, oleks säärane tingimus arusaadav. Kuid küsimus omab laialdasema tähenduse. Üksikud Ameerika ajalehed on välja lobisenud, et ühenduses punaarmee saatmisega Itaaliasse on Nõukogud nõutanud oma sõja- ja kaubalaevastikule vaba läbipääsu Dardanellidest. Seejuures arutatakse neis ajalehtedes päris rahuliku südamega, et Nõukogude Liidul olevat kavatsus mitte üksi Bosporuse randa ühes tähtsa merekitsuse Dardanellidega, vaid ka suuremat osa Euroopa-Türgist oma valdusesse saada. Sellest võib järeldada, et anglosaksidel säärase kavatsuse vastu midagi ei ole, nagu näitas seda kaudselt ka Itaalia laevastiku üleandmine Nõukogudele.

Mida ütleb aga Türgi? Praegune Türgi hakkas tema asutaja, Kemali, algatusel pidama nõukogudesõbralikku joont. Kemalil oli tarvis kõigepealt oma seniste liitlastega asjad lääne- ja lõunapiiril joonde ajada, ühtlasi õiendada arveid Kreekaga. Sellepärast peeti tarvilikuks põhjas, s. o. Nõukogude Venega käed vabad hoida. Ka oli see riik tol ajal nõrk ega võinudki tal olla ekspansioonipüüdeid Türgi suhtes. Kuid Vene ja Türgi on vanad ajaloolised vastased ja Dardanellid ühes Konstantinoopoli vallutamisunistusega igivanaks tüliõunaks. Kui juba Molotovi nõue Berliinis Dardanellide suhtes teatavaks sai, ei võinud see Türgit ükskõikseks jätta. On põhjust oletada, et Türgi mitte ainult Vene, vaid ehk veelgi rohkem enamliku Vene hädaohtu järjest suurema tähelepanuga oma suhtes silmas peab. Kemali ajal tolleaegses olukorras tarvitusele võetud joonest ei ole Türgil enam põhjust kinni pidada, olukord on ju muutunud.

Türgi edaspidine hoiak huvitab teadupärast mõlemaid sõdivaid pooli ja kahtlemata ei lakka ta valmis olemast oma eluliste huvide kaitseks, kuigi praegusel momendil selle küsimuse arenemist veel ette ei saa näha.

Ka anglosaksíde üksikute lehtede arvamised lepivad vaid uduste ettekuulutustega. Türgit tahab Moskva kindlasti veel teatavaks hüppelauaks tarvitada oma tungil Lähis-Itta, milleks ta ju ammugi, nagu Vahemere ruumiski, plaanikindlaid ettevalmistusi teeb. Kuna näiteks Inglismaal nähtavasti Soome, Poola ja Tšehhoslovakkia saatus suuremat muret ei tee ja need küsimused tema taskuhuvisid ei puuduta, on ta Dardanellide pärast ju aastasadu valvel olnud ja tee Vahemere kaudu Indiasse ühes Pärsia ja naabermaade õliväljadega on tema poliitika nurgakiviks. Moskva edasitung Lähis-Idas sünniks aga juba Inglismaa kulul.

He.

UUS MEES USA ETTEOTSA?

Presidendivalimiste palavik Ühendriikides algamas.— Vabariiklaste osavad manöövrid Roosevelti vastu. — USA sise- ja välispoliitika terava arvustuse all

Kui ettevalmistused presidendivalimisteks Ühendriikides alati juba varem olid selleks iga nelja aasta tagant korduvaks ja äärmiselt põnevaks piitsutatud masslavastuseks, mille poolkurblikul-pooljantlikult taustal iga osavõtjat-statisti, s. o. valijat kodanikku tavaliselt suudeti uskuma panna tema hääle tähtsuses maa saatuse otsustamisel, siis eriti ohtrasti tänuliku materjali näib selle lavastuse korraldajaile kogunevat küll tänavu. Rooseveltil, kes oma kaheteistkümneaastase pukisolemise viljana saab valijaskonnale esitada vaid selle suurima käegakatsutava tõiga, et ta on maa paisanud kahtlaste tulemustega maailmasõtta, osutub tänavu eriti raskeks veenda ameeriklast selles, et nad veel kord muudaksid ja rikuksid põhiseadust ning valiksid ta presidendiks juba neljandat korda.

Demokraatlikus erakonnas tunnistatakse juba avalikult, et valimised seekord kujunevad eriti pinevaiks. Roosevelti sõbrad arvestavad, et ta šansid tagasivalimiseks oleksid parimal juhul vaid „üle noatera" — häältevahekorras 51:49.

Demokraatide propaganda-ettevalmistused on praegu täies hoos. Erakonnajuht Hannegan viibib osariikides ringreisil, et organiseerida valimisliitu ka niisuguste poliitiliste koondistega, mis tingimata ei kuulu demokraatlikku parteisse. Sest seekord on iga hääl tähtis. Kõige selgemaks on rinded kujunenud juba New Yorgi osariigis. Siin on demokraadid, USA töölispartei ja kommunistid loonud bloki, et ühiselt võita vabariiklaste enamus selles osariigis.

Vabariiklaste leeris kestab „puhastustöö" kandidaatide keskel, kelledest mõned vähema tähtsusega nimed on juba välja langenud. Nii jäi Roosevelti vastane eelmistel presidendivalimistel Willkie vähemusse eelvalimistel Wisconsinis ega tule kandidaadina seega enam kõne alla. Teine presidendikandidaat, USA vägede ülemjuhataja Austraalias kindral McArthur, kellele Ühendriikides on tehtud eriti palju reklaami, teatas nüüd ootamatult, et ta oma kandidatuurist loobub, tuues põhjenduseks, et see halvaks sõjapidamist, kui kõrgem ohvitser hakkab presidendikandidaadiks.

Seega jääb vabariiklastel mängu veel kaks tähtsamat nime, — Minnesota osariigi endine kuberner kindralleitnant Stassen ja New Yorgi kuberner Thomas Dewey.

Viimane, kellel näib valimiseks olevat rohkem väljavaateid, on Washingtoni tuntud kommentaatori Drew Pearsoni teatel võidu puhuks juba koostanud ka oma lähemate kaastööliste-ministrite nimestiku. Selles figureerib välisministrina Dewey, praegune propagandajuht ja endine president Hoover, sõjaministriks on ette nähtud kindral McArthur, mereministriks Stassen ja rahaministriks tahab Dewey määrata praeguse Chase National-panga direktori Winthrop Aldrich'i.

Dewey on oma tulevaste kaastööliste valikul toiminud väga osavasti. Ühe USA vaatleja iseloomustusel arendab ta „ettevaatlikku ja enesearvustuslikku strateegiat", olles ka välispoliitikas küll juba põhimõtteliselt tunnistanud USA kaasatöötamise tarvidust rahvusvahelistes küsimustes, kuid samas manööverdades enda kõrvale ka mehi, keda seni tunti isolatsionalistidena, ning samuti ka neid, kes sõda Vaikses ookeanis peavad USA-le tähtsamaks kui sõda Euroopas.

Dewey senine tõsine tegutsemine on demokraadid teinud äärmiselt rahutuks.

Kombinatsioonile Dewey-McArthur, millel USA valijaskonnas kindlasti oleks suurt tõmbejõudu, kavatsetakse nüüd demokraatide poolt vastata kombinatsiooniga Roosevelt-Marshall, kelledest viimane on praegu Ühendriikide kindralstaabi ülemaks. Niihästi Dewey kui ka Roosevelt pole kumbki veel ametlikult teatanud, et nad tulevastel erakondade parteipäevadel end tõesti lasevad kandidaatideks üles seada ja vaikivad taktikaliselt. Roosevelti toetajate ringkonnist on küll seletatud, et president langetab oma otsuse selles alles siis, kui vabariiklased on juunis oma kandidaadi kindlaks määranud.

Roosevelti otsus sõltuvat kolmest tegurist: ta tervislikust seisukorrast, sõja arenemiskäigust Euroopas ja üldisest olukorrast rahvusvahelises poliitikas.

Olevat isegi võimalik, et Roosevelt oma kandidatuurist keeldub, kuna tal olevat juba 12 töörohket ametiaastat seljataga. Kuna aga teist silmapaistvamat kandidaati Roosevelti kõrvale pole demokraatide keskelt seni tõusta lastud, tundub selline oletus muidugi vaid „udujutuna".

Kahtlemata aga on juba ka demokraatide endi leeris märgata üha kasvavat väsimust ja tüdimust pikast „Roosevelti diktatuurist". Nii seletas Colorado osariigi demokraatlik senaator Johanson äsja Chicagos avalikult, et kuueteistkümneaastasele Roosevelti võimutsemisele ta pigem eelistab vabariiklaste võitu. Juba 1940. aastal nimetas ta Roosevelti otsust end kolmandat korda valida lasta „suurimaks kurblooluseks USA ajaloos". Ja kui Roosevelt jääks presidendiks edasi ka nüüd, siis kujuneksid tema arvates järgmised neli aastat ajalooliselt vaid „uute lüüasaamiste ja purunenud lootuste ajajärguks" ameeriklastele. Roosevelti ühe-mehe kontrolli all olevat võimas demokraatlik partei täiesti laostunud ja demokraadid polevat üldse enam demokraadid. Ühtlasi olevat ette näha, et uuestivalimise korral jäävat Roosevelt endiselt sõjajalale rahvaesindusega, mistõttu rahuaegne ülesehitustöö Ühendriikides ja ka kogu maailmas sattuvat lootusetult ummikusse.

Columbia ülikooli professor Moley, kes omal ajal tõmmati juutide poolt kaasa Roosevelti „ajutrusti" liikmeks, kellest aga nüüd on saanud ta ägedaim vastane, kirjutas äsja USA ajakirjas „News Week", et „kogu Roosevelti administratsioon põeb praegu raugastumist". Põhjendusena see presidendi endine nõuandja toob näiteid, et USA saadikutekojas on kümne tähtsama komisjonimehe keskmine vanus 72½, senatis aga 70½ aastat.

Need oleksid mõned tähtsamad arvustused Roosevelti senisele poliitikale demokraatide endi leerist. Üldselt aga on USA tänavuste presidendivalimiste masslavastuseks kuhjunud mitmesugust süttivat materjali niihästi sise- kui ka välispoliitiliselt sellisel määral, et kõiki suuremaidki vastuolusid ei suudaks autoriteetselt tasandada ega leevendada arvatavasti ükski kandidaat kummastki poliitilisest leerist.

Pealegi on kolmandaks kaalukaks teguriks USA poliitikas sõja kestel kujunemas sõjavägi ise — s. o. kindralstaap oma imperialistlike ambitsioonidega.

Kindralstaabi ringkondade nõudmisel ühelt poolt ja meenutades president Wilsoni omaaegseid vigu teiselt poolt, esitas Roosevelt hiljuti senatile kava niisuguse parlamendikomisjoni loomiseks, kes jagaks välisministeeriumiga vastutust USA välispoliitiliste aktsioonide eest. Sest Wilsoni suurimaks nurjumiseks oli teatavasti see, et USA senat ta Versailles' rahulepingut kahe kolmandiku häälteenamusega heaks ei kiitnud.

See komisjon ongi nüüd juba loodud. Komisjoni ees esinesid kõnedega juba ka sõjaminister Stimson ja kindralstaabi ülema asetäitja McNarney, kelledest viimane rõhutas tarvidust üldise väeteenistuskohustuse säilitamiseks ka pärast sõda. Ajakiri „News Week" märkis sel puhul: „Ei tohi korduda selline olukord, nagu Washingtoni laevastikukonverentsil 1921. a., mil teised riigid otsustasid, kui suur võib olla USA sõjaline tugevus." Sõjaväeliste ringkondade toetusel pidavat komisjon otsustama, milliseid saari ja piirkondi teistes maailmaosades vajavad Ühendriigid endale toetuspunktideks, millistesse kohtadesse maakeral tuleb luua USA lennubaasid jne.

Sellest võib järeldada, et nimelt USA sõjaväelised ringkonnad tahavad Valge Maja välispoliitikas tulevikus otsustavalt kaasa rääkida. USA senati sõjalise komisjoni esimees Reynolds, kellel on nende ringkondadega Washingtonis lähedased sidemed, pidas äsja senatis USA välispoliitiliste nurjumiste üle pikema kõne, milles ta „Berliner Börsenzeitungi" teatel muu hulgas lausus:

„Kui me enamlaste nõudmistele edasi järele anname, ei saa me Euroopa ja Aasia täielikku valitsemist Moskva poolt enam takistada.

Sõja läbi Saksamaa vastu aitavad Ühendriigid võimule hoopis ohtlikuma ründaja — Nõukogude Liidu. Ootan ikka veel asjata, et ka avalikkusele teatataks neist tulemustest, mida olevat saavutatud paljukiidetud Moskva ja Teherani konverentsidel.

Nõukogud on vahepeal teatanud oma annekteerimiskavadest Poola, Leedu, Eesti, Läti ja Bessaraabia suhtes ning seletavad, et nad võtavad oma kontrolli alla ka Rumeenia, Bulgaaria, Kreeka ja kogu Lähis-Ida. On ilmne, et nad kavatsevad oma võimu laiendada üle kogu Euroopa kuni Inglise kanalini. Mis aga teeb Inglismaa selle vastu? — Ta on viinud meid niikaugele, et oleme Nõukogude Liidu maailmavalitsemiskavad heaks kiitnud. Ja kui mainida veel üht teist näidet asjade olukorrast liitlaste leeris, —

Inglismaa on teatanud, et ta demobiliseerib oma sõjaväe kohe, kui sõda Euroopas on lõppenud, ja asub Jaapani vastu sõtta vaid vabatahtlikest koosnevate vägedega!

Selles olukorras aga Ühendriigid kuulekalt kuhjavad oma riigivõla 500 miljardile dollarile, pumpavad tühjaks oma õliväljad, laastavad oma metsi ja annavad lõviosa meestest invasiooniks Euroopasse. On ülim aeg ära näha, kuhu me nõnda läheme. Juba sõttaastumise hetkest peale oleme heaks kiitnud kõike seda, mille kõrvaldamiseks ja vältimiseks me sõdida ja surra tahtsimegi.

Kui Moskva nõupidamistel tõesti ei saavutatud midagi muud kui valmisolekut koostööks iga hinnaga, siis oli see nõupidamine asjata. Oma valmisolekust koostööks teatas Nõukogude Liit juba oma allkirjaga Atlandi deklaratsioonile. Ent kõik see, mis ta on teinud pärast Moskva ja Teherani konverentsi, osutub vaid Atlandi deklaratsiooni rikkumiseks ja mitte selle kinnitamiseks. Meie nõusolek niisugusele teguviisile tähendab seda, et ka meie oleme valmis seda deklaratsiooni rikkuma. Ma ei mõista kunagi, kuidas Moskva sai USA ja Inglismaa nii hõlpsasti enda huvidesse võita. Kommunistlike riikide süsteemis pidavat tulevikus Moskva võimu alla kuuluma kogu Euroopa." Lõpetades Reynolds tähendas, et analoogilisi eesmärke taotleb Nõukogude Liit ka Aasias, kusjuures ta oma imperialistliku poliitikaga vallutab kogu maailma, kui teda selles ei takistata.

Niisugust teravat arvustust Roosevelti kuulekusele enamlaste ees avaldavad USA-s eeskätt muidugi vaid need ringkonnad, kes kardavad, et seetõttu võivad kannatada Ühendriikide endi imperialistlikud taotlused.

Võib aga siiski oletada, et oma tagasivalimise puhuks presidenditoolile on Rooseveltil varuks ka mingi kolmas lahendus — võimupoliitiline süntees kahe pooluse, Moskva ja Washingtoni, vahel,

kusjuures vahendaja, katalisaatori osa etendaksid need juudipankurite ringkonnad, kes Roosevelti omal ajal aitasid võimule.

Samalt seisukohalt tuleb hinnata ka neid olukordi, mis praegu, uute presidendivalimiste eel, valitsevad Ühendriikide sisepoliitikas. Anname selles sõna Kopenhaageni ajakirjale „Kritisk Ugerevue", kes oma poliitilises kommentaaris praeguse sõjalise olukorra kohta äsja puudutas ka sisepoliitilisi olukordi Inglismaal ja P.-Ameerika Ühendriikides. Ajakiri avaldab kindlat veendumust, et mõlemal riigil tuleb käia läbi revolutsiooni puhastustule. Ja siis olevat oodata, et pärast põhjalikke arveteõiendamisi neis mais rakendatakse nimelt need süsteemid, millede vastu need maad praegu sõdivad —, kuna mingeid teisi süsteeme siis enam käsitella ei saakski. Seejuures on aga igatahes võimalik, et püsima jäänud süsteemile leitakse ka mõni uus nimi, arvab Taani ajakiri.

Võiks veel vaid lisada, et tõhusaimaks teetasandajaks sellisele asjade arengule Ühendriikides oleks küll nimelt Roosevelti tagasivalimine.

T.

Teine rinne

„Tooge mulle täna eritellimise peale „teine rinne", — „kommmorjenist" ma olen juba tüdinud."

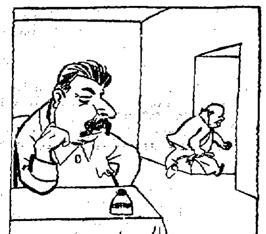

„Viletsasti toidetakse siin, — peale „Nettuno" pipra ja „kommmorjeni", pole neil enam ammu midagi!"

„Mis nad seal köögis vahivad nii kaua — ma nõrken juba!"

„— — — — — — — — — —."

„Mis narritamine see on, — see on jälle sama neetud „kommmorjen"!"

„Ei ole härrad, — see on ikka hoopis teine roog, — ainult välimus ja maitse on üks!"

JOHAN TEDER

Surija juure

Aga Elsa ei paranenud enam. Küll korjas Laanekuru Epp naadilehti, põdrasammalt, kalmukajuuri, männikasve — oli kevadel kuivatanud pärnaõisi, aasanukke, — millest keetis ning segas rohte: küll luges ta haigele sõnu, tasus sooni, tegi ristimärke; käis neljapäevaõhtuti ristteel — pühitsetud pihlaka all käis taevavägedelt, tuulelt ja headelt vaimudelt abi anumas; käis koguni teiste tarkade käest nõu küsimas, — kuid abi ei saanud millestki. Ei leidnud abi, ei leidnud haigusele õiget nime, ei selle asu ega otsa. Ütles teistele ja leppis ise selle teadmisega, et on mingi salahaigus, mille vastu pole rohtu. Salahaigused kiigutasid ju teisigi surmale, paljuks neid tuntud tõvesid möllas.

Kui saabuv sügis tähnis tuhkjaid värve põllul, niidul ja metsas, hakkasid koltuma ka Elsa siiani veelgi noorusvärskusest haiglaselt õhetavad palged. Pikkamisi, samm sammult sügisega muldnes ka tema — nõrk, habras „salahaiguse" sööt. Ja Laanekuru Epp, hell, tark ja käbe eideke, kes hoolitses nüüd ka Vanausse koduste talituste eest, sundis tüdrukut juba mihklikuu lõpul asemele jääma, kuid viimane ei harjunud sellega järsku. Veel istus ta tundide kaupa pärnapuu all või sügispäikese mahedal paistel luitunud tareseina ääres, ja näppude vahel veeres ning venis lumivalge kudumistöö kui ahtake leinakee. Ja istus pärnapuu all tihti ka siis, kui ilm oli umbne, ning ootas, mil tumehallid pilved hakkasid vähehaaval hajuma ja nukker päikesesilm võis piiluda pilvesõõnade ning raagus puulatvade vahelt. Siis oli nii kutsuvalt, nii melanhoolselt veetlev jälgida järjest uudses vormis ning värvis kerkivate pilvede üha kiirenevat sööstu, millega ristlesid kurgede kurblikult kluuksuvad kiljad vilrud. Ja mõnel vaiksel mahedal sügispäeval käis põdeja Näitsmemäel — kõndis metsani, kus suljus nüüd rõhuv kalmistu-rahu kuldkollaste kaskede, roostepruunide leppade ja haavade tumeroheliste pedakakabarikkude kohal. Istus vahel Näitsmemäe ligidal künkal — seal, kus Jaaguga jaaniööl istunud — ja ümber sahises koltunud lehtede lang ning kaugusest kostus kulgenud kureparvede hale hüvastijätt. Ning sarapuupõõsas kludistas mõni vilgas orav ja siitsus veel üksik lind — laul täis murekurba kadumisluulet.

Kuid ilusaid sügisilmu polnud sel aastal kuigi palju. Sadas, oli tormine, sadas päevade viisi. Aga ka siis, kui raju rabistas katusel, sulistas poripõhjatul õuel ning raevutses tareukse kallal, ei mallanud tüdruk sängis püsida. Põdes jalal kuni küünlakuuni, siis ei suutnud enam asemelt tõusta. Ka koolilaste kilkeid ega suminat polnud enam häirimas, vaid palvetasid nüüd vennased ta ümber. Ja Laanekuru Epp keetis ning segas veelgi rohte. Tegi kõik, mis vähegi oskas. Proovis arstimid läbi, sest lootis, et miski vast ikkagi aitab. Kahju ei võinud see ju teha.

Jaak sai haiget harva vaatamas käia, sest kirikumõisas oli palju tegemist. Mitmes külas laastas rõugehaigus, ühes külas oli pääsnud isegi koolera valla, mis imelikul õnnekombel küll kaugemale ei lagunenud. Inimesed surid sel talvel kui putukad sügisel. Pea iga päev tuli kirikhärrat sõidutada ja abistada hilisõhtuni matusetalitusel; sest uus surnuaed, mida nüüd hädasti vaja, oli rajatud kirikust mitme versta kaugusele. Kiriku ümber maeti veel ainult eelissündinuid. Ja õppimist ei heitnud Jaak sugugi nurka, kui mõnigi vaba minut või öötunnike piisas. Ikka lootis ja püüdis, lootis ehk Elsagi paraneb.

Ühel paastukuu päeval, kui kirikuaia kaskede ladvus vilistasid juba esimesed kuldnokad, tuli Laanekuru Epp Jaagule kirikumõisa järele. Ta oli tõttavast käigust higimärg ning poolest undrukust saadik porine, sest kevadpäike oli söönud teed lögaseks. Suurveed olid juba peagu joosnud ja talveteed kadunud, nii et Roopalust pääses nüüd kiriku juure vaid maanteed kaudu, mis tegi teekonna märksa pikemaks. Epp oli tulnud jala. Hobusega ei riskinud tulla, arvates et ei „kisu läbi".

Jaak aimas juba ette, mispärast Laanekuru Epp tuli. Aimas kohe, kui nägi eite kirikuõue rühkivat. Aga ta püüdis olla siiski rahulik ja tugev, — see ei rabanud teda ju ootamatult.

„Elsa tahab sind veel kord näha... käseb tulla!" lausus eideke pisaraniresid pühkides, mis kustunud silmist palgevolte mööda hakkasid Jaaku nähes alla songerdama.

„Tahab veel kord näha," kordas Jaak valusalt.

„Viimast korda..."

„Siis juba..."

„Käseb kohe tulla... nüüd kohe! Pead kohe tulema, kui tahad teda veel näha!" rõhutas nänn.

„Pidin just küüti minema. Ei tea, kas saab... Tulen õhtul... õhtul tulen kindlasti!" ütles Jaak.

„Kuhu sa pead?..."

„Kirikhärra tahab Palukülla kooli katsuma sõita... just praegu pidime minema," seletas Jaak.

„Oh teid sõgedaid!" hakkas Epp ärritatult sõitlema. „Ei teie hooli surija palvest midagi. Oh teid küll, oh!"

„Ma ei tea, kas kirikhärra jätab minemata?" kahtles Jaak.

„See ikka veel kui nõid kaelas!" susistas Epp, mida küll Jaak ei kuulnud.

„Ta ehk lubab. Ma küsin järele."

„Kel veel luba tarvis, kui teine inimene hinge heitmas!" kiirustas Epp. „Ja tee on pikk ja porine. Ei tea, kas jõuamegi enam!?"

„Jaa, jaa, ma tulen kohe," kugistas Jaak, kuna taipas, et lugu on väga tõsine ja kiire.

„Kui surija kutsub, siis peab ikka tulema!" moraalitses Epp vaiksemal toonil.

„Kohe, kohe!"

Nad astusid viivuks Jaagu tuppa.

„Oh, küll andis mul siia sudida... läbi pori ja vee!" ohkas nänn hetkeks sängiserval jalgu puhates.

„Ei leidnud sinagi talle abi... ei mingit rohtu," lausus Jaak ülivammust võttes.

„Haiguse vastu on rohtu, surma vastu ei ole," ütles tark eideke.

„Seda elu!!".

„Jah, või meilgi rist, vaev ja kurvastus enne lõpeb, kui kaks kätt rinnal!" kuivatas hellatav eideke jälle silmi.

„Ma lähen ja teatan nüüd kirikhärrale," tahtis Jaak lahkuda.

Kuid Epul oli enne veel midagi ütelda.

„Ja Elsa tahtis veel, et võtaksid piibli kaasa... selle piibliraamatu. Ja loeksid talle sealt kohalt ette, kust see inimeste õpetaja teile lugenud... seekord, kui ei lasknud teid paari minna... ja hävitas teie elu..."

„Selle piibli?"

„Jah, mis surija tahab, seda peab ikka täitma. Peab täitma ja tegema kõik, pojuke!"

„Ta siis rääkis veel mõndagi... Aimas ta ise lõppu?" küsis Jaak.

„Mis seal enam aimata!" ohkas Epp.

Jaak läks ja teatas kirikhärrale loost, palus hobust ning piiblit ja tõttas Laanekuru nänniga teele.

Vanker krööpsus ja raples põhjatul teel, hobune hakkas aurama, hakkas pealistujailgi soe, sest päike paistis eresinisest taevast otse kuklasse, paistis armsa, kevadiselt uimava soojusega. Teel ei rääkinud Jaak ja Epp teineteisega peagu midagi, neil polnud midagi rääkida. Alles kui tee hakkas kaarduma määratule Roopalu rõunakule, tegi Epp juttu. Ütles, mis hingel pakitses.

„Ega ta ikkagi vast veel pole... ega ta veel..." püüdis Epp alustada.

Jaak mõistis, mida nänn mõtles, ega suutnud midagi lausuda.

Egiptuse rahvast mürgitatakse

Inglased hangeldavad Kesk-Indias hašišiga

Vigo, 11. 5. (DNB) Koguni inglise teadetes tunnistatakse, et kauplemine uimastavate mürkidega Kesk-Idas on sõja-aastail otse kohutavalt levinud ja et Inglise sõjaväevõimud ei suuda selle takistamiseks midagi ette võtta. „Timesi" kirjasaatja Kairos seletab koguni, et suurte Inglise väeosade kohalviibimine ja nende paigutamine ühelt maalt teise olevat selle kaubitsemise levimist veelgi soodustanud. Nagu „Timesi" kirjasaatja teatab, ei olevat inglise sõdurid suutnud vastu panna kiusatusele hangeldada ennekõike hašišiga.

Olukord olevat peamiselt Egiptuses väga tõsine, kus uimastavad mürgid haaravad üha laiemaid ringkondi. Kuna kokaiin ja heroiin oma kalliduse tõttu ei tule laiade masside juures kõne alla, hangeldatakse hašišiga suurel määral ning teda tuuakse Süüriast kohale üle Suessi kanali. Salakaubavedajad töötavad seejuures koos Briti sõjaväeasutustega, kes selle läbi teenivad hiigelsummasid. Briti sõjaväevõimud lasevad rahulikult jatkata hašiši kasvatamist Süürias, kuigi see on ametlikult keelatud.

Egiptuse valitsusringkonnis kõneldakse juba „kogu egiptuse rahva süstemaatilisest mürgitamisest". Üks valitsuse esindaja olevat neil päevil reisinud Süüriasse, et koha peal teha viimast katset hašiši seadusevastase kasvatamise katkestamiseks.

Järjekord tuleb ka Inglismaa kätte

Bukarest, 11. 5. (DNB) „Curentul" toob ära kõneluse ühe vangilangenud Nõukogude ohvitseriga, mis lehe arvamuse järgi näitab, millisesse ohtu on Inglismaa sattunud oma praeguse poliitika läbi. Nõukogude ohvitser on seletanud:

„Kui meil õnnestub võita Saksamaad, alustame sõda Inglismaa vastu. Inglismaa on vanade traditsioonide pesa, mis takistab meie revolutsiooni. Meie ei tee lootusi, et Inglismaa loobuks oma kapitalistlikust struktuurist, sest kapital on tema ainus tooraine. Teisi tooraineid on tal sama vähe kui põllumajandustki. Tulevikus jääb maailma valitsema vaid kaks riiki, kumbki oma mõjupiirkonnas: Ameerika ja Nõuk. Liit. Inglismaa tekitaks vaid intriige, seepärast tuleb ta purustada."

Lõpuks seletas enamlane: „Nõuk. Liit on seni ohverdanud käesolevas sõjas 25 miljonit inimest ja tema ohvrite piir ei ole veel saavutatud. Kas usub keegi, et me põrkame tagasi teiste miljonite kodanike ohverdamise eest mõnes muus riigis?"

Need vangilangenud enamlase sõnad näitavad uuesti Kremli tegelikke eesmärke.

Naistööjõud registreeritakse

Totaalses sõjas, milles võitlevad Saksa riik ja tema liitlased, et päästa Euroopat bolševismist, peavad okupeeritud idaalad lõppvõidu saavutamiskes oma osa andma. Selle ühise eesmärgi saavutamiseks kohustab Tallinna linnakomissar kõiki naisi 15. kuni 45. eluaastani end 16.—24. maini kella 8—13 Tallinna tööametis Pärnu mnt. 36 meie lehe ametlikus teadetes toodud tähestikulises järjekorras registreerima. Maaelanikkond peab ilmuma vastavasse tööametisse Paides, Raplas ja Tapal samuti 16.—24. maini.

Iga isik peab ilmumisel näitama ette isikutunnistuse, tõendi senise tegevuse kohta ja elukoha tõendi. Vajaduse korral peavad majaomanikud-majavalitsejad need tõendid välja kirjutama ja ilmumiskohuslastele välja andma.

Ilmumisest on vabastatud mitteiseseisvas töövahekorras seisvad isikud, kes vähemalt 48 tundi nädalas töötavad, kõikide päevakoolide naisõpilased ja naisüliõpilased. **Kui ülalnimetatud isikud siiski totaalse sõjapidamise ülesannetest soovivad osa** võtta, võivad nad samuti tööametisse ilmuda.

Mitteiseseisvas töövahekorras seisvad isikud on ilmumisest vabastatud, et neid töökohtadelt mitte eemaldada. Kõik ametiasutused, käitised ja palgalisi pidavad isikud peavad oma naistöötajate nimestikud kuni 31. maini s.a. kahekordses väljaandes Tallinna tööametile saatma. Nimestik peab sisaldama nime, eesnime, sünniaja ja -koha, elukoha, rahvuse, õpitud elukutse, praeguse tegevuse, mis ajast selles tegevuses, tööraamatu kutserühma ja numbri.

Määruse vastu eksijaid karistatakse aresti või rahatrahviga, raskemail juhtudel vangistusega ja rahatrahviga või ühega neist.

Eeskirjad teravilja jahvatamisel

Anti teraviljatoodete valmistamist korraldav määrus

Idaala riigikomissari poolt on kehtestatud teraviljamajanduse korraldamise määruse esimene teostamismäärus, mille põhjal kokkuvõtupunktidena tootjailt tera- ja kaunvilja alal Eesti kindralkomissari-piirkonnas on lubatud tegutseda ETK-l ja a/s Chr. Rotermanni Tallinnas.

Määruses on nähtud ette eeskirjad toodete valmistamise kohta. Inimtoiduks võib valmistada ainult jämejahu või jämesõmerikku rukkist või nisust, ülesõelajahu nisust, väljajahvatusega 80 protsenti, täisjahu odrast või tatrast, tangu või kruupe odrast, kaerast või tatrast ja kaerahelbeid kaerast.

Ümbertöötamiseks määratud teravili peab olema puhastatud ja omadustega, et sellest valmistatud jahvatustoodete tarvitamine ei põhjustaks tervisrikkeid.

Odra segamine rukki või nisu juure isevarustaja poolt on lubatav.

Teravilja jämejahuks või jämesõmerikuks ümbertöötamisel tuleb tera täielikult ära jahvatada, kusjuures jämesõmerik peab sisaldama kõik ümbertöötatava teravilja osiseid, kuna jämejahu juures võib eraldada ülimalt 2 protsenti kestaosiseid.

Nisu ülesõelajahuks ümbertöötamisel peab saavutatama jahu vähimalt 80 protsenti puhastatud teraviljast. Jahvatamisel saadavad erisugused jahusordid tuleb vahetult pärast jahvatamise lõpetamist segada ainsaks jahusordiks.

Täisjahu odrast või tatrast tuleb valmistada jooksva jahvatamise teel ja jahvatada senl, kuni on saavutatud väljatulek odra juures vähimalt 65, tatra juures vähimalt 50 protsenti.

Kõik ümbertöötamisel saadavad jahvatustooted ja inimtoiduks mittekasutatavad kõrvalsaadused tuleb täielikult isevarustajale tagasi anda. Mativõtmine on keelatud.

Tangude, kruupide või kaerahelvete valmistamisel peab väljatulek olema nii suur kui seda veski tehniliste seadeldistega on võimalik saavutada.

Määruses ettenähtud kaubanduslike veskite jahvatustoodete valmistamis-, kvaliteedi- ja märgistamiseeskirjad näevad ette, et rukkist, nisust ja odrast võib inimtoiduks valmistada ainult rukkijämejahu või -sõmerikku, nisujämejahu, rukkijahu väljajahvatusega 93 protsenti, nisujahu väljajahvatusega 80 ja 72 protsenti, odratäisjahu väljajahvatusega 80 protsenti ja nisumannat, kusjuures kindralkomissar või majandavad asutused võivad määrata, et rukkile või nisule tuleb juure segada teatav protsent otri.

Jahvatustasu tasu eest jahvatamisel on hindadedirektori määrustega määratud kindlaks järgmiselt: nisu ülesõelajahuks 2,40 rmk. iga 100 kg eest, teraviljajämejahuks 1,40 rmk., teraviljajämesõmerikuks 0,60 rmk., odra tangudeks või kruupideks 2,40 rmk., kaera tangudeks või helveteks 2,40 rmk., tatra tangudeks või helveteks 3 rmk., ümbertöötamise eest söödateravilja lõmastamise eest 0,50 rmk. ja teraviljapuhastamise eest 0,30 rmk. 100 kg eest.

Teravilja puhastamisel saadavad orgaanilised puhastusjäätmed tuleb ära jahvatada ja mitte inimtoiduks määratud jahvatustoodetele juure segada.

Maipüha-etendustest võttis osa 53 000 töötajat

1. mai puhul korraldasid Eesti Kutsekogud tasuta teatri-, kino- ja meelelahutusetendusi ning vabaõhukontserte töötajaile üle maa. Nüüd kokkutulnud andmeil on neist Eesti Kutsekogude poolt korraldatud etendustest ülemaaliselt osa võtnud 53 278 töötajat, millest 18 425 külastajat langeb Tallinnas korraldatud etendustele.

Peale kontsertide ja kino- ning teatrietenduste toimusid kõigis linnades veel käitistes kokkutulekud ja suuremates käitistes Tallinnas, Tartus, Valgas ja Pärnus käitiskoosolekud, kus peale kõnede esitati kunstilisi ettekandeid kohapealsete teatrite parimatelt jõududelt. Käitiskokkutulekuist ja -koosolekuist osavõtjate arv ületab veel avalike etenduste külastajate arvu.

Maksvuseta tekstiilpunktid

Turukorraldusvalitsuse teadaande kohaselt on tunnistatud kehtetuks ühepunktilised tekstiilpunktid nr. 338101—338200 ja kümnepunktilised tekstiilpunktid nr. 19501—19600.

Preemiamärke väljaandvail asutusil ja ettevõtteil ning preemiakaupu müüvail kauplusil tuleb eeltoodu teadmiseks võtta ja tähendatud tekstiilpunkte vahetama või nende vastu kaupu ostma tulnud isikud otsekohe kindlaks teha, kehtetud tekstiilpunktid asitõendina alal hoida, st. esitajale mitte tagasi anda ja asjast teatada politseile juurdluse alustamiseks. Asutustel, ettevõtteil ja kauplustel palutakse eeltähendatud kehtetukstunnistatud tekstiilpunktide esitamisest teatada turukorraldusvalitsusele.

ÕHUKAITSELIIT alustas tegevust

Kooliõpetajad rakendatakse õhukaitsetööle — Kohtkonnajuhatajad Tallinna, Tartu, Pärnu ja Rakverre

Eesti Omavalitsuse juhi määrusega hiljuti ellu kutsutud Eesti Õhukaitseliit on praktiliselt juba alustanud tegevust.

Liidu juhtkonnal on praegu praktilisema ülesandena päevakorral kohtkondade ja esinduste organiseerimine maakondades, kusjuures mõnel pool on põhikirjas ettenähtud tegelike tööülesannetega võidud juba ka algust teha.

Esialgselt on moodustatud Õhukaitseliidu neli kohtkonda ja nimelt Tallinnas, Tartus, Pärnus ja Rakveres. Kohtkondade juhatajateks määrati sisedirektori otsusega Tallinnas linna tuletõrje ja õhukaitse juh. mag. chem. Elmar Umblia, kes ühtlasi nimetati Õhukaitseliidu juhataja kohustetäitjaks, Tartus sõjaväelendur-kapten Valter Loigu ja Pärnus linnapea Vold. Ernesaks. Kohtkonnajuhataja Rakveres määratakse ametisse lähema aja jooksul.

Teistes suuremates linnades, nii Viljandis, Valgas, Haapsalus j. m. kutsutakse ellu liidu esindused. Hiljem, kui esinduste tegevus on paisunud suuremaks, luuakse seal vajaduse korral kohtkonnad.

Senistes kohtkondades peale Rakvere on põhikirjas ette nähtud ametkonna komplekteerimine ja büroode organiseerimistega osalt juba lõpule jõutud. Käimas on praegu üksikasjalisemate töökavade väljatöötamine ning eeltööd kursuste jm. korraldamiseks.

Õhukaitseliidu tööle tahetakse kaasa tõmmata esijoones senised hoone- ja elamugruppide õhukaitsejuhid, kellel senise tegevuse vältel on juba praktilisi kogemusi.

Samuti aga püütakse kaastöölistena tegevusse rakendada ulatuslikumalt naisi ja noori, kelledele vastavate asjatundjate kaudu antakse vajaline väljaõpe õhukaitsealastes küsimustes. Liikmete vastuvõtt algab kohe, niipea kui võidakse liikmeid rakendada tegelikule tööle.

Liikmed kannavad eraldustunnusena Õhukaitseliidu rinnamärki ja otsese tegevuse juures liidu embleemiga varrukasidet.

Oma kaastööliste ja liikmeskonna kaudu alustab liit selgitustööd õhukaitse-alal ja elanike väljaõpet. Kursuste ja loengute kõrval korraldatakse rajoonide ulatuses harjutusi ja demonstratsioone. Proovi-harjutusi hakatakse linnades korraldama ka üksikuis majades. Edasi on Õhukaitseliidu kaastööliste ülesandeks koostöös politseiga elamute kontrollimine, et selgitada, kuivõrd seal on täidetud õhukaitse eeskirju, kas pööningute korraldamise, pimendamise või muul alal.

Õhukaitseliit omalt poolt püüab hoonegruppe varustada kustutusvahenditega, niivõrd kui neid on võimalik hankida.

Liidul on praegu väljavaateid kustutuspritside, pootshaakide jm. kustutusvahendite saamiseks, mis jaotatakse hoonegruppidele.

Suvevaheajal tahetakse Õhukaitseliidu juures rakendada tööle kooliõpetajaid. Esialgselt kasutatakse kooliõpetajate kaasabi nelja eelnimetatud kohtkonna juures, kus pärast väljaõpet antakse igale õpetajale teatav tööpiirkond. Keskmiselt tuleks iga politseijaoskonna kohta 2—3 kooliõpetajast instruktorit.

Vajaliku väljaõppe andmiseks korraldatakse õpetajaile käesoleval kuul instrueerimiskursused, millest võtab osa umbes 40 kooliõpetajat, peamiselt Tallinnast, osalt ka Tartust ja Pärnust. Kursused algavad esmaspäeval, 15. mail, ja vältavad kaks nädalat.

Virumaa pingutab kevadkülviks

Arendatakse seemneviljakasvatust ja kasvatatakse hobuseid

Hoolimata tööjõupuudusest ja külviseemne nappusest, pingutab Virumaa põllumees end praegu täiel määral selleks, et õigeaegselt viljaseemet maha külvata ja põllud saaksid normaalset saaki anda. Selle kõrval osutatakse elavat tähelepanu puhtasordilise seemevilja kasvatamisele ja aretatakse hobuseid, mis juba lähemail aastail peab põllumehe üle aitama korraliku viljaseemne nappusest ja hobutööjõu puudusest.

Hilisest kevadest hoolimata alustati Virumaal põllutöödega tänavu juba aegsasti, mida tingis niihästi inim- kui ka hobutööjõu vähesus. Abi põllutööde läbiviimiseks loodetakse tänavu saada Virumaal sõjaväelt, linlastelt ja sõjapõgenikelt. Seal, kus sügisel suudeti teostada künnitööd, teostus kevadel põldude ettevalmistamine märksa väiksema pingutusega. Möödunud pikk sügis oli kõrreköndideks kõigiti soodus ja seda võimalust kasutati ohtrasti. Hobutööjõu vähesusest aitab tänavu üle ka vastastikune hobuste laenutamine. Mitmel pool on põllumehed ise üksteise abistamise vajadustest täiel arusaamisel ja tööjõu reguleerimiseks pole tarvis sundabinõusid rakendada.

Rõõmustavaks nähtuseks on Virumaal hobuste hoogus juurekasv. Mitmesugustest kaasteguritest tingituna on põllumees Virumaal hakanud viimastel aastatel rohkem tähelepanu pöörama hobusekasvatusele, kuigi ka varem oli Virumaa tuntud hobusekasvatajate suure arvu ja hobuste kõrge kvaliteedi poolest.

Teine Virumaad iseloomustav ala — kartulikasvatus — teeb põllumeestele muret tööjõupuuduse pärast. Vastastikuse abistamisega loodetakse aga siiski ettetulevad raskused ka siin ületada. Möödunud suvel esines Virumaal mitmel pool kartulisaagi ikaldumisi, mis käesoleval kevadel tõstab üles kartuliseemne hankimisküsimuse. Kuid ka selles osas on Virumaal küllaldaselt lahendusvõimalusi. Mujal tekitas põllumeestele raskusi põllutööriistade parandamise ja sagedasti isegi hobuserautamise küsimus, kuna seppade arv on tugevasti vähenenud ja olemasolevad sepad töödega liigselt koormatud. Kõigist raskusist hoolimata pingutatakse tõsiselt põllutöö juures, et anda sõjapidamiseks vajalikku suuremat panust.

Praegu toimub Virumaa seemeviljakasvatajate registreerimine. Sordipuhta, haigusvaba seemevilja kasvatamine annab põllupidajaile teatavaid eesõigusi, võrreldes toidu- või söödateravilja kasvatajatega. Nii maksab sordipuhas tunnustatud seemevili kõrgemat hinda. Pealeselle antakse sordipuhta seemevilja kasvatajaile veel eripreemiaid ja soodustusi kunstväetise müügi näol. Kohustuslik müüginorm on samavõrdne hariliku viljakasvatajaga.

Antavad soodustused ja soov võimalikult suurema saagi saamiseks on virgutanud Virumaa põllumehi tänavu senisest suuremal määral oma seemnepõlde tunnustamiseks registreerima. Endistele seemnekasvatajatele on lisandunud tänavu hulgaliselt uusi, kes on hankinud tunnustatud põldudele puhtasordilist seemevilja ja soovivad nüüd ennast registreerida seemeviljakasvatajana.

Rohkearvuliseks paisub Virumaal eeloleval suvel ka sordipuhta kartuliseemne kasvatajate võrk. Suurema kartulikasvatuse alana on Virumaa juba varemgi annud head ja teadlikult paljundatud sordikartulit ja selle kasvatamine on näidanud pidevat tõusutendentsi.

Teraviljadest on seemnepõldudena registreeritud kõige rohkem talvnisu.

Kõige tagasihoidlikumini on registreeritud kaera seemnepõlde, mis on tingitud asjaolust, et möödunud suvi oli kaerakasvatamiseks üsna ebasobiv ja tuli ette kaerasaagi ikaldumisi. Sellest on tingitud kaeraseemne vähesus käesoleval hooajal.

Peale seemekartuli ja teraviljaseemne kasvatajate on registreeritud ka mõningaid heinaseemne kasvatajaid. Kuna sõjaoludest tingituna välismaa heinaseemne juurevool on äärmiselt pidurdatud, heinakasvatamine aga karjasöödabaasi säilitamiseks on hädavajalik, siis on heinaseemne kasvatamine praegu erilise tähtsusega.

Uudiseid kodumaalt

Virumaalt

Virumaa valdadele seemevilja. Praegu toimub Eesti Seemevilja Keskühisuse Rakvere osakonna kaudu kaun- ja teraviljaseemnete müük talude majandajaile vallavanemate lubade vastu. Üle-virumaaliselt tuleb valdade vahel jagamisele suvinisu ja odraseeme ning kaunviljadest sööda- ja söögikaunviljaseemned. Mainitud seemeviljadest on söödakaunvilja 41 195 kg, millest 2500 kg-lised kogused jagatakse Vohnja, Undla, Jõhvi ja Haljala valdadele. Suuremates ja väiksemates kogustes saavad söödakaunvilja ka teised Virumaa vallad. Söögikaunvili kuulub samuti kogu Virumaa valdade vahel jagamisele. Otra tuleb Virumaal väljajagamisele 38 160 kg ja suvinisu 6997 kg. Suhteliselt kõige suurem odraseemne kogus on määratud Maidla vallale. Suvinisuseemet on püütud anda igale vallale enamvähem võrdsetes kogustes. Peale Eesti Seemevilja Keskühisuse kaudu jagamisele tulevate viljaseemnete on veel võimalik ETK osakonna kaudu saada kaeraseemet suuremates kogustes.

Kuressaarest

Raadioaparaat ootab omanikku. Kuressaare kriminaalpolitsei võttis neil päevil hoiule ühe patarei-raadioaparaadi firma „RET", mis oli peale kommunistide võimu kukutamist Kuressaares ühest raadioaparaatide hoiuruumist varastatud. Omanik võib aparaadi kätte saada Kuressaare kriminaalpolitseist

Saaremaalt

Torm uputas kaks kalurit. Saaremaal Kihelkonna vallas Vaigu rannas uppusid kohalikud kalurid Aleksander Lodi, 58 aastat vana, pärit Rannakülast, ja Aug. Algo, 36 a. vana, pärit Lätiniidu külast. Mehed olid merel kalastades jäänud tormi kätte. Tagasiteel tabas tugev tuulehoog nende paati ja ajas selle kaldast umbes 70 meetri kaugusel ümber. Mõlemad kalurid olid perekonnainimesed. Nende laibad saadi kätte.

Jagati 35 000 tekstiilpunkti. Kindralkomissari poolt eesti rindevõitlejate perekondadele määratud tekstiilpunktide üldarvust on ERÜ Saaremaa ringkonnaameti poolt üle antud üle 35 000 tekstiilpunkti. Praegu teostatakse Saaremaa vallavalitsustes tekstiilpunktiõiguslikele ostulubade väljaandmist.

Petserist

Tekstiilkaupu 256-le rindevõitleja perekonnaliikmele. Mõne päeva eest jõudis ERÜ Petserimaa ringkonnaamet lõpule rindesõdurite perekonnaliikmetele määratud tekstiilesemete punktide jaotamisega. Sedakorda rahuldati 256 rindevõitleja perekonnaliikme vajadused tekstiilkauba alal.

Karbikorjandusest laekus 1406 rmk. 1. ja 2. mail korraldatud ülemaalisel märkide müümisel laekus Petseris 1406 rmk. Saadud summa läheb bolševike terrorirünnakute ja sõjasündmuste läbi kannatanud rahvuskaaslaste abistamiseks ERU sotsiaalabistamistöö raames.

Petserimaalt

Linanormid eeskujulikult laekunud. Kaubandusliku Keskühisuse Estonia Petseri kokkuostupunkti on viimastel nädalatel hoolsasti kokku toodud kohuslikku linamüüginormi.

Petserimaa on praegu esimene maakond Eestis, kes turustab kõige enam puhtaltharitud lina. Linanormi on siin ületanud umbes 30% põllupidajaist. Seevastu villanormi ületajaid on Petserimaal suhteliselt vähe, kuna villanormi täitmisel on peamiseks raskuseks sordilammaste nappus.

Kevadiselt Sakalamaalt

Kevad oma saabumisega on äratanud sakalamaalased virgale töőletegevusele. Kuigi ta tulek on visa ja pikaldane, üsna jahedate põhja- ja idatuulte pöörises ning sagedaste sadude käes, ikkagi on ta õigeaegselt juhtinud töötava ja igapäevasuses rähkleva inimese tema virkale kevadisele tööle. Nii pühendab linlane kutsetööst säästetud tunnid oma aiakese korrastamisele, põllumees sammub rohkem kui nädalapäevad kevadist künnimehe rada või käies äkke järel valmistab musta põldmulda ette kevadkülvile; vilkalt sõuab ja purjetab Võrtsjärve kalamees rannaroos või avaveel kevadpüügil kalajahil.

Viljandlastele nende vabadel puhkepäeva hetkedel on hakanud menukat meelelahutust pakkuma kohalik omakaitse orkester, andes nüüd järjekindlalt vabaõhukontserte Politseipargis. Heade võimetega orkestri esinemine kutsub tema igakordsel esinemisel tärkavasse loodusesse rohkesti viljandlasi. Hiljuti asus uuesti etendusi andma kohalik teater Ugala, kes just viimasel ajal ei ole ka maarahvast unustanud väärtusliku lavakunsti pakkumisel. Ja siinne maarahvas ei ole kunagi olnud tagasihoidlik oma teatri teenete tunnustamisel talle paljude uute küllakutsete pakkumise näol.

Meeleolurikka õhtu kodulinlastele ja just eriti siinsetele meie sõjameestele pakkus kohaliku eesti sõjaväeüksuse meelelahutuskapell. Rahvarohkel kireval õhtul ühendas sõjameeste rütmikas-tormikas, aga ka kaunilt sujuv laul kodumaakaitsjaid ja kuulajaid, lähendades rinnet ja kodumaad.

Rohkem kui kunagi varem sammub Viljandimaa põldudel adra taga naine. Kui sõdurpõllumees täidab oma kohustust seal, kus teda silmapilgul kutsub suur heitlus helgemate aegade eest, siis tahavad tema mahajäänud kodused teha tema elutööd samaväärsete suurte tulemustega.

Haudehooaeg on alanud

Esimesed tibulennud juba väljunud

Tänavune tibude haudehooaeg, kuigi hilinenult, on alanud. Haudejaamad, milliseid leidub peagu iga munaühistu juures, on kõik tööle rakendatud, kusjuures osa haudejaamu on juba oma esimesed tibulennud välja lasknud.

Kui möödunud kevadel haudeaparaatidega üle 420 000 tibu välja hautati, suurim arv, mis meil kunagi saadud, siis tänavu on kavatsus seda arvu isegi ületada. Selleks on rakendatud tööle 53 haudejaama ning neile lisaks üle 400 väikese haudeaparaadi.

Kuigi osa haudejaamu, samuti peagu kõik eraisikute väikesed haudeaparaadid töötavad petrooleumiküttel, õnnestus möödunud aastal vajalikku petrooleumi saada ning see on kindlustatud ka käesolevaks haudehooajaks. Vajalikku petrooleumi antakse petrooleumiküttega haudeaparaatide omanikele välja lähemast munaühistust või Eesti Munaekspordist. Teises järjekorras antakse petrooleumi kunstemade soojendamiseks.

Et varustada kanapidajaid tibudega, selleks ostavad haudejaamad paremailt tõukanade pidajailt haudemune, millised kuni 20. juunini arvestatakse müüja kohustusliku normi katteks. Munadest koorduvad tibud müüb haudejaam soovijaile tellimiste järjekorras. Edasi on Eesti Linnukasvatajate Selts haudemunade müüjaid munaühistute kaudu erihüvitusena varustanud söödateraviljaga.

Kuna haudemunade saamisega kohati siiski on raskusi, siis on võimalik ka tasuline tibude hautamine soovijaile nende eneste poolt toodud munadest, et haudeaparaadid saaksid töötada täiskoormisega. Selgi korral on nõutav, et hautamiseks toodavad munad pärineksid tõupuhastelt kanadelt.

Hautamistasu haudejaamale on 10 penni munalt. Haudemunade hinnaks paljunduspunktist ostes on 15 penni, tavalisest majapidamisest ostes 12 penni tükk. Kuni 3-päevaste tibude hinnaks valge-leghornidel on 45 penni, rood-ailendeil 55 penni tükk. Pardimunad maksavad 25 penni ja hane- ning kalkunimunad 50 penni tükk. Need hinnad ei kehti tõulindude kohta, kelle põlvnemine on tõuraamatuga tõestatav.

Viimasel ajal on meil tekkinud eriline huvi hanekasvatuse laiendamise vastu ja seda küllaltki õigustatult, kuna hani taimetoitlasena on suur rohusööja ja toiduks väga vähe teravilja vajab.

Peagu tundmatu meie oludes aga on pardikasvatus. Viimaseid peetakse meil ainult mädajärvede ja seisvate veekogude ligidal, kus part kevadest sügiseni küllaldast looduslikku toitu saab. Praegusel ajal, kus teravilja vähe, on partide pidamine küsitav, sellest hoolimata, et nende pidamisel mitugi head omadust on. Part on nimelt kodulindude hulgast haigustele kõige vastupidavam, ta saab kiiresti tapavalmiks, lepib väga kitsa ruumiga ja on vähenõudlik.

Arstlik läbivaatus riigitööteenistusse astujaile

16. maist 15. juunini toimub Eesti kindralkomissaripiirkonnas arstlik läbivaatus neile 1926., 1927. ja 1928. a. sündinud noormeestele, kes vabatahtlikult registreerusid riigitööteenistusse. Arstlik läbivaatus toimub Tallinnas 16., 17. ja 18. mail; Rakveres 20., 21. ja 22. mail; Tartus 24., 25., 26. ja 27. mail; Valgas 30. mail; Viljandis 1. ja 2. juunil; Pärnus 5. ja 6. juunil; Haapsalus 8. ja 9. juunil ning Kuressaares 12. ja 13. juunil. Järelläbivaatus on nähtud ette Tallinnas 15. juunil.

Arstliku läbivaatuse alguseni võtavad värbamisjuhid veel vabatahtlikke vastu. Teenistusse kutsumine Saksamaale järgneb juuli alguses ja oktoobris.

Tehnikaülikooli üliõpilastele

Tallinna tehnikaülikooli rektori teatel tuleb ülikooli kütteaktsiooni töökohustuse täitmiseks kõigil meesüliõpilasil ilmuda tööriietuses 22. mail kell üheksa hommikul tehnikaülikooli majandusjuhataja käsutusse.

Naisüliõpilaste töökohustus sooritatakse sügissemestri esimesel poolel kütteainete transporttööde alal. Nendel naisüliõpilastel, kes juba praegu soovivad oma töökohustust täita, tuleb samuti kui meesüliõpilastel ülaltoodud ajal ilmuda ülikooli majandusjuhataja käsutusse.

Edasiõppimine tehnikaülikoolis on võimaldatud ainult nendele üliõpilastele, kes oma töökohustuse täidavad.

Korporatsioonimaksu teadaanded tuleb esitada 1. juuniks s. a.

Korporatsioonimaksu määruse, mis avaldatud „Amtsblattis" nr. 33 1943. a., rakendamiseks teatab maksudevalitsus, et korporatsioonimaksu lõplikuks määramiseks vajalike andmete esitamise viimaseks tähtpäevaks on 1. juuni 1944. a.

Kõik korporatsioonid, isikute ühendused ja varatombud (kapitaliseltsingud, tööndusiikud ja majanduslikud ühistud, vastastikused kindlustusühingud, muud eraõiguslikud juriidilised isikud, õigusvõimetud ühingud, asutused, sihtasutused ja sihtvarad, avalikõiguslike korporatsioonide töönduslikku iseloomuga käitised, samuti ka natsionaliseeritud käitised), mille ärijuhatus või asukoht on Eesti kindralkomissaripiirkonnas, on kohustatud nim. tähtpäevaks esitama oma asukoha maksuametile andmed 1943. aasta tulude kohta. Andmed tuleb esitada korporatsioonimaksu teadaande blanketil (vorm nr. 1 Kr.), mis on saadaval maksuameteis.

Ettevõtted ja asutused, kelle majandusaasta ei ühtu kalendriaastaga, esitavad korporatsioonimaksu teadaande 1942./1943. a. tulu kohta. Ettevõtted, mis pole kohustatud esitama korporatsioonimaksu teadaannet, on loetletud Korporatsioonimaksu määruse § 4-das.

Korporatsioonimaksu teadaannete ja selles nõutud lisade esitamata jätmine, samuti ka puudulike andmete esitamine on karistatav vastava määruse kohaselt.

Maksudevalitsuse ametlik teadaanne on avaldatud meie tänase lehe ametlike teadete osas.

Toiduaineid eeloleval nädalal

Tallinna, Tartu, Rakvere, Tapa ja Jõhvi elanikele suhkrut

Põllumajanduse Keskvalitsuse juhataja poolt on avaldatud teadaanne tsiviilelanike varustamise kohta elatustarbeaineteratsioonidega Eesti linnades, asulais ja maal, mille kohaselt III toitlusnädalal, s. o. 15.—21. maini antakse tsiviilelanikele:

Võid — 0—5-a. väikelastele ja lastele kupongidel trükitud kogusеis, kõigile lisakaartide omajaile ja ravi- ning lasteasutustele ostulubadega vorm B.

Margariini müüakse avalikele ja kinnistele toitlustamisettevõtetele ostulubadega vorm B, välja arvatud ravi- ja lasteasutused, ja kõigile neile, kel turukorraldusvalitsuse korraldusel on võimaldatud igal juhul kätte saada kaardil trükitud elatustarbeainete kogused.

Väljaspool linnu, kus margariini kohal ei ole, antakse eelnimetatud tarbijaile margariini asemel võid.

Toitlustamisettevõtteis on 0—5-a. väikelaste ja laste võikuponge lubatud vastu võtta ja arvestada täies koguses, 6—17-a. noorte võikupongide väärtuseks tuleb lugeda 100 grammi, 18-a. ja vanemailt normaaltarbijailt on lubatud vastu võtta 100-grammiseid võikuponge, kusjuures 80-grammised võikupongid tuleb lugeda kehtetuiks. Lisakaartide võikuponge on lubatud vastu võtta ja arvestada täies koguses.

Tallinna, Tartu, Rakvere, Tapa ja Jõhvi linnades antakse 32. toitlusperioodi III toitlusnädalal, s. o. 15.—21. maini, suhkrut ja nimelt 6—17-a. noortele 100 grammi 32. toitlusperioodi III toitlusnädala võikupongide vastu, kusjuures nende 230-grammiste võikupongide väärtuseks tuleb lugeda 100 grammi. 18-a. ja vanemaile normaaltarbijaile antakse suhkrut 100 grammi 32. toitlusperioodi III toitlusnädala 100-grammiste võikupongide vastu, kuna 80-grammised võikupongid tuleb lugeda kehtetuiks.

Tallinna teateid

Tallinna Kesk- ja haruraamatukogude tegevusest

Sõjast tingitud erakordseist oludest hoolimata püsib pealinna raamatukogudes endiselt elav nõudmine kirjanduse järele.

Nagu tavaliselt, seisavad huvi tulipunktis vastilmunud uudisteosed. Viimaste laenutamisega on aga raamatukogudel praegu raskusi, kuna köitmine võtab väga palju aega, köitmata raamatuid aga välja anda ei või. Muret tekitab ka vanade köidete parandamine ning lappimine. Paratamatult langeb järjest rivist välja tarvitamiskõlbmatuks loetud raamatuid, millede asendamine enamikel juhtudel võimatu. Küll on püütud sellest küsimusest üle saada, avaldades üleskutseid, milles lugejaid palutakse loovutada raamatuid oma isiklikest kogudest — ent seni on paraku vaid vähesed kirjandussõbrad raatsinud lahkuda oma raamatuist üldsuse kasuks.

Tallinn-Nõmmel asetsev avalik raamatukogu on praegu inventuuri tõttu suletud, alustades uuesti tegevust 15. maist.

Millised ja kui palju Tallinna raamatukogude väljalaenatud raamatuist terrorirünnaku tõttu on lugejate käes kaduma läinud, selle kohta puudub esialgu selgus. Oleks soovitav, et lugejad kiirustaksid oma vahekordade korraldamisel raamatukogudega, tuues tagasi nende kätte jäänud raamatud ning teatades kaotsiläinuist või hävinuist, et kogud saaksid ülevaate seisukorrast. Neid lugejaid, kes on vahetanud elukohta, kas asunud maale või kolinud teise korterisse, palutakse tungivalt teatada nende kätte jäänud raamatute saatusest.

Põllumeeste Keskpanga peakoosolek

Neil päevil peeti Tallinnas Põllumeeste Keskpanga peakoosolek, mil kuulati ära aruanne panga möödunud aasta tegevuse kohta ja valiti panga juhatusse põhikirja kohaselt väljalangenud liikmete asemele uued liikmed.

Nagu aruandest selgus, oli panga möödunud aasta tegevus kujunenud kõigiti soodsaks, nii et aruande kinnitamise korras osutus võimalikuks katta ka kõik bolševike võimuloleku ajal pangale tekkinud kahjud.

Peakoosolekul kinnitatud aruande järgi oli panga äriseis möödunud aasta lõpul 3 777 946,63 rmk., ülejääk sealjuures 329,93 rmk. Ülejääk otsustati anda tagavarakapitali täienduseks.

Pangaorganite koosseisust põhikirja kohaselt väljalangenud liikmete asemel valiti organite täiendamise korral panga juhatusse — A. Käbin, A. Reinart ja I. Sikkar; nõukogusse — M. Truusööt, F. Malm, O. Tief, T. Kint ja P. Männik ning revisjonikomisjoni — A. Laas, I. Lehtmann, M. Martinson, E. Saulep ja I. Velitar.

Valimiste järgi kujunes panga juhatus järgmiseks — A. Käbin, I. Toots, A. Reinart, I. Sikkar ja E. Kuutma; nõukogu — M. Truusööt, R. Allmann, L. Haus, J. Kalm, T. Kint, J. Looväli, A. Lossmann, F. Malm, P. Männik, E. Tamm, O. Tief ja M. Vinnal.

Lõpuks määrati peakoosoleku poolt panga liikmete osamaksu kuni 100 riigimargani täiendamise tähtpäevaks, 1. mai 1945. a.

Laupäeval õhukaitse demonstratsioon Nõmmel

Laupäeval algusega kell 14 korraldatakse Nõmme turuplatsil süütepommide kustutamise demonstratsioon, et võimaldada ka Nõmme elanikel omandada praktilisi kogemusi süütepommide vastu võitlemiseks õhurünnakute korral.

Käsitlusele tulevad demonstratsioonil vaenlase poolt tavalisemalt tarvitatavad pommiliigid, kusjuures nende kustutamisest võimaldatakse osa võtta ka asjasthuvitatuil.

Kutseoskusametis algavad eksamid esmaspäeval

Tallinna tööstusliku kutseoskuse ameti juures algavad kevadperioodi eksamid meistri ja oskustöölise kutse taotlejaile eeloleval esmaspäeval, 15. mail.

Kogusummas on eksamiandjaid registreeritud 100 inimese ümber, nendest 75 meistri kutsetunnistuse taotlejaid. Seekordne eksamiandjate rohkus on seletatav sellega, et jaanuarikuus eksamid jäid tehniliste takistuste tõttu ära.

Eksamid vältavad umbes paar nädalat.

400 g kohupiima

Tallinna linnavalitsuse kaubandus-tööstusosakonna teadaande kohaselt müüakse Tallinnas ja Tallinn-Nõmmel kõigile elatustarbeainetekaartide omajaile 400 grammi kohupiima kohupiimakupongi 32-1 vastu.

Juhul kui kolme päeva jooksul, arvates kohupiima kauplusse saabumisest, pole terve kogus kohupiima müüdud, võib kauplus müüa ülejäänud kohupiima kohupiimakupong 32-2 vastu, 400 g iga kupongi kohta.

Pimendamise aeg

Algus kell 20.50, lõpp kell 3.55.

Perekonnaseisuteateid

Tallinna linna perekonnaseisuametis on registreeritud järgmised perekonnaseisumuudatused:

Sünnid: Toivo Saar; Reet Ots; Rein Uudsemaa.

Abiellumissoovid: Aksel Sikk ja Leena-Pauline Kardinets; Eduard Karm ja Lydia Jõgi.

Abiellumised: Harald Saarna ja Leida-Filide Allikson.

Surmajuhtumid: Liidia Uska, neiuna Stremling, 34 a.; Anna Rakfeldt, neiuna Ilm, 88 a.; Hans Laheste, 45 a.; Voldemar-Johannes Gomann, 65 a.; Johannes Raad, 43 a.; Johannes Tint, 68 a.; Anna Rüson, neiuna Leibak, 76 a.; Aleksander Suurkaev, 69 a.; Amanda-Pauline Viide, neiuna Lehtres, 41 a.; Mihail Auvert, 64 a.; Leena Põld, neiuna Liiv, 70 a.

Valveapteegid Tallinnas:

Reede öõl vastu laupäeva:

Tartu mnt. apt., Tartu mnt. 45, tel. 308-42; Rae apt., Raekojaplats 11, tel. 431-65; linna I apt., Pärnu mnt. 10, tel. 453-47.

Talumetsade areng Eestis

„Eesti Sõnale" kirjutanud metsateadlane A. VOHLI

Eesti talumetsadel on suur ajalooline minevik, mis moodustab tähtsa osa talude ajaloost üldse. Kui eestlaste esivanemad asusid Läänemere ääre elama, oli nende peamiseks tegevusalaks jahipidamine ja kalastamine. Aegade jooksul kujunesid igal asulal ja igal perekonnal välja omad kindlad jahi- ja kalapüügialad. Meie ajaarvamise esimestel sajanditel lisandus jahindusele ja kalapüügile veel ka primitiivne põlluharimine. Suur osa põldudest asus siis metsa aledel, kuna väike osa leidis kasutamist põlispõldudena. Igal asulal ja igal perekonnal kujunesid välja kindlad metsaosad, milliseid kasutati perioodiliselt ühe ja sama perekonna poolt. Kui kasutuselolev põllumaa muutus viletsaks, jäeti ta maha ja ale tegemise abil võeti põllukultuuri alla uus metsaala. Mahajäetud põldudele tärkas jälle noor mets, mis võeti paarikümne aasta pärast uuesti aletamise alla. Ülesharimisele põlluks tulid peamiselt nooremad metsaosad, kuna vanametsa raiumine oli seotud väga suurte tööraskustega. Maad katsid põlised metsad ja sood, kust suvel oli võõral läbipääs raske või koguni võimatu. Kohalikud elanikud tarvitasid omavaheliseks läbikäimiseks teeradu ja veeteid, mis olid teada ainult neile endile. Sellest kujunesid aja jooksul külade ja asulate piirideks suured metsamassiivid ja sood. Maa oli asustatud võrdlemisi hõredalt ja puudus tugev keskvalitsus. Maakonnad tegutsesid enamasti iseseisvatena, seistes vahetevahel üksteisega isegi sõjajalal. Alles suuremate hädaohtude korral tõusis esile rahvuslik ühistunne, mis vaibus jälle hädaohu möödumisel.

Kirjeldatud olukord püsis kuni XII sajandi lõpuni. Alles XIII sajandist peale leidub Eesti ajaloo kohta täpsemaid märkmeid Taani hindamisraamatu ja teiste hindamisandmete järgi vastas XIII sajandi keskel põllumaa suurus 21 700 „adrale". Iga „adra" peal leidis elamisvõimalust 5—8 inimest.

XIII sajandil toimusid Läänemere rahvaste õigustes ja majanduselus suured muutused. Need avaldasid teatavat mõju ka metsakasutamise ilmele ja aletatavaile pindaladele.

Esialgu jäi osa talusid veel siiski vabadena püsima, ja peamiselt need, mis asetsesid asulatest eemal keset metsa või metsa serval. Nende talude kasutada jäid ka endised metsaalad. Alede põletamine ja kütise tegemine püsis kuni XIX sajandi alguseni. Põllumaaks olid valitud metsades kõrgemad seljandikud, kus ei olnud karta liigniiskust. Kraavitamist sel ajal veel ei kasutatud. Iga talu või asunduse püüdeks oli hoida oma maa-ala, kuna uute põllualade loomine põlismetsas oli väga raske.

Rootsi valitsuse ajaks oli metsade olukord nähtavasti tublisti halvenenud, kuna metsakaitse alal kehtestati juba terve hulk erimäärusi. 1664. a. metsamääruses juhitakse tähelepanu metsade ebaõigele kasutamisele ja meelega hävitamisele. Kohati andis end tunda suur metsapuudus. Määruse järgi lubati mõisadel ja taludel kasutada ühismetsi kütte- ja tarbepuu raiumiseks ainult oma majapidamise jaoks, ning müük oli keelatud. Raiumine pidi toimuma selliselt, et see ei muutunud metsale laastavaks. Ühismaadel kasvavaid tammi, pööke pihlakaid, metsõunapuid ja toomingaid ei lubatud üldse raiuda. Eriliste vajaduste korral tuli selleks soetada vastav luba. Metsaraiuja pidi aga siis istutama teises kohas teatava hulga noori puid ja hoolitsema, et loomad neid ei saaks kärpida. Omavolilised metsaraiujad loeti lindpriiks. Teolt tabatud metsapõletajat karistati isegi surmanuhtlusega. Teenijate, laste või karjaste süü läbi tekkinud kahjude eest vastutasid nende leivavanemad või vanemad.

Kõigi nende karmide abinõude peale vaatamata pidi Rootsi valitsus 1689. a. kehtestama veelgi uue metsamääruse, milles tähendatakse, et vaatamata metsakaitse eeskirjadele riigimetsades siiski raiutakse, metsa ja peetakse loata jahti.

Rootsi valitsuse ajal oli metsade seisukord väga vilets.

Kohati valitses suur metsapuudus, millest näiteks pajatatakse ka Kelchi kroonika lehekülgedel. Metsad olid pidanud ale ja kütise abil loodavate põllumaade arvel taganema. Aletegemiseks raiuti puud maha ja lasti mõni aeg kuivada, et siis hiljem neid põletamise teel kõrvaldada. Puu osad, mis ära ei põlenud, koguti hunnikutesse. Maa hariti kergelt üles ja külvati vili peale. Esimestel aastatel oli saak tuhaga väetuse tagajärjel rikkalik. Mõne aasta möödumisel, kui viljasaak jäi väikeseks, jäeti see ala maha ja võeti aletamisele uus metsa-ala. Eelmisele alale tärkas peagi noor mets, mis võeti uuesti aletamisele mõnekümne aasta järele.

Talumaadel oli lubatud ainult $^{1}/_{24}$ osa võsamaast korraga aletamisele võtta.

Korduval ale- ja kütisepõletamise tagajärjel halvenes pinnas tunduvalt. Eriti halvaks muutus olukord kehvematel liivamaadel. Endiste ale- ja kütisemaade tunnistajaiks on enamik meie kõrgematel maadel kasvavad kadakaväljad.

Peeter I, kes hakkas Tallinnas ja Paldiskis sadamaid ehitama, laskis suurel hulgal metsa maha raiuda vajalise materjali saamiseks. See andis omakorda raske hoobi meie metsamajandusele. Sadamate ehitus nõudis kohutavalt palju metsamaterjale, nii et Tallinna ümbruses mitmekümne kilomeetri kaugusel ei leidunud enam metsa.

Vene valitsuse ajal avaldatakse jälle terve hulk metsakaitsemäärusi, mis pidid metsale kasu tooma. Määruste abil püütakse leida teid puidu kasutamise piiramiseks. Nii soovitatakse aiatarad ehitada kivist, keelatakse isegi suvistepühade kaskede raiumine jne.

1782. aastal anti üksikasjaline juhatuskiri riigimetsade majandamise kohta. Sellega keelati nendes metsades alede põletamine.

Metsa laastamisele aitasid kaasa mitmesugused tööstusharud, nii näiteks potaši- ja klaasitööstused, vasekojad, saeveskid, viinavabrikud jne. Friebe andmeil oli ainuüksi Liivimaal mõisade viinavabrikute aastane küttetarvitus 400 000 kantsülda. Kroonumetsades toimus sel korral kasutus teatava kava kohaselt. Märksa halvemas olukorras olid aga mõisametsad. Neis oli metsakasutus täiesti juhusliku ilmega. Raiuti nendest kohtadest, kus see osutus kõige kergemini kättesaadavaks, ja seda materjali, millist parajasti vajati. Töötati üles valikraide käitises ainult soovitud materjal, kuna muu osa, nagu ladvad, oksad jne., jäeti üles töötamata. Puude langetamisel ei võetud tarvitusele ettevaatusabinõusid kasvamajäävatele puudele vigastuste ärahoidmiseks. Metsatulikahjudest oldi ainult niipalju huvitatud, kuivõrd tuli ähvardas elamuid. Kõigi nende asjaolude tagajärjel muutus metsade seisukord veelgi halvemaks. Kui mõisade väärtusi hakati hindama üleshartud põllumaa suuruse järgi, siis andis see metsade seisukorra halvenemiseks omakorda uut põhjust. Jälle pidi mets andma ruumi põllumaadele. Peamisteks sissetulekuallikateks kujunesid viinapõletamine, härgade nuumamine ja viljamüük. Metsa hävimist põhjustasid eriti viinavabrikud.

Huecki arvamustel kulus viinapõletamiseks ühe aasta jooksul rohkem metsa kui põllukultuuride arvel terve sajandi jooksul.

Eestimaa talurahvaseadusega aastast 1816 oli talupoegadele õigus antud omandada kinnisvarasid ja maid. Sellega oli ka metsa omamise õigus antud talupoegadele. Liivimaa osas ilmus samasisuline seadus 1819. a. Selle ellurakendamisel ilmnes aga palju raskusi, mispärast alles 1856. a. ilmunud Eestimaa talurahvaseadus ja 1860. a. ilmunud Liivimaa talurahvaseadus tõid talude väljakujundamisele tarvilikke soodustusi. Sellest ajast algab ühtlasi ka eesti talude kiire arenemine. Talude müügi eel raius suurem osa mõisaomanikke varem metsa talumaal maha. Metsarikkamates kohtades toimus talude müük koos kasvava metsaga. Kui metsa hind osutus talupidajale liiga kõrgeks, siis jättis ta metsa ostmata.

Talumaadel kasvavad heina- ja karjamaametsad on kasvanud hiljem või on sirgunud endistest võsametsadest. Põliseid katastrimetsi on talumaadele võrdlemisi vähe järele jäänud.

Hea ülevaate annab meile Eesti metsade suuruse kohta üldisel maadehindamisel koostatud kataster.

Lõuna-Eestis teostati need tööd 1904.—1910. a. Liivimaa Maanõunikkude Kolleegiumi poolt. Eestimaa osas toimus maade hindamine veidi varem, 1896.—1904. a. Petserimaal teostati see 1903.—1910. a. endise Pihkva kubermangu zemstvo korraldusel. Saaremaal jäid hindamistööd Maailmasõja puhkemise tõttu pooleli, mispärast nende andmed on jäänud puudulikuks.

Metsade hindamisel esinevad üksikutes Eesti osades suured erinevused hindamisalustes. Põhja-Eestis võeti hindamisel aluseks juurekasvu suurus ja selle turuväärtus. Metsapinna hulka arvati ka veel soode ja rabade pind, millede aastane keskmine juurekasv oli üle 20 kantjala tiinu kohta ehk ümberarvutatuna 0,52 tm hektaarilt.

Lõuna-Eestis toimus metsamaade hindamine metsa kõrguse järgi, kusjuures aluseks võeti Vargas de Bedemar'i normaalkasvu tabelid. Boniteerimisel võeti arvesse pinnast, kasvukoha tingimusi ja pinnakatet. Okaspuude jaoks oli 5 boniteediklassi, lehtpuudel 3 klassi. Toogiväärtuse hindamine toimus nagu Põhja-Eestiski puuhinna-rajoonide järgi.

Enamus talumetsi on aga normaalsest madalama kasvuga, ja seega oleks nende boniteerimine olnud ekslik. Eespooltoodu põhjal arvestatigi suur osa talumetsi karjamaa või kõlbmatu maana.

Katastri andmed, mis on koostatud hulk aastaid tagasi ning pealegi erinevatel alustel, on nüüd osalt juba vananenud ega anna metsamaade suuruse kohta õiget pilti. Talumaade kõlvikute osas on toimunud suuri muutusi; nii on paljud metsaalad muudetud viljakandvaks põlluks, kultuurheinamaaks jne. Osa endisi viletsaid põllumaid on vähese viljasaagi pärast viidud tulutoova metsa alla. Ülevaate saamiseks metsamaade suurusest teostati Eesti Vabariigi ajal põllumajandusloendusi.

Viimase loenduse järgi, mis teostati 1939. a., oli meil talumetsade pind 188 497,5 ha.

Üksikute maakondade kohta annab ülevaate alljärgnev tabel:

	Maakonna üldsuurus ha	Talumetsamaa ha suurus	% maakonna pindalast	% maakonna metsapindalast
Virumaa	707 500	29 109,0	4,11	15,44
Järvamaa	298 300	11 104,1	3,72	5,89
Harjumaa	564 900	20 377,7	3,61	10,81
Läänemaa	476 500	9 084,3	1,91	4,82
Saaremaa	293 000	10 345,6	3,53	5,49
Pärnumaa	520 800	13 938,1	2,68	7,40
Viljandimaa	388 700	14 430,6	3,71	7,66
Tartumaa	563 500	22 734,6	4,03	12,06
Valgamaa	150 100	9 146,7	6,09	4,85
Võrumaa	392 500	26 471,0	6,74	14,04
Petserimaa	167 000	21 755,8	13,03	11,54
KOKKU	4 522 800	188 497,5	4,17	100,00

Meie suurimaks maakonnaks on Virumaa, ja temas leidub ühtlasi ka kõige rohkem talumetsi. Virumaale järgnevad metsamaa rohkuse poolest Võru-, Tartu-, Petseri- ja Harjumaa. Nende maakondade talumetsade pindala ületab 20 000 ha piiri. Märksa väiksema metsamaa pindalaga on teised maakonnad, nendel on metsamaad 9 000—14 000 ha vahel. Kõige väiksema metsapindalaga on Läänemaa.

Vaadeldes maakondi nende metsamaa protsendi järgi maakondade üldpindalast osutub kõige metsarohkemaks Petserimaa 13,03%-ga, millele järgneb umbes poole väiksema protsendiga Võrumaa — 6,74% ja Valgamaa — 6,09%. Ülejäänud maakondades moodustab metsamaa 3,5—4,5%. Erandiks on Pärnumaa 2,68%-ga ja kõige metsavaesem on Läänemaa 1,91%-ga.

Enamus talumetsi asub Virumaal, nimelt 15,44%, millele järgneb Võrumaa — 14,04%-ga, Tartumaa — 12,06%-ga, Petserimaa — 11,54%-ga ja Harjumaa — 10,81%-ga. Teistes maakondades on metsade protsent 4,8—7,7. Läänemaa osutub mitte ainult maakonna metsamaa pindala protsendilt kõige väiksemaks, vaid ka kõige vaesemaks maakonnaks talumetsade üldpindalast. Talundite üldpindalast moodustab metsamaa 5,9%. Sama loenduse andmetel omasid meil talundite üldarvust 33,34% ehk 46 674 talu metsamaad 188 497,5 ha.

Seega oli igal metsaga talundil metsamaad keskmiselt 4,04 hektaari.

Metsamaa üldpinnast oli metsaga kaetud 162 591,6 ha ehk 86,26%, Uuendamata metsamaa pinna suurus oli 25 905,9 ha ehk 13,74% metsamaa üldpinnast. Okaspuumetsa all oli metsaga kaetud pindalast 78,84% ehk 128 184,6 ha, millest ligikaudu ⅔ oli alla 40 aasta vanuse. Lehtpuumetsa pindala oli 34 407,0 ha ehk 21.16% metsaga kaetud pindalast. Ka siin on enamus pindalast kaetud noore metsaga. Üksikuist maakondadest oli kõige rohkem okaspuumetsa Võrumaal, millele järgnevad Petserimaa. Harjumaa, Virumaa, Tartumaa jne. Väikseima okaspuumetsa pindalaga on Läänemaa. Lehtpuumetsade rohkuse poolest on esikohal Tartumaa, sellest väiksema pindalaga on Pärnumaa, Viljandimaa jne.

(Järgneb.)

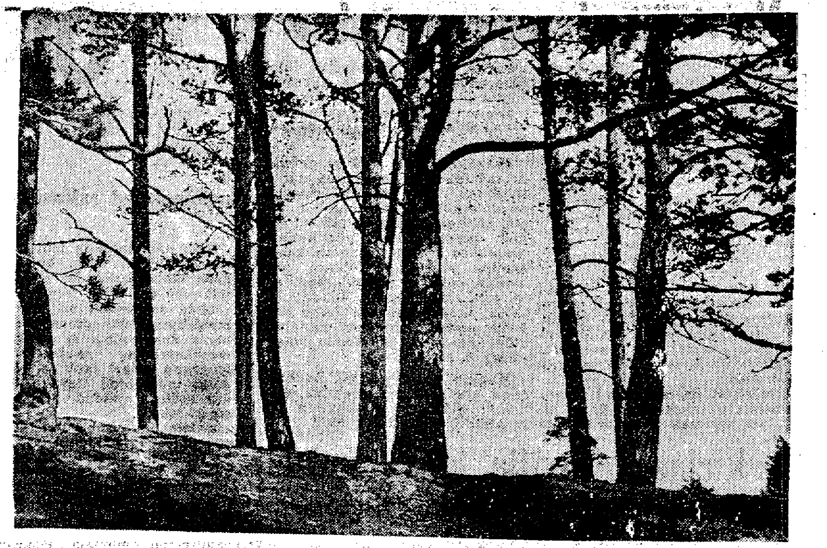

MÄNNID KEVADPÄIKESES

Nõukogude kindrali päevik

PK. Kestvalt möllavad idas võimsad tõrjelahingud. Määratuist inim- ja materjalikahjudest hoolimata ründavad enamlaste massid nii ööl kui päeval Saksa rinnet, mis küll kohati tagasi tõmbub, et siis aga vastulöökidena vaenlasele ikka jälle veriseid haavu lüüa. Et enamlaste maastikuvõidud pole võidud, et iga võidetud kilomeeter on ostetud tuhandete bolševike verega, seda tõendab hiljutistes lahingutes Saksa vägede kätte langenud nõukogude diviisikomandöri S. päevik.

Need on inimese tunnistused, kelle hinge piinab võitluse väljavaatetus. Kus on võidumeeleolu, mida Moskva raadiojaam ikka jälle maailma paiskab, niipea kui Saksa väed on jätnud maha mõne linna või küla? See nõukogude kindral, kes peab täitma ebainimlikke käske ja oma inimesi üha uuesti ajama Saksa granaatide surmavasse valangusse, tunneb ja aimab, et „võidukas edasitung" on ainult tee üle tumeda läve õudsesse lõppu.

Päevikus seisab:

4. 1. 44. Täna tungisime peale kahe rügemendi ja ühe soomusbrigaadiga. Kaotasime peagu kõik tankid ja poole inimestest. Seejärele pöördusime tagasi lähtepositsioonidele. Armeestaabist sain peapesu ja naistest koosneva abiväe. Vannun sinihabeme seltsmenda naise juures, et vabastan enese neist. Nagu selgub, oskavad nad ainult väikekaliibriliste püssidega tulistada. Nad on hirmus aplad ning riiakad. Vaevalt olid nad majutatud, kui nõudsid juba terve puuda vatti, kausse, keetja, köetud ruume. Paljud neist on nõutanud endale haigusepuhkust. Milline narr mobiliseeris nad küll?

7. 1. 44. Jällegi sain peapesu ja abiväe, mis koosnes 10 juudist, nõukogude kangelasist, kes olid siia saadetud eriülesannetega. Kuid nad ei tule peagu üldse laatsaretist välja.

9. 1. 44. Eile kogesime, kuidas näeb välja uus vaenlase vasturünnak. Tõmbusime tagasi tõrjepositsioonidele. Allüksuste komandörid teatasid, et naised on häälestatud revolutsioonivastaselt. Mida hakata nendega peale? Täna vestlesin amatsooniga kolhoosist „Asjatu töö". Sellise nime sai kolhoos, kuna töölised seal oma töö eest samahästi kui midagi ei saanud. Too naine oli kaotanud oma relva. Minu küsimusele: „Kuidas võidame vaenlase, kui me oma relvadega nii ümber käime?" vastas naine nipsakalt: „Käige kõik sarviliste saadanate juure. Enne avastage, kes on õieti meie tõelised vaenlased!" Sea siin veel distsipliin sisse! Neil õnnetuil pükstes naistel pole midagi kaotada.

10. 1. 44. „Mida toob uus päev mulle?" Nende mõtetega panin paberile rünnakkäsu kava. Rünnak peab algama homme varahommikul. On saabunud tankiüksusi. Leib ja rasvaine puuduvad. Olen märganud, et nälgiva inimese silmadel on sama ebameeldiv läige kui hulkuvatel koertelgi. Püüan mitte vaadata södureile silmi. Kui toodaks ometi toiduaineid! Naised pistsin kööki ja laatsaretti, sest muidu oleksid nad mässu tõstnud. On kerkinud esile mingi „Orleani neitsi" kolhoosist „Punane tiisel". Too seletab kõigile, et varsti algab kõikjal võitlus juutide vastu ja et siis saabub sõja lõpp.

Sel naisel on elust nähtavasti villand. Ausalt üteldud, minagi olen lakanud elu hindamast. Enese ees ei näe ju midagi, ainult pimedust. — Armeekäsk on ebainimlik... Ma ei suuda mõista vastase taktikat. Naaberlõigus ta taganes, siin seisab ta aga kindlalt ega tagane meetritki. Kui vastane ei tagane hommegi, süüdistatakse mind armeekäsu süstemaatilises mittetäitmises. Kummalised inimesed! Kui vaenlane näiteks 10—15 kilomeetrit taganeb, sealjuures purustades hulga meie tanke ja hävitades tuhandeid meie inimesi, siis hinnatakse seda meie poolel võiduna. Ah, te naljatilgad!

11. 1. 44. Katastroof. Võitlusväljalt pole ühtki, ei ainustki rõõmustavat teadet. Lahing pole veel lõppenud, kuid juba saabub meile kurbi andmeid. Diviisivarud paisati võitlusse. Teisi pole. Arvatavasti on see minu viimseks rünnakuks.

12. 1. 44. Kirjutasin eilsetest operatsioonidest üksikasjalise teadaande kõige traagilisemates toonides. Minu diviis hukkus. Soomusüksustest on jäänud järele ainult mõned üksikud tankid. Kaks rügemendiülemat sai surma, diviisistaabi ülem surmavalt haavata. Hulk üksusi on jäljetult kadunud. Diviisistaapi tabas pomm. Mina aga olen järele jäänud... selleks, et kanda vastutust ülemuste ees.

Kummaline, viimastest üksustest pole enam ühtki naist näha. Kuhu need ometi sattusid? Näib, et olen neist lahti. Miks ärritab see mind üldse? Toore sõjaelu taustal on need sõdurisineleis abitud naised elavaks etteheiteks kõigile neile narridele ja andetuile, kelle kätesse saatus on usaldanud inimesed.

Sõjakirjasaatja **Theo Schmitz**
Königsberger Allgemeine Zeitung

NARVA KAEVIKUIS

Heledana ja soojana peegeldub päike Narva jõel, mille veepinda kevadveed on suuresti tõstnud. Seal aga, kus tõusevad järsud kaldad, algavad okastraattõkked ja kaevikud, ettenihutatud kuulipildujapesad ja miiniväljad. Nii siin kui teispool jõge, ainult selle vahega, et siin, läänepoolsel kaldal, oleme kaevunud meie, eesti SS-grenaderid, kuna teisel pool on end kindlustanud vaenlane.

Palju ja raskesti on võideldud Narva linna ja Riigiküla vahelisel joonel. Kui tuleks kalur või talumees Vepskülast, ei tunneks ta enam oma kodumaastikku, sest kõik on siin muutunud — noorest, kasvavast metsast on säilinud vaid tüved, maa on pahupidi pööratud tuhandeist ja veel kord tuhandeist kilogrammidest lõhkeainest ja terasest, kunagi peavarju pakkunud hooneist on säilinud vaid alusmüürid ja kõikjal lebavad langenud bolševike laibad, keda kõiki pole suudetud matta. Kaldaäärne on täis uuristatud kaevikuid ning punkreid — küll meie ja küll ka ajutiselt siin olnud nõukogude sõdurite poolt. Iga üksik meeter neist, mis tuli enamlastelt võtta, maksis vaeva ja pingutust, magamata öid, käsigranaate ja ka — verd. Sest vaenlane kaitses end siin kibestunult, tal puudus taganemistee ja taganemisluba.

Mitte kaugel jõekaldast lebab purustatud soomusmasin. Selle ümber oli mitmekümnemeheline enamlaste võitlusgrupp kaevunud ja otsustanud lõpuni võidelda. Ühe Mõniste mehe poolt juhitud jagu tungis õhtuhämaruses selle ligidale ja kutsus enamlasi üles end alla andma. Need vastasid naeru ja kuulirahega. Nähtavasti olid nad kindlad, et neid nii hästi kindlustatud positsioonidest ei suuda keegi välja lüüa.

Kuid nad ei tunnud eestlase sitkust ja jonni. Ikka ja jälle uuesti hiilid ründajad tanki ligidusse ja paiskasid koondlaenguid ja käsigranaate vaenlase kaitsesüsteemi. Ja kui saabus varahommik, ei olnud kuulda naeru ega pilkamist, küll aga lehvis tankil alistumise märgina valge riidekalts ja üheksa ellujäänud enamlast tõstsid käed.

Võitlusmaastik oli tihedasti üle külvatud iga liiki miinivöödega. Nende kaitsvas varjus lootis vaenlane meid kinni pidada. Kuid vaprad pioneerid kõrvaldasid oma aparaatide abil ka need — ja rünnak võis jatkuda. Ja kõikjal tähistasid meie võiduteed lugematud bolševike laibad.

Need kaevikud ja teras- ning betoonpunkrid Narva jõe kaldaliivas on üle elanud raskeid katsumisi. Täidetuna meestest, kelle võidutahe on tugevam kui surm, sai iga üksik kaevikulõik, iga punker elavaks olevuseks, kelle vastupidavusest olenes võit või surm. Mitmetunnise vaenlase kahurväe turmtule eest pakkusid nad head kaitset, nii et tohutu mürskudehulk, mis pidi halvama meie kaitsejõu, ei tekitanud meile pea ühtki langenut. Ning kui siis algas vaenlase jalaväe massrünnak üle jõe jää, olid meie grenaderid välkkiiresti punkritest väljas ja juba hakkasid automaatrelvad tikkima veriseid lünki vaenlase ridadesse. Narva jõgi kattus laipadevirnadega, kuid üle nende tormasid ikka uued rünnakulained, et tungida meie positsioonidesse. See aga neil ei õnnestunud. Kolm Nõukogude diviisi jäi lebama Narva jõe jääle, lebavad ja ootavad, millal kevadine vetevool kannab nad merre igavesele puhkusele.

Narva jõgi ei lase end sellest segada. Aastasadu on ta muutmatult kannud sisemaa vett Soome lahte ja eraldanud ida läänest. Tihti on tal tulnud merre viia ka märatseva ida sõdureid, kes oma vallutuspüüdeid pidid lunastama eluga. Ta teeb seda ka nüüd.

SS-sõjakirjasaatja **Karl Gailit**

HEITJATE PATAREI TULISTAB ÖÖSEL. Nagu helgiheitjate kiirtevihud helendavad öises taevas mürskude lennuteed

PK.-foto Kripgans

50 päeva Nettuno ees

SS-PK. — Viiekümne päeva eest, kui nad veel kuskil Saksamaa piiriasulas olid, tabas neid häire. Nad tõusid lõunalauast, panid oma relvad ja varustuse korda, pakkisid kiiresti oma marsipakid ja ronisid meeskonna-autodele. See oli silmapilk, kus sõjaväejuhatusele saabus teade vaenlase maabumisest Nettuno juures. Nüüd oli tähtis iga tund, kaalul oli Itaalia pealinna saatus. See teade tuli ka sellele noorele SS-üksusele, samuti nagu igale teiselegi sõjaväe- ja lennuväeüksusele, kes ennast kohe marsivalmis seadsid ja suuna lõuna poole võtsid.

Noored SS-mehed võitlusgrupis K. olid suuremalt osalt alles mõni nädal sõdurid. Kui nad nüüd said teada nende ees olevatest võitlustest, oli nende kujutluses ärganud seiklusvaim. Üksikud vanemad nende seas aga vaikisid, kui jutt sellele teemale kaldus. Kuid hoolimata nende väsinud ja tolmunud nägudest põlesid ka neil silmad. Päevad ja ööd liikusid kolonnid, kõigil sooviks — kord ometi jälle ennast välja sirutada, puhata, — sõitjad süütasid uue sigareti, kui väsimus silmalauge vägisi kippus sulgema. Nende ees oli tee Rooma, mis üha ligemale nihkus.

Siis saabus päev, mil nende sõidukite kolonnid Albani mägede teedel peatati, mehed masinatelt maha ronisid ja pilgud päikeses sätendava Vahemere poole suunasid, kus oli märgata vaenlase maabumispaiga tikku.

Veel samal ööl marssisid nad ettenähtud positsioonidele Littoria juures. Ja järgmisel päeval purunesid anglo-ameeriklaste rünnakurühmade üritused nende positsioonide ees. Purunesid vaenlase lootused noore fašistliku musterprovintsi kiiremas korras vallutamiseks.

Vaevalt oli vaenlane suutnud suuremaid vägesid järele vedada, kui ta hakkas tundma üha tugevnevat Saksa vägede vastupanu, mis eriti väljendus vaenlase edasitungi surves Via Appia suunas, mille vallutamine oleks neile avanud vaba tee Rooma. Vaenlane alustas siin survet, kuid see jäi tagajärjetuks nagu üleval Aprilia juureski. Võtmeks Via Appiale, traditsioonilisele sõjateele Rooma, on väike linnake Cisterna. Siia asub võitlusgrupp K. oma üheksandal võitluspäeval tulejoonele.

Edela pool Cisternat näib põrgu lahti olevat, — nii näib see noortele sõduritele. Vanadele sõjameestele on see aga tavaline ja tuttav lärm. — Kiiresti on mehed märga maapinda sisse kaevunud. Igaüks on püüdnud seda teha nii hästi kui see vähegi võimalik on olnud. — Nüüd ootavad mehed eesliinil vaenlast, kes peaks kuskilt nähtavale ilmuma või ründama. Nad peavad siin lamama hiirvaikselt. Ainult harva saavad nad vahetada paar sõna oma naabriga. — Kui jälle pilgud käekellale langevad ja tundub et jälle on möödunud pool tundi, siis selgub, et on möödunud ainult viis või kümme minutit. Kuid aegamööda saabub siiski hommik ja keskpäev.

Need on kriisipäevad; päevad, millede jooksul peab selguma, kas maabumine Nettuno juures tähendab marsi algust Rooma või on see vaid verise draama eelmänguks, millest võtavad osa vaenlase eliitväed. Võitlus on pidevalt väga äge. Iga päev on tegevuses rasked ja raskeimad relvad selles võrdlemisi kokkusurutud ruumis. Rooma ise on ootuse palavikus, kunagi pole ta tunnud säärast hädaohtu. See on nagu Puunia sõdade ajal, mil Hannibal Rooma väravate ees oma vägedega seisis. Vaenlase võitluspunktis maabumispea põhjaosas on vaevalt üle neljakümne kilomeetri Roomast. Kuid ka kõige suuremast jõust ja materjalist hoolimata ebaõnnestub meie liinide ees iga angloameeriklaste katse oma positsioone Via Appia juure viia. Võitlus Cisterna pärast kestab ainult mõne päeva. Paljud kiiresti juuretoodud ja uuestiloodud üksused igasugustest väeosadest on asunud plaanide kohaselt vaenlase sillapea kokkusurumisele...

Noortele SS-meestele võitlusgrupis K. algab neil tundidel pärast esimest positsioonimuutmist kindlam võitlus, mis peab näitama nende võimeid positsioonisõjas. Öö, mil nad uuele tulejoonele asuvad, on kaheteistkümnes pärast seda, kui nad üle Põhja-Itaalia piiri marssisid. Uued üksused seavad ennast uues võitlusruumis nii mugavasti sisse kui võimalik. Suurtükituli kestab nii päeval kui öösel. Vaenlane, kes vastandina esimestele päevadele ikka enam ja enam peab veenduma, et tema vastas on kujunemas üha tugevamaks muutuv rinne, katsetab oma suurtükiväe lakkamatu tulistamisega sekka lüüa seal, kus jalaväe osad on võimetud initsiatiivi enda käes hoidma. Algavad ägedad võitlused Pontini soodes. Sõda on oma maski ära rebinud ja näitab nüüd oma halastamatut palet.

Vaenlane, kes Saksa positsioonide ees lamab, näeb iga uue hommikuga uuesti hämarusest tõusvat Apenniini mägestikutippe, näeb linnu käeulatuses, maanteid, mis võivad olla tema marsiteeks. Kuid see on siiski Euroopa, see on Itaalia — võõras maa boy'le Michiganist, New-Orleansist või Philadelphiast. Võõrad mäed võõral maal, millest tal kuigi palju aimu pole. Noored SS-mehed aga, kes siin Apenniini ahelike ees Rooma teel seisavad, teavad, et nad valvavad Saksamaa väravaid. Nende laskurpesad on peagu ääreni veega täidetud. Kui nad varju otsivad vaenlase tule eest, peavad nad kuni rinnuni vette laskuma. — Vihma sajab päevast päeva, ja need üksikud päikesepaistelised tunnid ei ole küllaldased, et kuivatada riideid, isegi telgiriie ei jõua kuivada. Ja jalatsid, need on alati täis muda, jalad paisunud, keha üleni porikihiga kaetud. Mõnikord mõtlevad mehed, et ega vaenlaselgi seal teisel pool parem olukord pole. Isegi veel halvem, sest nad ei tea, milleks nad siin üldse on.

Ühel pimedal ööl kandub läbi kogu positsiooni, laskurpesast laskurpessa käsk, mis sunnib mehi tugevamini relvade järele haarama, käsigranaate viskevalmis seadma. Võitlus, mis järgmistel tundidel eesliinidel toimub, on hääletu. Kanalitamm, millele tommid eelmisel päevad olid välja ehitanud vaatluspesa, on hommikuhämaruses pärast SS-meeste läbimurde meie käes. Nende uus positsioon aga on nüüd veel suurema tule all. Ühel pool kanalit tammi taga on meie mehed, teisel pool — vaenlane.

Sõda ei muuda palju oma palet. Iga päev sarnleb eelmisega; samasugune valmisolek, monotoonsus. Pimeduse tulekuga tuuakse kohale soe toit, laskemoon, sigaretid. Öösel toimub kaevikute korrastamine, pioneertöö, üksikud löögiüksuste või luuresalkade tegevused, kes suurima ettevaatusega vaenlase liinideni tungivad ja siis mõne tunni pärast tagasi tulevad. Hommikuhämaruses, kui kohvitoojad kohvi eesliinidele on toonud, algab jälle päev, mis ei erine eelmisest. Ennelõunal lamavad mehed oma laskurpesades. Pärastlõunal saadavad nad aega mööda relvade puhastamisega, mõni kirjutab kirja kodustele. Kõik kordub päevast päeva. Kompaniil pole peale langenute ja haavatute pataljonile midagi teatada, olukord on muutumatu.

Saatuse karmus avaldub neile 17—19-aastastele SS-meestele selles igapäevases tegevuses. Nad näevad, et pole seiklust ega saagi olla seal, kus on nii kitsad piirid elu ja surma, jõu ja saatuse vahel. Noored võitlejad selles noores võitlusgrupis täidavad oma komandöri käske suurima endastmõistetavusega selles elastses liikumissõjas kui ka positsioonivõitlustes. Päevakäsud tõstavad esile noore võitlusgrupi hoiakut kui eeskuju-andvat.

Anglo-ameeriklaste maabumine pidi avama tee Rooma ja andma võimaluse Saksa üksustele Monte-Cassino juures selja tagant peale tungida. Kuid see ei saanud Saksa väejuhatusele muud teha kui enda jõudude killustamist, aadrilasku vaenlasele, mis kunagi veel oma mõju hakkab tunda andma. Saksa terasring, mis viimaste nädalate ja kuude jooksul üha tugevamaks ja kindlamaks on muutunud, seletab ise võitluste arengut Itaalias...

Rinde otseses tagalas, Littoria ja Cisterna vahel, väljuvad ühel vihmasel lõunatunnil paar noort SS-meest ühelt veoautolt, mis on peatunud pommitrehtritest purustatud maanteel. Nad laadivad oma pakid autolt maha, võtavad oma kuulipilduja autolt ja heidavad püssid õlale. Nad on olnud päeva tagalas, puhanud, ennast pesnud ja oma asjad korda seadnud. Need on noored näod, kuid neis on teravaid jooni ja silmad näivad enam nägevat kui nende läheduses näha on. Nad tulevad tagasi oma üksuse juure, kellega nad enam kui 50 päeva koos on olnud. Selles võitluses peavad nad tugevamaks saama.

SS-sõjakirjasaatja
Erich Neujahr

Kaotatud toidukaart

Kodanikul on läinud kaduma elatustarbeainetekaart.

Kas ja kuidas on võimalik kaotatud kaardi asemele saada uut?

Tallinna toitlusametist seletatakse meile selle kohta:

„Üldreeglina kehtib kord, et kaardi kaotamine ei õigusta uue kaardi saamist. Tulikahju korral või muudel erakorralistel juhtudel on võimalik aga uusi elatustarbeainetekaarte saada."

„Kuhu peab kodanik eelkõige teatama kaartide kaotusest?"

„Kui on keegi kaotanud elatustarbeainete kaardid, tuleb tal ilmuda vastavasse toitlusametisse koos kahe tunnistajaga, kus koostatakse protokoll."

„Ja missuguseid dokumente tuleb sel juhul esitada?"

„Kaotaja peab esitama kaupluse poolt, kuhu ta alatiseks ostjaks on registreeritud, tõendi, et ta on teatanud kauplusele kaartide kaotamisest ja et ta viimase nädala jooksul senise kaardi järgi ei ole kaupa ostnud."

„Kas pealeselle on vajalik esitada veel muid dokumente?"

„Peale tõendi tuleb esitada ka osturaamat, kuhu ametnik märgib sisse uue, kaotatud kaardi asemele väljantud kaardi.

Pärast protokolli koostamist ja tunnistajate ülekuulamist antakse kaart kaotajale duplikaadina välja."

„Uute kaartide saamine on nii siis päris lihtne toiming."

„Ei, nii lihtsalt see just ka ei lähe. Protokolli koostamisel uurib ametnik enne niihästi kaotajat kui ka tunnistajat, et kindlale veendumusele jõuda, kas kaart on tõesti kadunud."

„Ja kui juhtub, et tunnistajate seletustes kõik nagu hästi ei klapi?"

„Kahtluse korral ei anta uut kaarti mitte kohe välja, vaid teostatakse enne kontrolli mõningail agentuurandmeil."

„Kui aga kaotaja ei suuda toitlusametile kaotuse kohta kindlamaid fakte esitada?"

„Siis keeldub toitlusamet uut kaarti välja andmast ja kaotajal tuleb selles asjas pöörduda politseiasutuse poole avaldusega, et tema kaart on kas varastatud või mõnel teisel teel hävinud.

Sel puhul antakse kaart alles pärast politseiasutuse poolt väljaantud tõendi esitamist, milles peab olema märgitud, et kaotaja on vastava avalduse tõesti teinud."

„On need määrused maksvad kõigi elatustarbeainetekaartide kohta?"

„Asja käik on alati sama, olgu sis kaotatud kaart ükskõik mis liiki."

„Nii et asemele on võimalik saada ka näit. tubakakaarti, mida varem mõnel pool ei asendatud?"

„Jah, ka tubakakaart antakse uus, kui esitatakse vajalikud tõendused."

—//—

Teadaanne keelehuvilistele

Akadeemilise Emakeele Seltsi traditsioonilised murdekogumisvõistlused toimuvad ajaraskustest hoolimata. Paljude kaastööliste soove arvesse võttes on võistlustööde loovutamistähtaega pikendatud 1. juulini 1944. Kõiki asjasthuvitatuid palutakse pöörduda Akadeemilise Emakeele Seltsi poole aadressil Rüütli 24, Tartu

SPORT

Spordiamet staadioni korrastamas

Eile töötas Eesti spordiameti ametkond eesotsas spordijuhi Jüri Lossmanniga kogu päeva Kadrioru staadionil, olles tegev staadioni korrastamise, tasandamise ja puhastamisega. Seesuguseid vabatahtlikke talgusid kavatsetakse korrata, kutsudes kaasa ka teisi Tallinna sportlasi ja sporditegelasi.

Kalevi kergejõustiklaste koosolek täna

S.-s. Kalevi kergejõustiku osakonna peakoosolek peetakse täna, reedel, kell 17 spordiameti ruumis, Pärnu mnt. 10—8

Jalgpallivõistlus Lätis

Riias Läti meister ASK kohtas sealse tugevama sõjaväelaste meeskonna Lurega. Lennuväelaste meeskond osutus saju all peetud võistluses Läti meistrile tugevaks vastaseks. Kohe mängu algul läks ASK 2:0 juhtima ja püsis ülekaalus. Teiseks poolajaks lendurid olid nagu uut hoogu saanud. ASK juhtis küll 3:0, kuid peagi oli seis viigiline 3:3. Lõpuks siiski ASK võitis 4:3.

Liibavis kohtasid Olümpia ja RSK. Olümpia võitis 3:0.

Dresden—Vienna veerandfinaalis

Pühapäeval peetud meistrivõistlusmängudest selgunud kaheksa paremat jalgpallimeeskonda Saksamaal on nüüd veerandfinaalimängudeks 21. maiks kokku määratud.

Paarid on järgmised: Viinis kohtavad eelmise aasta karikavõitja Viini Vienna ja eelmise aasta Saksa meister Dresdeni SC, Stettinis võistlevad HSV Gross Born ja Hertha/BSC, Saarbrückenis — KSG Saarbrücken ja 1.FC Nürnberg, Hamburgis võistleb KSG Duisburgi vastu võitja mängust Wilhelmshaven—LSV Hamburg.

Vienna ja DSC määrati kokku kaalutlusel, et ei tuleks eelmise aasta meistrivõistluste või karikafinaali kordamist (DSC—Saarbrücken, Vienna—1.FC Nürnberg), muid kombinatsioone raskendavad liiklemistingimused. Seega tuleb ühel neist kahest tiitlikandjast lahkuda meistrivõistluste areenilt juba veerandfinaalis. Kodus mängivad meeskonnad on tehtud favoriitideks.

Koolimajad matkakodudeks

Soome Haridusministeeriumi spordiosakond on astunud samme matkaspordi leviku soodustamiseks koolinoorte hulgas. Selleks kavatsetakse edaspidi koolimaju õppetöö vaheajal kasutada matkakodudena, kus noored matkajad võiksid leida peatumis- ja ööbimisvõimalusi.

SS-Fr. Uscha
Hans Laheste
* 4. 6. 1898, † 6. 5. 1944.
Abikaasa, omaksed ja sõbrad.
SS-Ausb. u. Ers. Einheiten 26.
Matmine 13. mail, k. 13 Tallinnas, Kaarli kirikust Kaarli vanale kalmistule.

Ilusaimas nooruses lühikese raske haiguse läbi lahkus meist meie unustamatu armas
Heino Urbla
* 29. I 1927, † 4. V 1944.
Sügavas leinas
ema, isa, vend, tädi, onud, kaugel viibiv onu ja sugulased.
Sõbrad Harry, Linda, Aino ja Tiiu.
Matmine Juuru kalmistul 14. V 1944. a.

Isamaa ilu hoieldes, vaenlase vastu võideldes . . .
Võitluses bolševismi vastu langes idarindel 3. 3. 1944
vabat. Hugo Liivorg,
* 10. 6 1923.
Mälestavad pataljoni ülem, ohvitserid ja meeskond.

Isamaa ilu hoieldes, vaenlase vastu võideldes . . .
Võitluses bolševismi vastu langes idarindel 3. 3. 1944
vabat. Gustav Piirsoo,
* 14. 2. 1924.
Mälestavad pataljoni ülem, ohvitserid ja meeskond.

Isamaa ilu hoieldes, vaenlase vastu võideldes . . .
Võitluses bolševismi vastu langes idarindel 23. 2. 1944
vabat. Heino Lekk,
* 9. 1. 1921.
Mälestavad pataljoni ülem, ohvitserid ja meeskond.

Isamaa ilu hoieldes, vaenlase vastu võideldes . . .
Võitluses bolševismi vastu langes idarindel 17. 3. 1944
Feldw. Gert. Schiff,
*26. 7. 1910.
Mälestavad pataljoni ülem, ohvitserid ja meeskond.

Meilt jäävalt lahkunud armast
Eva Grauen'it
sünd. Silberbach
* 17. XII 1854, † 2. V 1944
mälestavad leinas lapsed, lastelapsed ja lapselastelapsed.

Raske haiguse järele lahkus
Hendrik Martin
* 16. 10. 1865, † 7. 5. 1944.
Leinavad
abikaasa, lapsed ja väimees.
Matmine 13. mail 1944. a., k. 13 Piilistvere kalmistul.

Raske haiguse järele lahkus meie armas
Mirie-Elisabeth Lokka
sünd. 6. sept. 1883 Tartus, surn 6. mail 1944 Tallinn-Nõmmel
Teda mälestavad
perek. Virro, Pärn ja perek. Piho
Matmine 13. mail k. 16 Liiva kalmistul.

Valkselt kannatades lahkus meile kõigile kallis
Talvi Linikoja
* 1. 3. 1940, † 8. 5. 1944.
Mälestavad sügavas leinas
ema, teadmatuses viibiv isa, õed, vend, vanaisa, vanaema ja omaksed.
Matmine Rapla kalmistul pühap 14. 5. 1944.

Anna Rüsan (Rüüson)
sünd. Leibak
* 29. okt. 1867, † 5. mail 1944.
Leinavad lapsed, pojapoeg, sugulased ja tuttavad.
Matmine 14. mail k. 15 s. a. Liiva kalmistule.

Ootamatu surma läbi lahkus minu armas naine, ema, tütar, õde ja sugulane
Juliette Roletsky
(neiuna Olt)
* 26. dets. 1892, † 22. apr. 1944.
Mälestavad unustamatus leinas
abikaasa, sõjaväes viibiv poeg, ema, õde, vennad ja sugulased.
Narva teater, Kuressaare teatri direktor ja tegelased, Minni Vaks, perek. Pärnn, perek. Maar, Harry Jervan, Aino Kulva, perek. Viljur, Lääne, Hochmut.
Maetud 25. apr. 1944. a. Kuressaares.

Armast ja lugupeetud
Johannes Raadi
* 7. 10. 1900, † 7. 5. 1944,
mälestavad kurbuses
abikaasa, lapsed, omaksed.
Finantspeakassa, E. O. Majandus- ja Rahandusdirektoorium.
Eesti Pank. Tall. Fotoklubi.
Tallinna Eesti Maleselts.
Omakaitse Tall. Maleva 6 komp.
Matmine reedel, 12. mail, k. 13 Kaarli kirikus ja sealt Liiva kalmistule.

Pika raske kannatuse järele lahkus vaikselt meie kaleilt unustamata kallis mees, isa ja vend
Juhan Laurimaa
* 22 VIII 1880 † 9. V 1944.
Leinavad kurbuses
abikaasa, poeg, tütred, teadmatuses viibiv väimees, õed perekondadega ja omaksed.
Matmine Rapla kirikus 14. mail

Õnnetu surma läbi lahkunud armast abikaasat, kallist sugulast, head sõpra, kauaaegset töötajat, juhatuseliiget
Jaan Kikas't
* 8. VIII 1884, † 9. V 1944
mälestavad
lesk, sugulased, sõbrad: K. Aavik, T. Kutsar, Ed. Melts, J. Must, A. Nigols, K. Pehk, O. Prank, V. Ross, M. Semiskar, A. Sibul, Ed. Tallmeister, O. Tõugjas perekondadega, A/S. A. M. Luther'i juhtkond ja töötajad, Aiandusühing „Aedia".
Kirstupanek reedel, 12. skp. kl. 16 Tallinna Keskhaigla kabelis. Matusetalitus pühapäeval, 13. skp. k. 12.30 samas. Muldasängitamine k. 14 Liiva kalmistul.

Raske haiguse järele lahkunud
Lydia Uska't
(sünd. Strömling)
* 19. X 1909, † 9. V 1944
mälestavad kaugelviibiv mees, väike tütreke ja omaksed.
Kirstupanek 12. V k. 19.30 Õuna 4, Nõmmel. Matmine 13. V kell 17 Rahu kalmistul, Hiiul.

Unustamatu kallist pisipojakest
Kuido Räpp'i
* 9. 3 1942, † 22. 4. 1944,
leinavad sügavas kurbuses
ema, isa ja kõik omaksed.
Maetud 30. apr. 1944 Piilistvere kalmistule.

Ametlikke teateid

Töökõlbulike naiste totaalse sõjapidamise ülesanneteks teatamise ja käitisjuhatajatelt töövõtjate teatamise määrus

Totaalses sõjas, milles võitlevad Saksa riik ja ta liitlased, et päästa Euroopat bolševismist, peavad ka okupeeritud idaalad lõppvõidu saavutamiseks oma osa andma. Selle ühise eesmärgi saavutamiseks määran okupeeritud idaala omamaiste meeste ja naiste totaalse sõjapidamise ülesanneteks teatamise määruse 29. 3. 43 ja töökohustuse määruse 27. 8. 42 põhjal järgmist:

I. Kõik naised Tallinnas (välja arvatud juba registreeritud riigisakslased) alates 15. eluaasta täissaamisest kuni 45. eluaasta täissaamiseni, peale punkt III mainitud isikute, peavad järgmises korras Tallinna Tööametisse, Pärnu mnt. nr. 36, tuba 33/34, ilmuma.

Algnimetähtedega ABC — teisipäeval, 16. 5. 44; DEF — kesknädalal, 17. 5. 44; GHIJ — neljapäeval, 18. 5. 44, K — reedel, 19. 5. 44; LMN — laupäeval, 20. 5. 44; OPQR — esmaspäeval, 22. 5. 44; STUV — teisipäeval, 23. 5. 44; WÕÄÖÜ XYZ — kesknädalal, 24. 5. 44, k. 8—13.

Maaelanikkond peab ilmuma vastavasse tööametisse Paldes, Keilas, Raplas ja Tapal samuti 16.—24. 5. 44.

II. Iga isik peab ilmumisel ette näitama: isikutunnistuse (passi), tõendi senise tegevuse kohta, elukoha tõendi. (Vajaduse korral peavad majaomanikud, majavalitsejad need tõendid välja kirjutama ja ilmumiskohuslasele välja andma).

III. Ilmumisest on vabastatud:

1. Mitteiseseisvas töövahekorras seisvad isikud, kes vähimalt 48 tundi nädalas töötavad.
2. Kõigi päevakoolide naisõpilased.
3. Naisüliõpilased.

Kui ülalnimetatud isikud siiski totaalse sõjapidamise ülesannetest soovivad osa võtta, võivad nad samuti tööametisse ilmuda.

IV. Mitteiseseisvas töövahekorras seisvad isikud on ilmumisest vabastatud, et neid oma töökohtadelt mitte eemaldada. Kõik ametiasutused, käitised ja palgalisi pidavad isikud peavad oma naistöötajate nimestikud kuni 31. 5. 44 kahekordses väljaandes Tallinna Tööametile saatma. Nimestik peab sisaldama nime, eesnime, sünniaja ja -koha, elukoha, rahvuse, õpitud elukutse, praeguse tegevuse, mis ajast selles tegevuses, töörnamatu kutserühma ja numbri.

V. Selle määruse vastu eksijaid karistatakse aresti või rahatrahviga, raskemail juhtudel vangistusega ja rahatrahviga või ühega nendest.

Tallinnas, 15. mail 1944.
Tallinna linnakomissar
Walter (allkiri)

Täiendusmäärus liha ja lihasaaduste jaemüügihindade määrusele 21. 5. 1943

Eesti Hindadeasutuse sisseseadmise määruse 3. 5. 1942 (Ametlik Hindade Teataja lk. 7), § 2 alusel määran järgmist:

§ 1. Külmutatud liha hulgimüügihinnad:

Veiseliha	rmk. 95.—	pro 100 kg
Sealiha	„ 98.—	„ „ „
Lambaliha	„ 113.—	„ „ „

§ 2. Nimetatud hinnad kehtivad tagasiulatuvalt alates 1. 2. 1944.

Tallinnas, 4. mail 1944.
H. Saar
Eesti Hindadeasutuse direktor

TEADAANNE
elatustarbeainetekaartide alusel Eesti linnades, asulais ja maal kehtivate elatustarbeaineteratsioonide kohta

Minu teadaande 5. 11. 43. a., avaldatud „Eesti Sõnas" nr. 204, osaliseks muutmiseks teatan Kindralkomissari korraldusel, et 32. toitlusperioodi III toitlusnädalal s. o. 15.—21. V 44. a. antakse tsiviilelanikele:

A.

I. Või:

1) 0—5-a. väikelastele ja lastele kupongidel trükitud kogustes;
2) kõigile lisakaartide omajaile lisakaartidel trükitud kogustes;
3) ostulubadega vorm B ravi- ja lasteasutustele;

II. Margariini:

1) avalikele ja kinnistele toitlustamisettevõtteile;
2) Ostulubadega vorm B (välja arvatud ravi- ja lasteasutused);
3) kõigile neile, kellel Turukorraldusvalitsuse korraldusel on võimaldatud igal juhul kätte saada kaardil trükitud elatustarbeainete kogused, kas vastava omavalitsuse, käitise või asutuse poolt tembeldatud võikupongide vastu;

Märge: väljaspool linnu, kus margariini kohal ei ole, antakse eespoolnimetatud tarbijaile margariini asemel võid.

III. Kupongide arvestamine ja vastuvõtmine toitlustamisettevõtteis

1) 0—5-a. väikelaste ja laste kuponge on lubatud vastu võtta ja arvestada täies koguses;
2) 6—17-a. noorte võikupongide väärtuseks tuleb lugeda 100 grammi;
3) 18-a. ja vanemaile normaaltarbijaile on lubatud vastu võtta 100-grammiseid võikuponge, kusjuures 80-grammised võikupongid tuleb lugeda kehtetuks;
4) lisakaartide võikuponge on lubatud vastu võtta ja arvestada täies koguses.

B.

Suhkrut Tallinna, Tartu, Rakvere, Tapa ja Jõhvi linnades

32. toitlusperioodi III toitlusnädalal s. o. 15.—21. V 44 antakse Tallinna, Tartu, Rakvere, Tapa ja Jõhvi linnades suhkrut:

1) 6—17-a. noortele 100 grammi 32. toitlusperioodi III toitlusnädala võikupongide vastu, kusjuures nende 230-grammiste võikupongide väärtuseks tuleb lugeda 100 grammi;
2) 18-a. ja vanemaile normaaltarbijaile à 100 grammi 32. toitlusperioodi III toitlusnädala 100-grammiste võikupongide vastu, kuna 80-grammised võikupongid tuleb lugeda kehtetuks.

Tallinnas, 11. mail 1944. a.
E. VELDEMAN
Põllumajanduse Keskvalitsuse juhataja volitusel Turukorraldusvalitsuse juhataja.

TEADAANNE

Eesti Kindralkomissari-piirkonna Haiguskindlustusasutuse Tallinna osakonna alla kuuluvate asutuste ja käitiste juhatajaile.

Sotsiaalkindlustuse ülesehitamise määruse § 15 Sotsiaalkindlustuse ülesehitamise määruse esimese teostamise määruse (Abl. Reval, 27 1943) § 57 kohaselt on tööandjad kohustatud esitama eelmise kuu osamaksu kuuaruanded omamaiste töötajate, samuti ka idatööliste kohta Haiguskindlustusasutuse osakonnale, maal — valla- ja linnavalitsuste juures asuvaile maksukohtadele — hiljemalt järgneva kuu 5. tööpäevaks.

Samaks tähtajaks tuleb ka osamaks tasuda.

Tööandjad, kes ei ole ettenähtud tähtpäevaks osamaksu kuuaruandeid esitanud, samuti ka osamaksu tasunud, karistatakse rahalise korraldustrahviga piiramata ulatuses (Sotsiaalkindlustuse ülesehitamise määrus § 23).

Haiguskindlustusasutuse Tallinna osakond asub Tallinnas, Tõnismägi 5, sissekäik ajutiselt Hariduse 6, tel. 467-06.

J. Tiitsaar,
Haiguskindlustusasutuse Tallinna osakonna juhataja k.t.

TEADAANNE
kohupiima müügi kohta Tallinnas ja Tallinn-Nõmmel.

Kõigile elatustarbeainete-kaardi omajaile müüakse kohupiima kohupiimakupongi 32-1 vastu à 400 g.

Juhul, kui 3 päeva jooksul, arvates kohupiima kauplusse saabumisest, pole terve kogus kohupiima realiseeritud, võib kauplus müüa ülejäänud kohupiima koguse kohupiimakupongi 32-2 vastu à 400 g.

Nimetatud kupongid on kehtivad kuni 28. maini.

Märge: Kauplusi varustatakse kohupiimaga Keskmeierei poolt järjekorras selle järgi kuidas kohupiima toodetakse, seepärast ei tule kohupiim müügile üheaegselt kõigis kauplustes.

Tallinna Linnavalitsuse
Kaubandus-tööstusosakond.

Maksude Valitsuse teadaanne 1943. a. korporatsioonimaksu teadaande esitamise kohta

Korporatsioonimaksu määruse (Abl. Reval 1943 lk. 430) rakendamiseks Maksude Valitsus teatab järgmist:

Kõik korporatsioonid, isikute ühendused ja varatombud (kapitaliseltsingud, tööndusilikud ja majanduslikud ühistud, vastastikused kindlustusühingud, muud eraõiguslikud juriidilised isikud, õigusvõimetud ühingud, asutused, sihtasutused ja sihtvarad, avalikõiguslikkude korporatsioonide tööndusliku iseloomuga käitised, samuti natsionaliseeritud käitised), mille ärijuhatus või mille asukoht on Eesti Kindralkomissari piirkonnas, on kohustatud 1943. a. korporatsioonimaksu lõplikuks määramiseks esitama oma asukoha kohalikule maksuametile hiljemalt 1. juuniks 1944. a korporatsioonimaksu teadaande vormil nr. 1 Kr. oma 1943. aastatulu kohta. Ettevõtted ja asutused, kelle majandusaasta erineb kalendriaastast, esitavad korporatsioonimaksu teadaande oma 1942./1943. aasta tulu kohta.

Maksukohuslane on kohustatud vastama kõigile korporatsioonimaksu teadaaneldes vorm nr. 1 Kr. toodud küsimustele ning esitama kõik selles teadaandes loetletud aruanded, nimestikud ja muud lisad, milliseid loetakse teadaande oluliseks osaks.

Korporatsioonimaksu teadaande blanketid (vorm nr. 1 Kr.) on saadaval maksuametites.

Korporatsioonimaksu teadaannet ei ole kohustatud esitama Korporatsioonimaksu määruse § 4 loetletud ettevõtted.

Korporatsioonimaksu teadaande esitamise kohustus ei puuduta ettevõtteid, millised kuuluvad maksustamisele Okupeeritud idaaladel saksa rahvusest isikute ja saksa ettevõtete maksustamise määruse (Abl. Reval 1942 lk. 666) eeskirjade alusel.

Korporatsioonimaksu teadaande ja selles nõutud lisade esitamata jätmine või puudulike teadete esitamine on karistatav Okupeeritud idaalade maksukaristusõiguse ja maksukaristusmenetluse määruse (Abl. Reval 1943 lk. 343) ja selle juure kuuluva teadaande lisa (Abl Reval 1943 lk. 478) eeskirjade põhjal.

Tallinnas, 10. mail 1944, nr. 4/123.
H. Reelaid
Maksude Valitsuse juhataja

TEADAANDED

Teatan kõigile hambaarstidele, tehnikule ja töötellijaile, et firma Hugo Böckler asub nüüd Tallinn, Pikk 51—1, tel. 446-88. Hambakullapuhastuse ja graveerimistööde vastuvõtmine H. Böckler.

Alta Maitseainete- ja söögisooda tööstus asub S.-Ameerika 28—1-a. Austusega om. J. Tõnisson.

EK kursused jatkuvad. Pärast õhurünnakut tekkinud takistuste kõrvaldamist jatkuvad EK Kutseväljaõppe peaosakonna poolt korraldatavad masinkirja kursused endises kohas igal esmaspäeval, kesknädalal ja reedel, algusega esmasp. 15. mail k. 15. Lähemaid teateid saab EK Kutseväljaõppe peaosak. Pühavaimu 11, III korral. Edasi on üle viidud kirjavahetuse kursuse loengud neljapäevadele, algusega k. 15, kuna bürootehnika loengud toimuvad nüüdsest vaid igal esmaspäeval k. 15—17 Pühavaimu 11, III korral.

KOHTUTEATED

Rakvere ringkonnakohtu tsiviilosakond kuulutab TKS § 1044 põhjal, et kohtumäärusega 29. märtsist 1944. a. tunnistati Jüri Herma, kes sündinud 8. aprillil 1873. a. Rakvere vallas, teadmata äraolijaks ning määrati tema varanduse üle hoolekanne sisse seada, millest Rakvere linna Vaestelastekohtule täitmiseks teatati. Rakveres, 25. aprillil 1944. a. Rakvere ringkonnakohtu esimees: (allkiri). Sekretär: (allkiri).

Rakvere ringkonnakohtu tsiviilosakond kuulutab TKS § 726 põhjal, et sama ringkonnakohus kinnisel kohtuistungil 29. märtsil 1944. a. Aliise-Johanna Randma nõudeasjas Valentin Randma vastu abielulahutamise pärast otsustas tagaselja: Aliise-Johanna Randma nõudmise rahuldamiseks Abieluseaduse § 23 põhjal ära lahutada Aliise-Johanna Randma ja Valentin Randma abielu, mis sõlmitud 13. aprillil 1936. a. E. E. L. K. Rakvere koguduses ja sellest abielust 1. septembril 1939. a. sündinud tütar Evi ja 27. septembril 1940. a. sünd. [illegible] ta nende ema Aliise-Johanna Randma juurde kasvatada, nõuda Aliise-Johanna Randma'lt kohtulõivu kolmkümmend (30) riigimarka, ja sisse nõuda Valentin Randma'lt Aliise-Johanna Randma kasuks kohtukulu kuuskümmend neli (64) riigimarka 90 penni ja asjaajamise kulu kuuskümmend kuus (66) riigimarka 67 penni. Rakveres, 18. aprillil 1944, a. Rakvere ringkonnakohtu esimees: (allkiri). Sekretär: (allkiri).

Tallinna ringkonnakohtu tsiviilosakond kutsub TKS §§ 293 ja 3091 põhjal Aleksander Leontjev'i, kelle elukoht teadmata, nelja kuu jooksul, arvates kuulutuse ilmumise päevast Ametlikus Teatajas, kui kostjat vastust andma Armilda-Benita Leontjev'i, n-na Pärnaste, nõudmises Aleksander Leontjev'i vastu abielulahutuse pärast, hoiatusega, et mitteilmumise korral kutse kostjale kätteantuks loetakse ja asi arutusele tuleb. Mitteilmumise tagajärjed on näidatud TKS §§ 716 ja 719. Nõudepalvele, mis ringkonnakohtus saadud 12. aprillil s. a., on juure lisatud perekonnaseisu-tunnistus ja ärakirjad vastaspoole tarvis. Tallinnas, 16. apr. 1944. a., ab. nr. 267/44. Tsiviilosakonna esimehe as.: (allkiri). Sekretär: (allkiri).

Rakvere ringkonnakohtu tsiviilosakond kuulutab TKS § 726 põhjal, et sama ringkonnakohus kinnisel kohtuistungil 29. märtsil 1944. a. Ellen Ravala nõudeasjas Endel-Aleksander Ravala vastu abielulahutuse pärast otsustas tagaselja: Ellen Ravala nõudmise rahuldamiseks Abieluseaduse § 26 p. 3 põhjal kostja Endel-Aleksander Ravala süü pärast ära lahutada Ellen Ravala ja Endel-Aleksander Ravala abielu, mis sõlmitud 21. veebruaril 1937. a. Tartu-Maarja koguduses ja sellest abielust 17. veebruaril 1938. a. sündinud tütar Endla Ravala jätta tema ema Ellen Ravala juurde kasvatada; nõuda Ellen Ravala'lt kohtulõivu kolmkümmend (30) riigimarka, ja sisse nõuda Endel-Aleksander Ravala'lt Ellen Ravala kasuks kohtukulu kuuskümmend viis (65) riigimarka 90 penni ja asjaajamise kulu kuuskümmend kuus (66) riigimarka 67 penni. Rakveres, 25. aprillil 1944. a. Rakvere ringkonnakohtu esimees: (allkiri). Sekretär: (allkiri).

KES TEAB

Kes teab Leida Võrk'ust (Narvast evakueeritud, eluk. Pihkva tän. 64), palun teat. H. Pärnik. Pikevere pk. 7.

Pr. Randlepp (evakueeritud Narvast, end. eluk. Narvas, Soome—Rootsi proospekt) palun teat. aadressil: A. Pärnik. Pikevere p.-ag. pk. 7.

Pr. Pisat (evakueeritud Narvast, end. eluk. Narvas, Õli tän.), Helmi Lehistet poja Endeliga (evakueeritud Alutaguse vald Auvere külast) otsib Anette Pärnik, Pikevere pk. 7.

Kes teab Anna Aur'ist (evakueeritud Narvast, end. eluk. 6 Peetri 53—1), Leena Timpson'ist (evakueeritud Narvast, end. eluk. 6. Peetri 53—3), Paul Nurk'ist (evakueeritud Narvast, eluk. 6-das Paemurru tn.? Otsib A. Pärnik Pikevere pk. 7.

Narvast evakueerinud palun, kas keegi teab Valli Paalo'st (Narvast evakueerunud). Betty Uduste, Laupa kauplus, Järva-Jaani.

Venemaalt sõjapõgenikuna tulnud isa palub teateid oma 13-a. poja kohta, kes sai 13. veebr. Arumäe külas pommirünnakul haavata. Voldemar Kinks, Emmmäe, Salla p.-ag.

Otsin Narvast evakueeritud Alide Leppikut (sünd. Plats, end. eluk. Paemurru, Parve 3). Marta Rakov. Järvakandi pk. 29.

Kes teab Ellen Õunapuu'st (Evakueeritud Narva-Jõesuust)? Otsib Maimo Feršel, Liivaaugu kt., Raasiku.

Otsin oma õde ja õemeest Marie ja August Terki. Vasalemma ühisuspood. Vasalemma, B. Tedrema.

Otsin oma isa Jaan Kähärat, ema Anna Kähärat ja õde Loora Kähärat. Evakueeritud Narvast. Nadežda Kähär, Feldpost L. 29616 Lg P. A. Königsberg.

Albert Hõhemäg'i. Palun teatage oma aadress H. Kraav, Rae p.-ag., pk. 10.

1941. a. Venemaale viidud Gross Arturi (62-a.) või Bruno ja Julian Grossi saatusest kes teab midagi? J. Gross, Saksamatsi t. Tölliste p.-ag.

Kes teab kus asub Elsa Kala Narvast. Otsija Ilse Kala. Väätsa p.-ag. pk. 1. Palde.

Otsin oma õde Olga Aleksandri t. Kruglovit Narvast (sünd. 7. apr. 1895. a.), kes oli saadetud märtsikuus s. a. Tamsalu põgenike laagrist Leedusse, Olita linna. Nüüd aga olevat saadetud aprilli algul tagasi Eestisse Tamsalusse. Teat. S. K. V. laager, Lidya Koltšin.

Otsin oma ema Anna Ivani t. Potehhinat, mehe ema Maria Pakk'i ja õde Anfissa Vassili t. Breganov'it, kes evakueerusid 31. jaan. 1944. a. Virumaalt Raja vallast. Pal. teat. Angelina Pakk. Malla ag. Kunda.

Otsin oma õde Evdokia Miljutinat koos tütre Ekaterina Trofimoviga Narvast. Olga Andrevi t. Nikandrof. Riia mnt. 25—4, Tartu.

Helene Filipovat otsib Lukksaar Kamilla oma tütre Helenega. Sindis, Pärnu mnt. 40-a.

Aleksander Õunapuud ja tütart Lehte Laherent (20 a.) otsib M. Õunapuu. Sindis, Pärnu mnt. 40-a.

Mina sõjapõgenik Nikolai Salits otsin oma ema Milna Salits'it, õde Elfriede Sarnelt'it ja õemeest Albert Sarnelt'it, kes evakueerusid 1943. a. sügisel N. Liidust Oudova linnast Eestisse. Isikuid, kes teavad nende praegust elukohta, või neid endid, pal. teat. Nikolai Salits, Kasaritsa p.-ag. pk. 8.

Kes teab Alviine ja Rudolf Tuuder'ist, kes elasid Alutaguse v. Vodava k. Teat. 1. gen. kp./SS-gren. Ers. Btl. 20. Deutsche Dienstpost SS-gren. Einard Tuuder.

Kes teab Valentina ja Elena Püssist, Väikeküllast evakueeritud, teat. Rapla Viljandi mnt. 64—9, Süda.

Kes teab Alutaguse vallast Orujõe külast evakueeritud Tehvan ja Helene Toomist, teat. Uffz. Martin Toom, Feldpost nr 07058-D.

Kes teab pr. Johanna Vallimäe praegusest elukohast? Evakueerunud Alutaguse vallast, Merikülast. Pal. teat. Ole 30—8, Tallinn, J. Kiik.

Otsin oma mehe vanemaid Leena ja Mart Kala, sõjapõgenikud Narvast, 2. Paemurru 10. Teat. Vene 1—20, Tallinn, Kala.

Otsin oma õde Leontine Roolistet, Narvast evakueeritud. Palun teatada vennale Rich. Randmäe'le, Koigi postkontor.

Otsin oma vendi Oskar ja August Silda. Pal. teat. õele, Minna Kongusele, Martna v., Keskvere külas, Mardi t.

Kes teab midagi Alutaguse valla Härmamäe asundusest evakueeritud Kristov Kampuse ja Johannes Toome perekondade saatusest? Teated saata, Jüri Sügi'le, Mäetaguse vald, Kalina küla, R. Kaljula talu.

Pr. Vaga, teatage oma praegune elukoht Linda Talile Türi, Mäe tn. 1.

Vambola Karu, Eduard ja Marge Viinalassid, viimane elukoht Tallinn, Laboratooriumi 26. Teat. Leida Karu, Kuremäe, Maladina.

Otsin oma venda Daaniel Jäägerit, evakueeritud 1943. a. sügisel Venemaalt, Oudova rajoonist Raudna vallast Eestisse. Pal. teat. vennale aadressil. Karla Jääger III, Feldpost nr. 16 610.

Narvast evakueeritud! Kes teab midagi Jaan Udal'ist, kelle elukoht oli Narvas, Tallinna mnt. 16, ja Johannes Elend'ist, kelle eluk. oli Narvas, Soome-Rootsi prosp. 6. Pal. teat. Laine Udal, Viljandis, Lembitu pst. 25.

Narvast evakueer. (Kreenholm 18—6—8). otsin oma mehe ema Madli Salgust, õde Milli ja Voldemar Kliget ja Tallinnas õde Maria Salgusaart. L. Salguste. Küttejõud, m. 7—13.

TÖÖOTSIMISED

Pärgade tellimisi võetakse vastu Roosikrantsi 15.

Pesula & Keemiline Puhastus PKP Müürivahe tn. 17 on oma tegevust laiendanud ja võtab nüüd vastu järgmisi töid: pesupesemine, läiketriikimine, riiete keemiline puhastamine, sokkide, pesu ja ülerõivaste parandamine.

Õmblusmasinate parandaja. Tulen kohale. Oman osad. Kunderi 19—17.

Tulen majja pesema. S.-Ameerika 33—11, Märska.

Kingsepp Sonn palub tulla parandustööde järele. Võetakse ka puukinga tellimisi vastu (tellija materj.) Kungla 44—6, tööp. k. 18—20.

Mingit töökohta palun. Olen väikese lapsega. Slt. 38/20588.

Pesupesija peseb ja saab ka kraamimas käia. Slt. 15/20565.

Aednikuabiks soovib aiandusekooli lõpetanud tütarlaps, või ka tööliseks. Akte Beskmann, Harju-Kahala, Aru.

TÖÖPAKKUMISED

Sekretäri-masinakirjutajat, kes valitseb saksa keelt, vajab notar E. Muttikas Tallinnas, Suur-Karja 3, tel. 436-81. Töölevõtmine Tööameti kaudu.

Füüsiliselt tugevat meestööjõudu vajatakse rotatsiooniosakonna ja materjalidelao töödele. Läbi rääkida Tallinna Eesti Kirjastusühisuse kontoris, Voorimehe t. 9. Töölevõtt Tööameti kaudu, tuba 30.

Trikoo kes koob kiiresti. Slt. 2/20702.

Eesti Õhukaitseliit vajab järgmisi tööjõude: Organisatsiooni- ja väljaõppe ala juhatajat, instruktor-nõuandjaid, varustustehnikut, naisreferenti, raamatupidajat, tõlki, sekretäri, masinkirjutajat. Rääkida tööpäeviti kella 8—10 EÕL bürroos, Pühavaimu 1. Teenistusse võtmine toimub Tööameti loal, tuba 24

Meestöölist vajatakse tallu Raasiku vallda. Emmy Kilgas, Raasiku.

Puurkaevu meistrit koos tööriistadega vajatakse, või soovikorral on kaks puurkaevu tegemiseks välja anda. Läbi rääkima tulla Tallinn, Müürivahe 17—1.

KORTERIOTSIMISED

Möbl. tuba soovib kindlas teenistuses proua. Slt. 19/20659.

Korterit Tallinna, Nõmmele või Pääsküla otsib hambatehnik. Võib ka remonttöödel kaasa aidata. Slt. 25/20465.

Mööbl. tuba otsib korralik ametiskäija noormees. Kütte endal. Slt. 18/20518.

Tuba, mööbliga või ilma, soovib tütarlaps. Slt. 21/20261.

Tuba mööbliga v. ilma Nõmmele soovib üksik härra. Kütte olemas. Pakk. slt 30/20630.

Tuba köögi tarvitamisega otsivad kaks kindlas teenistuses noormeest ja õpilane. Soovitav Nõmmel v. Pääskülas või Tallinnas Tondi-Liileküla ümbruses. Võib olla mööbliga v. ilma. Kütte endal. Slt. 26/20576.

KADUNUD

Isikutunnistused, osturaamatud, ostuload j. m. dokumendid Juulie ja Robert Kiipuse nimele unustatud Viru tn. toiduainetekpl. Pal. hea tasu eest tuua hr. Kiipuse nimele, S.-Karja 26.

Isikutunnistus ja bussieeliskaart Johan Bieme nimele ühes mahkkaantega kaotatud. Pal. tagastada vaevatasu eest. optikatööstusse Valli 2.

Isikut, kes omandas 7. mail Evald Preemann'ilt rahatasku ühes dokumentidega, palun saata dokumendid tagasi, raha endale jättes, või dokumentide leidjaid palun need dokumentidel oleval aadressil ära saata või tuua vaevatasu eest

Kes leidis 9.—10. märtsil s. a. n.-talvmantli, 3 kleiti ja muid riideid? Teat. või tuua Tallinn, Kalju 7—16.

Seda isikut, kes leidis 30. jaan. Narvast evakueerimisel rongile jäänud kaks riidekotti (ühes põrandariided, teises kleidid ja mantel, sinine, ja must jakk, Saidla nimele väike pakk sees), pal. teat. Tallinn, Sitsi tn. 26—1, Nuinep.

N.-kuldkäekell kaot. Veerenni tn. üle Tiigi tn. pargi — Keldrimäe — Jakobsoni — Kreutzvaldi tn. Kaotus kalli tädi mälestus leeripäevaks. Hea vaevatasu eest ära tuua A. Hitleri 42-a—10.

M.-kuldkäekell nahkrihmaga kaot. 8. skp k. 13—14, tulles Merepuiesteelt üle Pärnu mnt. Roosikrantsi tänavale. Ausat leidjat pal. kell hea vaevatasu eest ära tuua Alkoholitsentraali, Merepuiestee 15, või helist. tel. 308-66.

M.-kaloss pahema jala kaot. Kehra aleviku lähedal. Teat. Kehra pk. 39 või ära anda hr. Aava poodi.

Valge isane spitskoer (nimi Ats) läks kaduma 25. märtsil 1944 Nõmmel, Vabaduse pst. ja Hiiu tn. nurgalt. Leidjat palun hea vaevatasu eest teat. Tööametis, Pärnu mnt. 36. E. Feldström'ile, tel. 476-00 v. tel. 519-13.

Naister. parema käe pruun nahkkinnas voodriga kadunud. Tasu eest palun teat. slt. 19/20619.

Õlgkübar (tumesinine, valge sametpaelaga) kaotatud 10. skp. varahommikul Kungla tn. Balti jaama minnes. Ausal leidjal palun hea vaevatasu eest tuua Kungla 51—3.

Pleed unustatud Nõmmelt Tallinna sõitvale veoautole umb. 2 kuu eest. Kätte võib saada Roosikrantsi 10 k. 8—16.

Pakk laste jalatsitega ja mänguasjadega jäi 9-da III õht Viljandi—Pärnu rongile. Ausat leidjat palun ära saata Kohila, Raudtee 3—5, Rae.

N.-käeuuri f-ma Tobias kes leidis Tallinnas 5. mail. Hea tasu eest ära tuua Nõmme Vabaduse pst. 76—4 v. teat. tööajal tel. 464-45.

Plaadiga hõbesõrmus (nimet. U. K) kadunud 8. skp. k. 10.30—11.30 vahel Balti jaamast—Viru algus. või V.-Balti trammis. Ausat leidjat palun see vaevatasu eest ära tuua V.-Balti 136—9.

LEITUD

9./10. märtsil on toodud omanikuta riietekimp rest. Lindasse. Kätte võib saada Paldiski m. 8, rest. Linda.

Peenrahakott leitud raha ja toidukaardiga, milline registreeritud Vasalemmas. Kätte saab Telliskivi 62-a tuba 9.

MÜÜAKSE

Laud 10 rmk., voodi 80 rmk., toolid à 5 rmk., veeämbrid à 25 rmk., kastrull 35 rmk. Iga päev k. 16—18, pühap. k. 13—16 Kopli 38—24. B. Simon.

Väike raudpliit praeahjuga (150 rmk.). Sõja 29—14 k. 17—20. H. Kustavus.

Bensiinimootor, 1-tsil. 4- takt. õhujahutajaga, 4—6-h.-j., ümber ehitatud paadi jaoks, koos võlli, laagrite, vindi ja muu juurekuuluvaga (1200 rmk.). Mootor on näha 14. mail, 1944 k. 12—16 Tallinnas Lai tn. 43—1, L. Kroll.

Tisleripink huksedega, 700 rmk., höövlid à 5 rmk., raamsaed à 5 rmk., puupuurid, viilid ja peitlid à 1 rmk., söögilaud (tamm) 600 rmk. Tulla pärast k. 17 Sõja 44—7, E. Kangur.

Viiul (Stradivarius) 800 rmk., sohva 300 rmk., ümmargune laud 200 rmk., lamp 30 rmk. J. Tamme, Tondi 40—8.

OSTETAKSE

Sõiduauto, väikeem tüüp. Slt. 23/20623.

Vanker (tõld) v. rattad ühes vedrudega. Slt. 20/20620.

2 jalgratta väliskummi. Slt. 14/20714.

N.-sõrmkindad. Slt. 8/20708.

Peegelrefleks-kaamera 6X6, soovitav Rolleiflex, Reflex-Korelle või samaväärne. Slt. 6/20706.

Sportjalgratta väliskummid ja võrkpall. Slt. 5/20705.

Seina- v. äratuskell ja grammofon v. nende osi. Slt. 39/20589.

N.-kingad nr. 35½—36 ja kübar. Slt. 34/20584.

N.-jalgratas. Slt. 14/20614.

Vihmamantel. Slt. 15/20615.

Naiste nahkkindaid soov. osta kiiresti. Roosikrantsi 4—4, S. Klimeier.

Väike koer v. kass. Teat. vanus. Slt. 39/20639.

Plekkahju traatvõrku. Slt. 37/20637.

Jalgratta sadul. Slt. 31/20731.

Portfell, lapsevanker ja käeuur. Slt. 27/20727.

Nahk- ja puukingi nr. 37 või 38. Slt. 32/20632.

M.-kaabu, jalgratta väliskumm, süsiga soojendatav triikraud. Slt. 31/20631.

Akordion. Tel. 458-12. Slt. 33/20583.

Hõberebane või karakullkrae. Slt. 18/20616

Puid. K. Pätsi 8—2, k. 11.

Postmarke ja raamatuid. „Odav Raamat" Kullasepa 3.

Klaver soovitakse osta. Soovitav (Bechstein, Becker, Schröden või Rathke, tiibklaver, võib olla ka pianiino. Slt. kuni 17. skp. 6/20596.

Vihmavari. Slt. 29/20629.

Diivan, kušett ja toole. Slt. 28/20628 v. Kreutzvaldi 19—5.

Elektriolkirullid. Slt. 19/20719 ehk tel. 412-42.

Kušett v. madrats. Slt. 3/20603.

Käärid. Slt. 18/20568.

Mõni kristallese. Slt. 19/20569.

M.-kaabu. Slt. 23/20573.

Kits (soovitav lüpsja v. tulev). Slt. 15/20496.

Uksi. Slt. 16/20496.

Raamatuid teatri, kunsti ja kultuurloo alalt (ka muukeelseid) ja gravüüre. Janseni 5—1, tel. 313-32.

Käsikäru. Slt. 7/20557.

N.-kevadmantel, m.-jalgratas ja lihahakkmasin. Slt. 12/20492.

Puid. Slt. 10/20560.

M.-ülikond nr. 54 (tume), m.-palitu nr. 54, päevasärk nr. 40, pruunid kingad nr. 44 nahkportfell. Slt. 13/20493.

Mootorratta väliskumm 20 kuni 21×3.00 tolli. Teat. N. Vaher, Hollandi-põik 3—5, iga päev k. 18—21.

M.-jalgratas. Slt. 38/20378.

Käl. Slt. 39/20379.

M.-ülikond, keskm. kasv., ja lapse sportvanker. Slt. 33/20373.

Tuletõrje tehnikal.-taktikal. seadustik ja vormimäärustik. Slt. 28/20468.

Suuremat reisikohtrit. Slt. 7/20487.

Kanaala võrk. Slt. 11/20551.

Tuletõrje-, õhukaitse- ja sanitaarala raamatuid ja ajakirju. Soovitav köidetult. Slt. 29/20469.

Küttepuid, m.-jalgratta raam (Husqvarna). Slt. 37/20477.

Magamistoa- ja kabinetimööbel. Slt. 16/20516 või tel. 524-52.

Kušett või diivan. Slt. 14/20454.

Vahelduvvoolu lugeja 3—5A ja võrkanood. Slt. 32/20532.

Mootorratas 98—250 ccm. Teat. Koidula 22—9 või tel. 323-39, kodus k. 9—10 ja 19—20.

Jalgrattakummid, diivan ja kirjutusmasin. Slt. 19/20389.

Igasug. eestikeelseid raamatuid ja ajalehe jutulisasid. Slt. 31/20131.

Lapsevanker. Jahu tn. 12—1, tel. 414-90.

M.-mantel, pintsak, püksid (villased). Slt. 11/20151.

Lapse ööpott. Slt. 23/20363.

Pehme garnituur. Kasarmu 6—2 või slt. 25/20425.

Lapsekalossid nr. 3 vahetada nr. 4 vastu. Slt. 25/20365.

Puugaasimootor (kuni 100 hj.), viljapeksugarnituur ja veski sisseseade. Teat. Viljandi Uus tn. 26, O. Leniberg.

N.-jalgratas. Slt. 10/20550.

ARSTID

Dr. V. Reinthal, naistehaiguste eriarst. Raua 35—2, tel. 305-95. Äripäev. (peale laup.) 16.30—18.

TUNNID

Võõrkeeled: inglise, saksa, vene ja prantsuse keel. Algajaile-edasijõudnuile. Tõlked. Salakang 4. Kõnetunnid 10—12 ja 16—18.

J. Kivisilla keelte- ja masinakirja-kursuste ja kirjatööde büroo asub S.-Karja 4—8, III korral Masinakirja õpetus algab uutes rühmades 16. mail. Registreerimine büroos iga päev k. 10—12 ja k. 15—17-ni Kursuste juhataja J Kivisilla.

MITMESUGUST

Foksterrier (kõvakarvaline, emane) tasuta headesse kätesse anda. Küsida f-ma Tavast, Pärnu mnt. 20, Kalme.

N.-tänavakingad kroom v. ševroo, nr. 38, vah. m.-saabaste vastu. E. Pint, Lai t. 4—9.

M.-jalgratas vahet. n.-jalgratta vastu. Tel. 452-79 (Kalme).

N.-kingad nr. 35 k. k. vahet. nr. 38. Slt. 13/20713.

Elektriahi vahet. el.-triikraua vastu. Slt. 1/20701.

Spinninguritv (võib ka ühes rulliga). Slt. 9/20309 või tel. 313-35.

Hobune võetakse söömale. Hagudi pk. 27

Palun neid kaht isikut, meest ja naist, endest teat. kes oma raadio andsid 9./10. III Kalevi väljakul minu hoole. Slt. 12/20612.

N.-kevadmantel vahet. lapsevankri vastu. Slt. 35/20585.

Noor hipodroomi traavel vahet. 2 töö-hobuse või varssade vastu. Slt. 38/20638

Talu rentida soovin, soovitav Tallinna ligidal ja inventariga. Slt. 36/20736.

M.-vihmavari vahet. d.-vihmavarju või suvikleidi vastu. Slt. 39/20739.

M.-käeuur (dublee) vahet. n.-käeuuri vastu. Näha Koidu 24—5, k. 16—17.

N.-käekell f-ma „Holma" vahet. n.-kingade nr. 39 vastu. Slt. 32/20732.

Näoauruvann „Vapofor" vahet. raadio vastu. Slt. 36/20636.

Poisslapse kollased saapad nr. 36 vahetan tankide vastu nr. 39; n.-covercoatmantli (hele) tolmu- või vihmamantli vastu ja lapsetooli (lahtikäiv. kõrge) lapse raudvoodi vastu. Kuni 17. skp. slt. 30/20730.

N.-kingad nr. 38 pl. k., vahet. 36½ v. 37 kingade vastu. Slt. 28/20728.

M.-kingad nr. 42 vahet. n.-kingade nr. 37 m. k. vastu. Kalmistu 8—2. Kodus pärast k. 16.

Heinu vahetada sõnniku vastu. Räägu 11—1.

Bürookirjutuslaud (tammest) vahet. raadio vastu. Raudtee 13—3, k. 17—19.

Hobune kellel on lehma vastu vahetada. Teat. Jõe tn. 34—6.

M.-tanksaapad nr. 40 vahet. n.-tänavakingade nr. 39 vastu. Slt. 36/20586.

Mööblit kes üüriks väljaspoole Tallinnat headesse kätesse. Slt. 37/20587.

Portfell pruun, nahast, vahet. rannamantli vastu. Slt. 8/20598.

N.-kingad, pruunid nr. 39, vahet. rannavõi hommikumantli vastu. Slt. 9/20599.

Lastingkingad (k. k.) vahet. suvikingade nr. 39 ja ujumistrikoo kampsuni vastu. Slt. 16/206000.

Palun kõiki oma õpilasi, kelle kätte jäi minu noote, need ära tuua või saata 13, 14. V 44. Poska 21—1. V. Rutkovskaja

N.-kevad-sügismantel (saled. kasv.) vahetada kõrgete kummibotikute (nr. 36 kingale, m. k.) või m.-kaabu (hall või t.-sinine) vastu. Gonsiori 31—15.

Peenvillane kleit t.-sin. vahet. tumedamakirjalise siidkleidiga. Slt. 23/20723.

Tänavakingad, mustad m. k., nr. 36, vahet. nr. 37 tänavakingadega m. k Slt. 21/20721.

D.-kingad (k.-k., ševroo, nr. 35, pruunid) vahet. nr. 37 n.-sportkingade või kirju siidkleidiga. Slt. 22/20722.

Suvikingad nr. 38, valged, riidest (Bata) vahetada sama nr. tänavakingade vastu. Slt. 8/20488.

Hobuse ja lehma võtan söögile. Slt. 4/20604.

M.-kingad nr. 42 vahet. n.-tänavakingade nr. 37 või nr. 38 vastu. Slt. 29/20579.

M.-triiksärk nr. 39, vahet. suurema (nr. 40—41) vastu. Slt. 30/20580.

Käsiõmblusmasin vahet. m.-sügispalitu vastu. Slt. 7/20607.

N.-kingad p.-k. konts. nr. 39½ vahet. nr. 40—41 ükskõik missug. vastu. Slt. 6/20606 v. Tamuti 8—8, H. Tänav.

Naelkingad 45 vahet. n.-kingadega nr. 36. Slt. 8/20608.

Kingad (k. k., lahtised, tumedad) nr. 36 vahet. ükskõik missuguste pk. k. või m. k. nr. 37 vastu. Teat. Kitzbergi 8 v. slt. 11/20561.

Tahvelklaveri vastu sooviksin vahet. kingsepalappmasinat. Slt. 17/20497.

500 m² juurviljamaad annan kasutada Liiiiküla jaama juures. Slt. 21/20571.

N.-kingad, valged, nr. 35/36 k. k., vahet. tumedate nr. 36 vastu. Slt. 10/20490.

N.-tänavakingad, mustad, m. k. nr. 37, vahet. nr 38—39 tänavakingade vastu. Slt. 8/20558.

Villane kleit vahetada kirju siidkleidi vastu, tän.-kingad nr. 37 (k. liist) k. k. kingade vastu. Slt. 9/20559.

M.-ševroosaapad, mustad, nr. 43 vahet. m.-suvimantli vastu. Keskm. kasv. Slt. 11/20381.

Härra J. Utter, Mihkli p., palun teatada oma asukoht või ilmuda Virmalise 17-b—2, H. Isküll.

Tänavakingad nr. 38, mustad, vahet. suurema kohvriga. Slt 27/20357.

N.-hommikumantel (batka) vahet. n.-tolmumantli vastu (keskm. k.) Slt. 6/20506.

N.-kevadmantli (oravanahast kraega) annan nahkkinnaste vastu. Slt. 11/20511.

Linnukoera (iiri setteri), jahisaapad, ja koti annan kombinee vastu. Slt. 12/20512.

Reformvoodi ja laua annan kleidi vastu. Slt. 13/20513.

N.-botikud vahet. uuri või portfelli vastu ja m.-jalgratas n.-algratta või tsikli vastu. Slt. 20/20390.

Intelligentne noor ema 6—10-a. tütrega, või vanem daam leiab endale sõjakodu maal, apteekri perekonnas. Slt. A. 1153.

Mööblit võetakse headesse kätesse hoiule uue 4-kordse maja alumisele korrale. Teat. Tina 17—4, tel. 314-10, Karu.

KONTSERDID

Tallinna kontserdid 1943/44. Landessender Revali V avalik kammermuusikaõhtu. Teisipäeval, 16. mail 1944, k. 19.15. Töölisvõimlas Pärnu mnt. 41. Kaastegevad: Jenny Siimon (alt), August Karjus (tšello), Elsa Avesson (klaver) ja Ringhäälingu keelpillidekvartett. Kavas: Richard Straussi Sonaat tšellole ja klaverile F-duur, Johannes Brahmsi teoseid ja Cäsar Francki Kvintett f-moll klaverile, 2 viiulile, vioolale ja tšellole. Pääsmed: hinnaga 2 rmk., saadaval Landessender Revali kassas Suur-Karja 19 alates reedest 12. maist iga päev k. 10—18.

SÕDA JA LUULE

Kõigist sõnakunstiliikidest on just luule see, kus näeme kõige värskemaid ja kiiremaid reageeringuid ajanähtustele. Praegused sõjaelamused Soomes näiteks on just kõige eredamat kajastust leidnud luules, nagu seda näitavad arvukad ilmunud ja ilmumisel olevad luuletuskogud. Samuti jälgides saksa luule arenguteid, oleme võinud märgata, kuidas niihästi eelmine kui ka käesolev maailmasõda jättis jälgi esmajoones just luulesse, alles hiljem proosasse. Näib nagu oleks proosa samm liiga raske selleks, et käänduda kiiresti vaatlema ja süttima ajanähtusist. Proosa nõuab distantsi, kaalutletud seisukohavõtte, kuna luules võivad edukalt kunstiks kristalliseeruda momentreageeringud hetkelised tunde- ja mõttekiirgused. Seetõttu ei peaks tunduma üllatuslikuna väide, et oma põhiliselt iseloomult on just luule sõnakunstiliikidest elulähedasim, sest ta on kõige vahetumas kontaktis ümbritsevate eluhoovustega.

Jälgides meiegi sõnakunstiavaldusi, kas või praeguselgi ajal, märkame kohe, kuidas just luulest puhuvad läbi ajatuuled kõige enne. Selle ilukirjanduse hulgas, mida meie ajalehed ja ajakirjad on viimasel ajal ära toonud, aga ka selle trükkimata materjali hulgas, mis toimetusse on kokku voolanud, on domineerivalt just luules püütud seisukohti võtta käesolevate ajanähtuste suhtes. Luule on püüdnud anda vaimustust ja jõudu meie sõdurile, luules on tahetud anda usku meie tulevikku ning kindlust meie oleviku kandmiseks. Muidugi — ise küsimus on, kuivõrd hästi või halvasti see teinekord kunstiliselt on õnnestunud.

Ja nõnda on ka õigustatud küsimus: sõda ja luule — millises seoses on need kaks nähtust, milliseid kajastusi on jätnud ja jätab sõda luulesse. On ju sõda ühiskondlik nähtus, mis paneb rappuma inimelusid enam kui miski muu. Sõda on ühiskondlik torm, kus hävib kõik vana ja nõrk. Aga selles tormis selgub ka see uus, mille päralt on tulevik. Sõda näib olevat küll ainult häving ja hukk, aga ometi idaneb temas rahuseeme ja selguvad need põhilised jõud, mis juhivad rahvaste elu tulevikus.

Antiikajast peale on küll kuulsaks saanud ütlus, et — *inter arma silent Musae* — relvade keskel vaikivad muusad. Aga nad pole vakinud siiski kunagi küllalt täiuslikult, sest muidu poleks leida luules seda erilist liiki, mida võime nimetada sõjaluuleks. Niihästi tagalas elukutselised poeedid kui ka sõdur oma punkris on tunnud tarvidust sageli keset sõjamaru haarata sulg ja kinnistada oma elamusi. Sõjaluulet on leida juba iidsetest aegadest peale. Seda on peagu kõigil rahvail, sest vaevalt on möödunud ühegi rahva elu, ilma et seda oleksid raputamata jätnud sõjatormid.

Sõdade ajal sündinud luules avaldub sageli rahva iseloom eriti selgesti. Sõjaluule näitab meile neid väärtusi, mida rahvas kalliks peab ja mille eest ta võitleb. Kuidas rahvas on sõja suhtes häälestatud, kas ta kannab endas vallutamisihasid või piirdub ainult oma kodukaitsmisega, kas temaga on sõjakat heroismi või enam rahuigatsusi, kas ta näeb enam sõja olevikulist traagikat või neid tulevikusihte, mis terendavad läbi sõdade tulikahju, see leiab eriti teesklemata avaldust just sõjaluules.

Sõjaluule saksa kirjanduses

Sõjaluule eriti lopsakat ja mitmepalgelist viljelemist leiame saksa kirjanduses. Suur oli selle sõjaluule hulk, mida näiteks sakslased produtseerisid eelmise maailmasõja ajal. Paljud neist luuletusist olid küll kunstilise kandvuseta ning seetõttu määratud unustusse, aga nende hulgas oli ka seda, mis on jäänud nooreks tänapäevani ning saanud saksa rahva hulgas väga populaarseks. Laialt levinud on näiteks Dwingeri, Jüngeri, Lönsi, Gorch Focki jpt. sõjaelamuslikud laulud.

Üheks meeliköitvaks sõjaluuletajaks eelmise Maailmasõja ajal oli sakslastel ka Heinrich Lersch. Tema luules on tunda tänapäevalgi seda tuiget, mis liigutab meie südant. Lersch oli lihtne saksa mees, katelsepa poeg. Võttes osa raskeist võitlusist Champagne'is, nägi Lersch sõda palgest palgesse. Ta nägi sõjast tingitud kannatusi, aga tema luulest koidavad läbi ka need ideaalid, mida kandis endas tulevik. Lerschi sõjavärsside kogud, nagu „Herz! Aufglühe dein Blut“, samuti „Deutschland“ saavutasid suure populaarsuse ning tõid autorile mitmeid auhindugi. Sellest hoolimata aga Lersch ei hakanud elukutseliseks luuletajaks, vaid sõja lõppedes, pöördus ta tagasi oma isaisade töö juure, hakates katelsepaks.

Niihästi Lersch kui ka mitmete tema kaasaeglaste sõjaluules on toone, milliseid käesoleva sõja ajal sündinud saksa sõjaluules enam ei ole. Kui Lersch peab võimalikuks nimetada vaenlast, kelle vastu ta Verdun'i all pidi relva tõstma, siiski kamraadiks, otsides temas neid inimlikke põhijooni, mis on temas endaski, kui ta leiab langenud sõdurite nägudes, ükskõik kas need on vaenlased või omad, venna ilmet, kui ta näitab, kuidas kevade ja uue elu sümbol — lõoke — liigutab võitleva sõduri südant niihästi siin- kui ka sealpool rinnet, siis praeguses saksa sõjaluules leiame hoopis teravamat vahetegemist vaenlase ja oma vahel. Mehised ja karmid on need toonid, mis kostavad tänapäeva saksa sõjaluulest. Niihästi suurtes lahingupiltides kui ka intiimsetes endavaatlustes leegitseb võimsalt üksainus mõiste: sõda. Ja patriootilisest vaimustusest tiivustatud sõjaekstaasi kõrval kahvatuvad selles luule sageli need inimlikud kannatused, mis käivad kaasas sõjaga.

Isegi värssides, kus terendavad kallid kujutelmad kodust ja omastest, leiame seda raudset heroilist hoiakut, nagu see avaldub niihästi Günther Mönnichi sõjanägemusis kui ka Ernst Nielseni viimses visionaarses laulus, mis ta on kirjutanud oma emale ja mis leiti pärast ta langemist ta põuest. Ta ütleb, et ta ema võib nutta, kui ta teada saab, et ta poeg on langenud, sest pisarad aitavad leevendada kurbust, aga ta ei tohi kunagi küsida: miks pidi see langenu olema just tema poeg? Ja ta on kindel, et lõpuks ema uhkus võidab ema valu, see uhkus, et on võidud anda oma kodumaale nii suur ohver.

Saksa sõjaluules näeme sageli ka, kuidas töömotiiv on ühendatud sõjamotiiviga. Ilmeka avalduse see on leidnud näiteks äsja surnud luuletaja Karl Brögeri toodangus.

Saksa praeguste sõjaluuletajate hulgas on silmapaistvalt palju just tegelikke sõdureid, kes tunnevad sõjakarmusi oma kogemusist. Need punkreis, kaevikuis, kasarmuis, aga sageli ka lageda taeva all vahipostidel ja luureretkil vähestel puhkemomentidel sündinud laulud jätavad mõnikord küll puudu kunstilisest suggestiivsusest, aga neis on sageli tunda seda ehtsat sõdurlikku elutunnet, mis mõjub eriti karastavalt karmidel aegadel.

Saksa klassikud ja sõda

Heites pilgu Saksa üle aegade ulatuvaile vaimusuurusile, Schillerile ja Goethele, ei leia me nende juures küll erilist sõjaluule viljelemist, kuigi on sadestunud siinseal üksikuid motiive. Schilleri „Reiterlied“ näiteks oma jõurikkas hoogsuses on saksa sõjaluule kunstipärasemaks saavutuseks, kus germaani elutunne avaldub eriti ehtsalt. Goethel seevastu ei ole eriliselt väljakujunenud sõjaluulet, aga olgu siinkohal siiski ära märgitud tema suhtumine sõjale, nagu see avaldub ta kirjutusis. Goethe nimelt ei uskunud sõdadesse ja revolutsioonidesse, ta nimetast end rahu lapseks. Goethe ei uskunud, et sõnadega saab lahendada rahvastevahelisi vastuolusid, tema uskus rahulikku evolutsiooni. Tema arvates see oli vaid näiline, et revolutsiooni giljotiin ja sõja mõõk lahendasid ühiskondliku arengu keerdsõlmi. Need, kes kõnelevad saksa militarismist, ei saa endale aluseks võtta Goethet.

Kuigi Goethele oli sõda vastumeelt, sattus ta ometi ühel reisil Prantsusmaale sõjaga lähedasse kokkupuutesse. Selle tulemuseks oli päevikuvormis kirjutatud „Kampagne in Frankreich“. Sellest elavalt ja vaimukusega kirjutatud teosest paistab, kuivõrd võõraks nähtuseks jäi sõda oma sisimas olemuses Goethele. Ta annab küll meisterliku pildi Verdun'i pommitamisest ja sündmusist sõjatandreil, kuid ta vaatleb seda kõike ilma isikliku kireta, otsekui üle ajalooliste ja geograafiliste piiride ulatuva geeniuse silmaga. Goethe oli rahu ja harmooniat armastav vaim, temale oli vastumeelt anduda lähemasse ühendusse nende kirgede ja metsikute instinktidega, mis avalduvad sõdades.

Mis puutub meie endi luulesse, siis on siit ajatuuled alati küllalt tugevasti läbi puhunud. Oli iseloomulik märgata, kuidas mõningad aastad tagasi meie luules fikseerimist nõudsid uued vaimsed püüdlused, kuna aga proosa samal ajal veel uinus.

Sõda on jätnud loomulikult jälgi ka meie värsitoodangusse. Selle kajastusi leiame niihästi meie rahva- kui ka kunstluules. Kuid siiski ei ole meil puht sõjaluule kui niisugune eriti silmapaistvat viljelemist leidnud. Meie luules on sõjamotiiviga ühendatud enamasti mitmesugused teised motiivid, mis sageli domineerivalt on esile toodud.

Sõda eesti rahvalaulus

Eestlaste rahvaluulest enne meie muistse vabadusvõitluse algust on vähe otseseid teateid. Nagu lubavad aimata kroonikate napid andmed, pidi see rahvas, keda tollal oli vaevalt küll üle saja tuhande, olema mehine ja julge, sest see rahvas suutis end ligi paarkümmend aastat kaitsta igast maailmakaarest ründavate vaenlaste vastu. Kuigi ka meie lähematel ja kaugematel naabritel oli tollal asustus hõredam, pidi ometi eestlaste sõjaline vaprus silma paistma. Ja see pidi kajastust leidma luules. Ning skandinaavia ajaloolised allikad jutustavadki, et eestlased oma viikingiretkil on laulnud sõjalaule, mis pidid õhutama sõjalasi kangelastegudele. Üheks vanaks teateks meie rahvaluule kohta on ka Läti Henriku kroonika teade, kus mainitakse, et eestlased matsid oma langenuid lauldes ja peiesid pidades. Nõnda pidi muistseil eestlasil olema oma sõjaluule, arvatavasti sangarilaulud, ja itkulaulud, kuigi meil lähemalt selle laadist ei ole eriliselt midagi teada.

Aga saatuslik pööre eestlaste ajaloos 13. sajandi algul tõi põhilisi muudatusi niihästi ühiskondlikku ellu kui ka sellest olenevalt rahvaluulelisse loomingusse. Vaba ja julge tegutsemisuljuse asemele astusid passiivse vastupanu sajandid, täis visadust ja sitkust küll ja täis kannatamisjõudu. Kõik see kajastus jällegi luules. Meie rahvaluule hakkas kujunema naiselikuks tundeluuleks, kus elati enam unistustes ja lootustes kui tegelikkuses. Hakkas kaduma viikingiaja mehine elutunne ja aktiivne meelelaad. Puhketakse vahetevahel küll mässudekski, kuid puudub siiski see uljas võitlusrõõm, mis oli arvatavasti muistsel iseseisvusajal ja vastavalt sellele ka tolle aja rahvaluules.

Ja nõnda ei ole ka mehisel sõjaluulel meie hilisemas rahvaluules eriti silmapaistvat osa. Sõja peegeldust näeme sageli naiste tundeelus. Kurdetakse oma vendade ja kaasade lahkumise üle, sest teatakse, et „nõnda on sõjas meeste verda, kui on meie meres vetta; nõnda on sõsas meeste päida, kui on soos mätta'aida“.

Aga siiski: neist naiselikest kaebusist paistab vilksamisi läbi see mehisus ja vaprus, mis pidi iseloomustama meie muistset sõjaluulet. Eks paista see läbi nendestki mehistest sõnadest, mida meie rahvalaules muistne eesti mees on vastanud kojujääjate kaebusele:

Ei ole sõjas naine armas,
naine armas, kaasa kallis —
sõjas on armas haljas mõõka,
kaunis kangepää — hobune.
See mehed sõjasta päästab,
mehepojad Pohlamaalda.

Eesti mehe loomupärasest vaprusest annab küll ka tunnistuse laul „Sõjamees“. Noorele eesti sõjalasele, kes sõidab „Soome silda mööda, Kuramaa mägede mööda“, satuvad vastu sõjaemandad ja -isandad, kes küsivad, kas nooruk suudab ka hobust hoida ja mõõka kanda. Sellele vastatakse uhkelt:

Seni mina oskan hoosta hoida,
hoosta hoida, mõõka kanda,
püssi kallist pühkijella,
kui veel on pea minul peala,
pea minul peala, vöö minul vöölla.
Kui siis langeb pea minul pealda,
vöö minul vöölda —
siis jääb hobu muude hoida
ja jääb mõõka muude kanda,
püss jääb muude pühkijella.

Seesuguse mõttelaadiga laule ei ole meie rahvaluules küll palju, aga et neid siiski on, see on küllalt tähenduslik.

Edaspidine ajalookäik tõi meie rahvale vaheldumisi kergemaid ja raskemaid hetki. Kindla meelega kanti kaotusi ja taluti raskusi. Oma eluruumist väljatungimise ihadel ei olnud arenemiseks ruumi. Asuti endakaitse seisukohale ning tänini püsinud sooviks on jäänud külvata ja lõigata vabalt oma maal, ilma ihata võõraste piiride järele.

Sõja kajastusi meie kunstluules

Need soovid ja püüded avaldusid loomulikult jälle luules. Heites kiirpilgu meie kunstluulele, eriti aegadel, millal hakkas teostuma meie teadlik kultuuriline enesemääramine, märkame kohe, kuidas sõjakajadega lauludesse on liitunud enamasti muid motiive. Värsse, kus n.-ü. sõjaekstaas omaette ja uljas võitlusrõõm oleks eredat avaldust leidnud, on meil üsna vähe. Sõda kui niisugune on enamasti ikka meie värsitoodangus seotud kodukaitsmise kohustusega ja armastusega oma isade maa vastu.

Kui Siuru-ajal ajatormid võimsalt meie luulesse sisse murdsid, siis sadestus värsse, kus avaldati väljakutsuvalt põlgust ja vastikust sõja vastu. Visnapuu „Langes lund, langes verist lund“, samuti tema „Ärge tapke inimest“ võiksid olla selle eredaiks näiteiks. Ka sama autori Maarjamaa-lauludes on kuulda sageli relvade tärinat, aga see on enamasti antud ikka kodumaa kannatuste kujutuse taustal.

Sõjaga kaasaskäiv traagika üksikisiku elus on leidnud käsitlust Marie Underi vähestes, aga seeeest väga sügavalt läbituntud sõjakajalistes luuletustes. Tema „Sõjapime“, tema „Laatsarused“ peegeldavad teravalt seda inimlikku valu, mis käib paratamatult kaasas sõjaga. Ta ei kujuta sõjainvaliidi mitte objektiivselt väljastpoolt vaadatuna, vaid suure kunstilise jõuga sisse elades sõjast-tabatu valudesse.

Väga sügava läbivalgustuse on saanud ka Underi luuletus „Kojuminek“, kus ta kujutab saja sõjamehe teekonda lahingutest koju. Asjaste heitluste väsimus aga võtab sel teekonnal võimust ja uinutab need võitlejad igavesse unne oma kodumaa lumes. Luuletus on kantud võimsast poeetilisest elevusest, kus sõnastuse lihtsus aitab eriti esile tõusta sõduritraagika suurusel. Niihästi selles luuletuses kui ka sama autori „Sõduri emas“ on suure kunstitihedusega kristalliseerunud need elamused ja meeleolud, mis põhjamaa rahva sõduri ja sõduriema südames elavad.

Kõige viimastel aegadel, millal meie rahvas otsese aktiivsusega oma põlise vaenlase vastu välja astus, oleme võinud leida meie ajalehe veergudel sageli luuletusi, kus kostavad sõjakajad. On iseloomulik neis luuletusis teatav kindlameelne sõdurlik hoiak, saatusele julgesti näkkuvaatamine.

Me seisame tule ristteedel
leek kõrvetab silmi ja suud

laulab Henrik Visnapuu ja lisab:

Me tõuseme ise, kui vaja,
kui maruhoog üle maa.
Me pole siin ilmas vaid kaja,
mida hõigata öösse saab.

Visnapuu ongi nende viimaseaegsete sõjamotiiviliste luuletuste hulgas annud silmapaistvaimaid värsse. Tema kõrval äratavad tähelepanu oma intiimse lüürilise hingestusega Aavo Raudoja värsid, eriti näiteks tema sügavalt läbitunud „Sangarihaudadel“, mis ilmus mõni aeg tagasi „Eesti Sõna“ veergudel.

Meil viimaseaegset sõjaluulet on kirjutanud enamasti tagalatöös olevad inimesed, aga mõnikord on rõõm leida olnud ka värsse, mis tulevad sõdurilt endalt otsesest rindetulest.

Sõda ja luule — need on kaks nähtust, mis on teineteisega vastastikuses seoses. Oleme kuulnud sõjakajasid luules, aga ei ole ka liialdus ütelda, et luulel on oma mõju sõjale. Siiras elamuslik sõjaluule annab sõdurile ta võitlustes vaimustust ja tõstab ta silme ette erilises selguses need väärtused, mille pärast ta võitleb. Hea sõjaluule annab kuju neile tunnetele ja meeleoludele, mis elavad võitleva sõduri hinges, tuues värskendavat vaheldust sõjamehe karmidesse päevadesse.

ErA

Kümned purustatud Nõukogude tankid Koveli viiva maantee ääres on tunnistajaiks siin toimunud eriti ägedaist võitlusist. Pildil: grenaderid lähivõitlusis hävitatud tanke läbiotsimas, et sinna peitunud enamlasi vangistada

SS-PK. Jarolim

KULTUURIELU

Uue kavaga kirev õhtu

Täna kell 16.30 on Draamateatris uue kavaga kirev õhtu Estonia teatrijõudude esitusel. Kavas on tõsisema ilmega kui ka kergesisulisi palasid sõnalises, muusikalises ja tantsulises ettekandes. Ruut Tarmo ja Agnes Lepp vestavad kuulajaile lugusid; Karl Ots, Els Vaarman, Priit Hallap, Olga Tiedeberg, Harri Kaasik, Irma Kalvet ja Ia Uudelepp esitavad viise ooperi- ja operetimaailmast kui ka armsaks saanud laule mitmesugustelt autoritelt. Instrumentaalsoolosid kannavad ette Sylvia Teppor viiulil ja Kirill Raudsepp klaveril. Tantsunumbrite eest hoolitsevad Johannes Virg, Boris Blinoff, Erika Määrits ja Rein Ranniku. Teadustajana esineb Heino Mandri.

Samasisuline kirev kava on Draamateatris pühapäeval, 14. skp. kell 16.30.

Tallinna helikunstnike kontsert Türil

Laupäeval, 13. mail, kell 18 esinevad kontserdiga Türi Tuletõrje Ühingu saalis Tallinna helikunstnikud Helmi Kann (sopran), Mari Lang (mezzosopran) ja Marta Hansen (klaver). Kava koosneb enamikus eesti ja soome helindeist. Ülanimetatud kunstnikud on tuntud oma esinemistega kodumaa linnades ja keskustes.

Suur Beethoveni-kontsert Helsingis

Kevadhooaja kontsertide sarjas toimus neil päevil Helsingi konservatooriumis suur Beethoveni-kontsert Soome Punase Risti heaks. Kontserdil esines Helsingi linnaorkester rootsi külalisdirigendi Tor Manni juhatusel, mängides Beethoveni Egmont-avamängu ja 5. sümfooniat.

Solistina oli kontserdil kaastegev soome viiulikunstnik Anja Ignatius, kelle ettekandes Beethoveni viiulikontsert D-duur kujunes kuulajaile kauniks muusikaliseks elamuseks. Väljamüüdud maja tänas kunstnikke tormilise aplausiga.

75 aastat soomekeelse teatri sünnist

Möödunud kesknädalal tähistas Helsingi Rahvusteater Aleksis Kivi „Lea“ piduliku etendusega 75 aasta möödumist soomekeelse teatri sünnist.

Soomekeelse teatri alguseks loetakse 10. mail 1869. a. aset leidnud Aleksis Kivi „Lea“ esietendust, kuigi alatise teatri ametlik avamine toimus alles kolm aastat hiljem. Selle ajani oli soomekeelse teatri ainsaks viljelejaks akadeemiline noorus oma asjaarmastaja-etendustega.

Saksa sõdur-kunstniku näitus Helsingis

Saksa saadik Soomes avas laupäeval Helsingi Kunstihallis Holsteini maalikunstniku Hans Rickersi tööde näituse, mis on ühtlasi esimeseks saksa kunstniku üksiknäituseks Soomes. Avamistalitusest võttis osa rida nimekaid külalisi sõjaväe- ja kunstiringkondadest.

Näitusel väljapandud arvukad akvarellid ja koloreeritud skitsid kajastavad kunstniku elamusi kõrgel põhjas. Rickersile, kes praegu sõdurina viibib põhjarindel, on sügavat mõju avaldanud soome rannamaastik, mille mitmepalgelisust ta viimaste sõja-aastate kestel on korduvalt jäädvustanud jõulistes skitsides.

Näitus on äratanud Helsingi kunstiringkondades pälvitud tähelepanu.

Goethe Thüringi joonistustega tutvumine

Hiljuti andis Goethe Natsionaalmuuseumi direktor prof. dr. Wahl Weimaris oma loenguga kujuka iseloomustuse Goethe Tüüringi joonistuste üle. Need tööd on enamikus pärit Goethe Weimaris viibimise esimesest aastakümnest ja aastaist 1810 ümber. Mainitud joonistustega tutvustamine toimus valguspiltide, aga ka originaaleksemplaride kaudu, mis on alles hiljuti Weimari muuseumi valdusse võetud.

Saksa astronoomi J. Keppleri kirjad avaldamisele

Viini Hofkammerarhiivi juhataja dr. Josef Kallbrunner on oma arhiivikogudes kindlaks teinud rida siiani tähelepanemata jäänud saksa astronoomi Johannes Keppleri kirju. Mainitud kirjade avaldamistöödega on juba alatud.

Giovanni Battista Pergolesi kogutud teoste väljaanne

Ühe Kasseli kirjastuse väljaandel ilmub itaalia komponisti Giovanni Battista Pergolesi kogutud teoste väljaanne, sisaldades lavateoseid, kammermuusikat ning messe itaaliakeelse tekstiga. Pergolesi lavateoseist on ainult üks, „Teenijatüdruk käskijana“, püsinud enam-vähem mängitavana teatrite repertuaaris.

„Prix Concourt“ 1943

Hiljuti kroonis Prantsuse Akadeemia „Prix Concourt'i“ kirjandusauhinnaga aastal 1943 Marius Grout'i romaani „Passage de l' homme“. Mainitud kirjanik on 41 aastat vana ja on pärit Normandiast ning on tegev ühes Pariisi kõrgemas õppeasutuses.

Viini laulupoisid Slovakkias

Neil päevil asub tuntud poistekoor „Viini laulupoisid“ ühenädalasele kontsertmatkale läbi Slovakkia.

KAKS PORTREED

Teraspoiss

Ma nägin teda äsja põllul kündmas. Ta oli vaevalt kaheteistkümnene. Pea ulatumas veidi üle adrakäsipuude, ent käsi kindlalt vagu juhtimas.

„Jõudu tööle!“

„Jõudu tarvis!“ oli mehiselt asjalik vastus. Ta tahtis oma künnivagu jatkata, kuid ohjaharu libises käest saha ette ning ta peatas hobused, et viga parandada. Ma kasutasin juhust, et noore kündjaga veidi juttu teha.

„Kuidas künnitöö ka edeneb?“

„Pole viga, läheb kah,“ oli napp vastus.

„Kas raske ei ole ka?“

„Mis raskust minul. Eks hobused vea.“

„Aga kus siis mehed on, et sina juba kündma pead.“

„Teisi mehi meil praegu polegi. Ja naised — ema ja õde on kodus. Talitavad karja juures.“

Poiss oma asjaliku jutuga hakkab mind huvitama. Kuid ma ei pääse tema nappide vastuste tõttu talle lähemale.

Ent pikapeale sigineb siiski meie vahele sõbralikum jutt. Saan teada, et ta nimi on Ants ja ta on ainuke meeshing majas. Isa, jah selle olid bolševikud sõjasuvel minema viinud ja hiljem toodud ainult laip koju.

Tal olevat küll veel üks vend, kuid see võitlevat juba teist aastat rindel. Saanud kord haavata, kuid pärast paranemist siirdunud otsekohe tagasi rindele. Nüüd võitlevat Narva all. Olevat kibe tegemine ja punastega arveteõiendamine, polevat aega koju tulla.

Kui avaldan kartust, et ega ta üksi ometi kõigi põllutöödega toime ei tule, siis sõnab ta otse vanameheliku rahuga

„Küllap' tuleme toime. Vend kirjutas, et saab varsti puhkusele. Ja onu lubas ka appi tulla. Jah, küllap' saab sellega hakkama.“

Jätan noore kündjaga jumalaga teadmises, et seni, kui meil jatkub selliseid teraspoisse, ei jää ainuski Eesti põllulapp seemendamata. Nad on siis mehe eest väljas, kui teised mehed võitlevad rindel.

Lapsuke

Samas meenus mulle üks proua linnast, kes äsja kurtis, et küll olevat aga kole see praegune aeg, ei antavat enam lastele hingerahu.

„Mis on siis juhtunud?“

„See on lausa hirmus. Nad nõuavad Alfredikest maale põllutööle. Ära tahavad tappa lapsukese...“

„Missuguse lapsukese?“

„Eks mele Alfredikese ikka... Ta ju sai alles kuueteistkümneaastaseks...“

Ja proua oigab ja haliseb, kuidas tööametist tulnud korraldus temale ja „lapsukesele“ töölerakendamiseks.

Ja mul tuleb meele suur poisivolask naabermajast, kes õhtuti sageli tänaval lärmitses ja kakles. Kolmest koolist oli ta juba oma kelmustükkide pärast välja visatud. Ema käis ringi ja otsis uut kooli ning kurtis, kuidas õpetajad tema pojakest taga kiusavat.

Nüüd, mil tuli kohuslik noorte töölerakendamine, halises jällegi oma „lapsukese“ pärast, kellele ei antavat rahu!

Rahu!

On inimesi, kes peavad rahuks mittemidagitegemist. Aga on ka inimesi, kes leiavad rahu tarmukas töös.

Rex

Teater ja muusika

Teatrite mängukava

E. Draamateatri ruumes

Täna k. 16.30 Estonia teater **Kirev kava**, k. 19.30 sõjaväeetend. **Kirev kava.** Homme k. 16.30 E. Draamateater **„Kaunis noorus“**, k. 19.30 sõjaväeetend. **„Valjselt kõlab muusika“.** Pühap. k. 11.30 E. Draamateater **„Kauka jumal“**, k. 16.30 Estonia teater **Kirev kava.**

Raadio

LANDESSENDER REVAL

Reede, 12. mail

5 Saade Saksa sõjav. 6.15 Päevauud. 6.30 Hommikukontsert (ülek.). 7 Päevauud. saksa k. 7.15 Hommikumuusika (ülek.). 8.45 Päevauud. 9 Päevauud. saksa k. 11.30 Saksa riigi programm. 12.15 Päevauud. 12.30 Päevauud. saksa k. 12.45 Lõunamuusika (ülek. Riiast). 14 Päevauud. saksa k. 14.15 Saksa riigi programm 15 Saksa riigi programm 16 Sümfoonia kontsert E. Pepping Sümfoonia C-duur (Ringh. suur ork. E. Kalami juh.). 16.45 Päevauud. 17 Päevauud. saksa k. 17.10 Muusika pärastlõunaks (Ringh. tantsukap. Vl. Sapožnini juh.). 18 Saatuslikud päevad Tallinna ajaloos (2): Tallinn Põhjasõja ajal. 18.30 Aja kaja ja saatek. ülev. 19 Poliit. loeng, rinderep., muusika, loeng (ülek saksa k.). 20 Päevauud saksa k. 20.15 Saksa riigi programm. 21 Päevauud. 21.15 Saksariigi programm. 22 Päevauud. saksa keeles.

Laupäev, 13. mai

5 Saade Saksa sõjav. 6.15 Päevauud. 6.30 Hommikukontsert (ülek.). 7 Päevauud. saksa k. 7.15 Hommikumuusika (ülek.). 8.45 Päevauud 9 Päevauud saksa k. 11.30 Saksa riigi programm. 12.15 Päevauud. 12.30 Päevauud saksa k. 12.45 Lõunamuusika (ülek. Riiast). 14 Päevauud. saksa k. 14.15 Saksa riigi programm. 14.40 Sõjaradadelt. 15 Vahemuusika (hpl.). 15.15 Saksa lühijutte: „Vahetatud aumärk“. H. Francki ajalool miniat. 15.30 Rõõmsalt ja lõbusalt (hpl.) 16 Kirevad helid nädalalõpuks Ringh tantsukap. L. Tautsi juh. ja solistid) Vaheajal k. 16.45 päevauud. 17 Päevauud saksa k. 18 Noortele „Kaja Kadarik“, Al. Arendi kuuldem. 18.30 Aja kaja ja saatek. ülev. 19 Poliit. loeng. rinderep., muusika, Ringh.-ringv. (ülek saksa k.). 20 Päevauud. saksa k. 20.15 Rahvalikke viise (hpl.). 21 Päevauud. 21.15 Tantsumuusika (hpl.). 22 Päevauud. saksa k. 22.15 Saksa riigi programm.

Saaremaa muusikaelust

Punase terrori jäljed. — Organistide puudus kogudustes. — Pasunakoorid ja Kuressaare meeskoor

Saaremaa muusikaelu avaldustest andis meie kaastöölisele ülevaate Kuressaare muusikategelane ja koorijuht Joosep Aavik, kes on ühtlasi ka kohaliku Laurentiuse koguduse organistiks.

Kirikumuusika alal on Saaremaal olude kohaselt püütud mõndagi teostada. Nii korraldati hiljuti Kuressaares kirikumuusika kursused, kus oma teadmisi täiendas rida köstreid-organiste. Organisti kutseeksami sooritas O. Tambur Valjalast, kes seni töötas sellel ametikohal kohustetäitjana.

Üldiselt kannatavad Saaremaa kogudused kirikumuusika-tegelaste puudust, sest mitmed köster-organistid viidi bolševike võimu ajal Nõukogude Venesse. Nii on arreteeritud Kihelkonna köster E. Knaps, kelle aset täidab noor muusikaõpilane I. Laul. Ka Ansekülas puudub köster-organist. Mustjala kogudus kaotas bolševike ajal oma köstri Ed. Lemberi, kes oli Saaremaal üks tuntumaid haridus- ja muusikategelasi. Mustjalas ei ole praegu köstrit, ka Pöides mitte. Paremal juhul leidub küll mõni orelimängija, kes jumalateenistustel täidab organisti kohuseid.

Kuid neist välistest takistustest hoolimata võib siiski ütelda, et Saaremaal on juba vanast ajast muusikaarmastaja rahvas. Üheks omapäraseks nähtuseks, mis kinnitab saarlaste lauluoskust, on see, et

mõnes koguduses, nagu Kihelkonnal, laulab kogudus neljahäälselt.

Surnute mälestussalmi lauldakse seejuures oreli saateta, missugune traditsioon on püsinud põlvest põlve. Ka ei ole mitmehäälset laulu otseselt õpetatud, vaid seda tehakse kogemuste järgi. Seejuures on iseloomustav, et naised laulavad tenori osa oktaav kõrgemalt, mille tõttu nende hääl eriliselt välja kostab.

Kiriklikest traditsioonidest on Kuressaare kirikus veel säilinud nn. „kotikorjandus“,

mis tavaliselt toimub jumalateenistuse ajal enne pealaulu, mispuhul on ette nähtud pikem orelieeamäng. Kuressaare koguduses täidab köstri ülesandeid endine köster H. Paas, kes ühtlasi toimetab ametitalitusi õpetaja äraolekul.

Mis puutub Saaremaa ilmalikku muusikaellu, siis tuleb märkida suurt laulu- ja muusikaharrastamist saarlaste keskel. Mitmel pool on laulu- ja pasunakoore.

Ansekülas asutas õpetaja Kõrber omal ajal koori, mis esines nn. „Sõrve laulupühal“. Selle koori tegevust jatkas hiljem õp. A. Greinert. Kihelkonnas ja Kaarmal tegutsevad pasunakoorid, samuti Kuressaares, kus omakaitse orkester on esinenud ka kohalikus kirikus.

Laulukultuuri alal on Kuressares suuri edusamme teinud kohaliku Eesti Seltsi meeskoor Joosep Aaviku juhatusel. Koor on laulnud kirikus mõnel korral. Koori möödunud kontsert märtsikuus Kuressaare teatrimaja ruumes sai suure poolehoiu osaliseks. Meeskooril on kavatsus kontserti korrata kui ka esineda kontsertidel Saaremaal eeloleval suvel.

Helikunstnik Joosep Aavik kavatseb lähemal ajal siirduda õppereisile Saksamaale, kus tal on ette nähtud viibida Saksa muusikainstituutides Salzburgis, Leipzigis ja Berliinis.

hj.

MALE

Moodustati malesektsioon

Haridusdirektooriumi spordiameti juures moodustati viieliikmeline malesektsioon, kes hakkab juhtima maleliikumist Eestis. Malesektsiooni koosseisu kuuluvad viie maleaktiivsema linna esindajad: Tallinnast A. Veldemaa (Tallinna Eesti Maleselts), Tartust H. Kord (Tartu Kalev), Viljandist A. Hüva (Viljandi Maleselts), Pärnust A. Laasme („P ja E“ Pärnu malering) ja Valgast R. Mägi (Valga Spordiklubi).

Malesektsioon pidas oma esimese koosoleku Viljandis ja valis esimeheks A. Veldemaa ja sekretäriks A. Hüva. Otsustati korraldada 4.—11. juunini Pärnus Eesti lisaturniir kahes grupis, millele kutsutakse võistlema keskmise tugevusega maletajad kogu Eestist. Turniiri korraldamine anti „Puhkuse ja Elurõõmu“ Pärnu osakonna hooleks. Edasi otsustati veel korraldada Eesti 1944. a. esivõistlused Viljandis ajavahemikus 24. juunist kuni 2. juulini. Võistlus korraldatakse Viljandi Maleseltsi ja malesektsiooni poolt ühiselt.

Eesti omariikluse ajal hoolitseti provintsi maletajate eest võrdlemisi vähe ja töö pearõhk asetati Tallinnale. Ka Maleliidu juhatus moodustati pea erandituIt Tallinna maleesindajatest, mis tõttu provintsil oli väga vähe kaasarääkimist. Kõik Eesti esivõistlused ja enamus üleriiklikke maleturniire korraldati Tallinnas. Mis siis imestada, et pea kõik maletippu kuuluvad maletajad olid Tallinnast, sest provintsi maletajail olid tõusuvõimalused üsna kasinad.

Maleselts peab peakoosoleku

Tallinna Eesti Maleselts peab pühapäeval, 14. mail, seltsi ruumes algusega kell 11 aastapeakoosoleku, millel valitakse senise ajutise juhatuse asemele korraline juhatus ja käsitatakse mitmeid tähtsaid seltsi ellu puutuvaid küsimusi. Seepärast palutakse seltsi liikmeid ilmuda koosolekule võimalikult rohkearvuliselt.

Välkmale Järvakandis

Järvakandi tehaste maletajad tegid esmakordselt katset välkmaleturniiride korraldamisega. Esimeses turniiris mängiti kümnesekundilise mõtlemisajaga igale käigule. Välkturniir õnnestus hästi. Võistles 12 maletajat ja võitjaiks tulid: Lindvet 10 punktiga 11 võimalikust, Conrad 9 p., Bekker 8 p., Tapper 7,5 p., Vaino ja Melts 7 punktiga.

Peatoimetaja A. Oinas
Peasekretariaat: H. Laanest. E. Saluirand
Väljaandja Kirjastus „Eesti Ajaleht“
Trükitud Majandus- ja Rahandusdirektooriumi trükikäitiste (end. Tall. Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikojas

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR